לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פ חמישי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה
מִקְרָא־קֹדֶשׁ: כה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: ס
כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כז אַךְ

תִּשְׁבוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:
כג וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
כד מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר
בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהֵי
לְכוֹן נַיְחָא דּוּכְרָן יַבָּבָא מְעָרַע
קֹדֶשׁ: כה כָּל עֲבִידַת פָּלְחָנָא לָא
תַעְבְּדוּן וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:
ס וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
כו בְּרַם בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה

לקט בהיר

לח) אין זה כ׳ דרשות, אלא פירושו הנה אותו שם, את הפאה הנה במתוכר, ואת הלקט הנה שם במקומו במקום שנפל, והטעם שאין לך לפייע לא מהם, שאין במתנות עניים טובות הנאה לבעלים כמו בתרומה שנותן לכהן שירלה, וכו״ל בת״כ מלקוטו לבי׳ משום יגדיל תורה ויאדיר (ב״ב), ומה דנמר רבינו לומר זאת כאן ולא פירשה בפ׳ קדושים, הוא משום שרק מיתורא אמרו כן, שצריך פעם אחד לומר תעזוב אותם שאם עבר וקצר את הפאה או לקט את הלקט לעצמו צריך ליתנו את״כ אפילו כבר טחנו ואפאו, והוא כמו לאו הניתק לעשה (והשיב את הגזילה) כדאיתא בב״ק נ״ד ופסקו ר״מ במז״ל, ואמאמרו כאן תעזוב אותם פעם ב׳ דרשו בו דרשה זו (מ״ל): טל) לעיל בפ׳ קדושים אני ה׳ שאחר מתנות אביונים פירש רבינו דיין ליפרע ואיני גובה וכו׳ (והוא מת״כ), וכאן אמר להפך, לפי דרכינו באות הקודם שהוא כמו והשיב את הגזילה, נכון הוא בפחות ופרש, למי שגזלו ולוקחו אמר הכתוב שם אני ה׳ דיין ליפרע, ולמי שמקיים העשה להחזירו אמר כאן אני ה׳ לשלם שכר (ב״ב): מ) הגם שצריך לומר גם פסוקי מלכיות, אבל לא מפסוק זה למדו אותו מז״ל, אלא מפסוק (במד׳ י׳ י׳) והיה לכם לזכרון וגו׳ אני ה׳ אלקיכם, ורבינו לא נתית להביא כל ההלכות, רק מה שנתון לו לפרש פשטי הכתובים, וכאן קשה לו מה זה זכרון תרועה, ולא אמר יום תרועה כמו בפ׳ פנחס, והגם שכבר דרשו בו יום תרועה במול זכרון תרועה בשנת, זו אמצעתא היא שסמכו תז״ל גזירתם על הכתוב, ואינו פשוטו, שהרי במקדש היו תוקעין אפילו בשנה, רק גזירת חכמים בגבולין משום שנות, והאמת שגם לומר מלכיות זכרונות שופרות הוא ג״כ חיובא דרבנן והפסוק רק אסמכתא, אבל נוכל לדחוק ולומר ולפרש הכתוב זכרון תרועה שעל ידי שאתם מריעין בשופר של איל אתם מזכירים לפני לטוב, ולזה תקנו תז״ל פסוקי זכרונות ושופרות (ג״א), ובספה״ק דברי דוד כתב שלהזכיר מלכיות זכרונות ושופרות היא חיובא דאוריתא, והם שאמרו תז״ל שתכמים תקנום הוא הנוסח, אבל עצם הדבר הוא מן התורה: מא) כן הוא בגמ׳, אמר ר׳ אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקב״ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק וכו׳, אבל בת״כ שדרשו פסוק זה לא נזכר דרוש זה אלא זה לשונם: זכרון אלו הזכרונות תרועה אלו השופרות עכ״ל, מכל מקום בהכרח שעל דרוש זה סמכו דרשתם, שאל״כ היאך יצא להם מחיצה תרועה פסוקי שופרות (רא״ם): מב) כבר כתב רבינו זאת ביום א׳ דפסח, וחזר לכותבו כאן, לפי שבועות באמצע ושם לא הזכיר הכתוב המוספין כלל אלא קרבנות הנתם שתוך למוספין, אל תאמר שגם בר״ה הוא כן והקרבתם אשה לכבוד התקיעות תוך למוספין (ב״ב): מג) למדך שפעמים שאין יוה״כ מכפר (לשון רש״י), כי באחד לחדש יהיה לכולכם יום זכרון תרועה שהיו כולכם נידונים לפני, אך יהיה למקצתכם בעשור לחדש הזה יום הכפורים

רש״י

בחוכו (ת״כ): **תעזב.** הגה לפניהם והם ילקטו, ואין לך לסייע[לח] לאחד* מהם (ת״כ ריש פ׳ - פאה פ׳ ז׳): **אני ה׳ אלהיכם.** נאמן לשלם שכר[לט]: (כד) **זכרון תרועה.** (חכרון) פסוקי זכרונות* ופסוקי שופרות[מ] (ת״כ), לזכור להם עקידת יצחק[מא] שקרב תחתיו איל (ר״ה י״ז.): (כה) **והקרבתם אשה.** המוספים הכתובים בתומת הפקודים[מב] (במד׳ כ״ט): (כז) **אך.** כל אכין ורקין שבתורה מיעוטין (הן)[מג] (ב״ר פ׳ י״ד), שינוי נוסחאות * את אחד. * וכרון.

R. Simon

(1)

בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם
הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם
אִשֶּׁה לַיהוָה: כח וְכָל־מְלָאכָה לֹא
תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם
כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: כט כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־
תְעֹנֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה
מֵעַמֶּיהָ: ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־
מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי

רש״י

מכפר הוא לשבים ואינו מכפר לשאינם* שביב (ת״כ - שבועות י״ג): **מקרא קדש.** קדשהו בכסות נקיה ובתפלה[מד], ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה (ת״כ): (ל) **והאבדתי.** לפי שינוי נוסחאות * על שאינם.

לקט בהיר

(רמב״ן): מד) שפי׳ מיבת קדש מיוחד ומקודש לדבר מה, ואם לא נכתב לאיזה דבר אחה מקדשו, א״כ פירושו לכל דבר שאתה יכול לקדשו, זה בהכרח שמשונה פירושו ביום״כ משאר ימים טובים, וכל זה מיובא דרבנן שאמתהו אקרא, אבל עיקר פירושו קדשהו למנוחה ולשמיחה מן עובדא דמחול, וקלת מפרשים היה לפניהם מאמר זה מגויין על פסוק ל״ה על מקרא קדש האמר בסכות, ודחקו בטעמים למה לא יאמר רבינו לפרש אותו שם, ומלשון רבינו נראה בגליל שאמר מאמרו על יוה״כ, הגם שבת״כ דרשוהו תז״ל על מקרא קדש שבסכות (ואפשר שזה היה טעות המדפיסים והמעתיקים לכתבו בסכות), והא דלא פירשו רבינו בהזדמנות רמשון אצל פסח, משום דבכל מקום אמר הכתוב מקרא קדש אצל לא תעשה מלאכה, א״כ אין שום הכרח, ונראה פשוט שסייך על הבכי״מה,

אור החיים

להעיריך שנתכוין גם כן לדרך שכתבתי:
כז. יום הכפורים וגו׳ מקרא קודש וגו׳.(יז)
פירוש בלא אמצעות קריאתם אותו
קודש ובלא שינוי שמתעניים בו הוא יום כיפורים
מצד עצמו, ומעתה יש שכר למצות קריאת קודש
ושינוי בו מלבד ריוח הכפרה(יח):
כח. וכל מלאכה וגו׳ כי יום כיפורים. נחינת
טעם זה(יט) הוא על דרך מה שאמרו
בסוטה דף מ׳ שאין אומרים פסוקים בשבבה מים
מברכין הטם, והטעם אמרו וזה לשונם בלוס יש
עבד שמברכין אותו ואינו מחזיר עד כאן,
ולדרך זה אמר וכל מלאכה לא תעשו והע עם
כי יום כיפורים הוא פירוש כי שינומו של
יום מכפר ויש לך אדם שהזמן מכפר עליו
והוא עסוק במלאכתו, והמשכיל על דבר
שינומו של יום לבבו יבין המכפר כי הוא(כ)

אור בהיר

כיג) גם לתרץ השינוי שאצל יוה״כ אמר מיבת הוא ואצל מקרא קודש אמר יהיה. כיד) שאין זה עצה טובה לקרא מקרא קודש כדי שיהיה לנו כפרה, שהרי מכפר בלא קריאה, אלא מצוה בפני עצמה. כטו) פי׳ מה טעם בטיל שמכפר לאסור במלאכה. כטז) ואם כן כל אבן הוא, שבביטול עומד כל היום ומכפר עליהו והיאך נגיע אותו ונלך למלאכתו.

לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
כז וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם אַיִל אֶחָד שִׁבְעָה
כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה: כח וּמִנְחָתָם סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר
הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד:
כט עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: ל שְׂעִיר עִזִּים
אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: לא מִלְּבַד עֹלַת
הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יִהְיוּ־
לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם: פ כט א וּבַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:
ב וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה
פַּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: ג וּמִנְחָתָם
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל: ד וְעִשָּׂרוֹן
אֶחָד לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
הַכְּבָשִׂים: ה וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ו מִלְּבַד עֹלַת הַחֹדֶשׁ

לקט בהיר

כח) פשט הכתוב הוא שמיצת ונסכיהם מקושר למנחתו, פי׳ מנחתם ונסכיהם של מוספין הללו יהיו חוץ למנחה ונסך של התמיד, אבל מדהפסיק ביניהם הגיד לך שצריך אתה לדרוש שהנחמות יהיו לכם תמימים וגם נסכיהם יהיו לכם תמימים: כט) יין שהתחיל להתקלקל ונעשום חומץ מעלה פסולת כמין קרום והוא לבן כאילו נתפזר עליו קמח (רא״ם),

רש״י

(לא) תמימים יהיו לכם ונסכיהם. לף הנסכים יהיו תמימים[כח] למדו רבותינו מכאן שהיין שהעלה קמחין*[כט] פסול לנסכים (מנחות פ״ג): (ו) מלבד

שיורי נטיחאות - קמטין.

עבידת פולחן לא תעבדון:
מ ותקרבון עלתא לאתקבלא
ברעוא קדם יי תורין בני תורי
תרין ורכר חד שבעא אימרין
בני שנא: מא ומנחתהון סלתא
רפילא במשח תלתא עשרונין
לתורא חד תרין עשרונין לרברא
חד: מב עשרונא עשרונא לאימרא
חד לשבעא אימרין: ל צפיר בר
עזין חד לכפרא עליכון: לא בר
מעלת תדירא ומנחתה תעבדון
שלמין יהון לכון ונסכיהון:
א וכירחא שביעאה בחד לירחא
מערע קדיש יהי לכון כל עבידת
פולחן לא תעבדון יום יבבא יהי
לכון: ב ותעבדון עלתא
לאתקבלא ברעוא קדם יי תור
בר תורי חד רכר חד אימרין בני
שנא שבעא שלמין: ג ומנחתהון
סולתא רפילא במשח תלתא
עשרונין לתורא תרין עשרונין
לרברא: ד ועשרונא חד לאימרא
חד לשבעא אימרין: ה וצפיר בר
עזיזחד לחטאתא לכפרא עליכון:
ו בר מעלת ירחא ומנחתה ועלת

וּמִנְחָתָהּ וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה
לַיהוָה: ס ז וּבֶעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
ח וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פַּר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם:
ט וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
לָאַיִל הָאֶחָד: י עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ
הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: יא שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת
הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכֵּיהֶם: ס שביעי יב וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר
יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה

רש״י

עולת החדש. מוספי ראש חדש שהוא ביום ראש השנה[א]: (יא) מלבד חטאת הכפרים. שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות (עי״ז פ״), שגם הוא חטאת[ב]: ועלת התמיד. ומלבד עולת התמיד תעשו עולות הללו: ונסכיהם. מוסב על המוספין הכתובים, ועל תעשו[ג], והוא לשון ציווי, מלבד עולת התמיד ומנחתה תעשו את אלה ונסכיהם, וכן כל נסכיהם האמורים בכל המועדות חוץ מנסך קרבנות החג, שכל ונסכה ונסכיהם ונסכיה שבהם

לקט בהיר

ויש גירסא קמטין, שאמר כן נעשה קרום זה מלא קמטין קמטין, וזה תומו כמו בהמה שנשברה רגלה: א) פי׳ ר״ה הוא יום ראשון לחדש תשרי והוא ר״ח, לזה אמר שמוספי ר״ח יתקרבו אפילו בר״ה: ב) ולזונו לומר מאמר זה מלבד חטאת הכפורים אינו שייך רק על מה דלעיל בעניה באותו פסוק, כלומר מלבד חטאת הפנימי תעשו שעיר בעזים לחטאת חלוה, ובמאמר הסמוך אמר שלא כן הוא באומרו ועולת התמיד, שזה שייך על שלפני פניו, כלומר פר ג׳ איל ג׳ ז׳ כבשים תעשו חוץ מעולת התמיד, ותיקון בזה, שחוץ ממה שהיבא מלבד מושך אחר עמו, כאילו כתוב ב׳ פעמים מלבד חטאת הכפורים ומלבד עולת התמיד, לא שייך לומר שתעשו שעיר לחטאת מלבד העולות או שתעשו עולות מלבד חטאת כפורים, כי ודאי שכן הוא שעולות המוספין אינן פוטרין חטאת הפנימי (רא״ם): ג) פי׳ מוסב על המוספין ומוסב על תיבת תעשו הנשאר בכח (שאין לפניו בפסוק תיבת תעשו), כלומר מלבד חטאת ומלבד תעשו מוספין המזכרים פר ג׳ איל ג׳ ז׳ כבשים וגם נסכיהם של מוספין אלו תעשו, ג״כ הוא לשון ציווי, ואינו שייך על התמיד לומר שמלבד

ברכת הלחם · דמצה וברכת היין דקידוש מבטיח ליה דזקא מהו כיון *דלא הגאוהן הן :

הדרן עלך ראוהו בית דין

אבל לא בגבולים כדפירש ולא בגבולים בקונטרס ואא דקתני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן שתיקון דבן יוחנן בן זכאי ות"ש ומ"ש מעולב שהיה ניעל אפילו בגבולין בזמן שבהמ"ק קיים כדמשמע בעולב(הגזול) [וערכה](טוכה ד'מנ'יוסף)שהיו מוליכין לולביהן לבהכ"נ וי"ל דשאני עולב שאינו אלא מעלעל בעלמא הוא ולא שהגיע במקדש לא החמירו במדינה אבל תקיעת שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הבית הקילו עפי כשופר מגלוב שתיקון רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש ב"ד אבל עולב לא אבל לא אחרי דדמשמע התם דמוקי לה בהיא דמוליכין לולביהן בזמן בית המקדש ובגבולין משמע דבזמן שאין בית המקדש קיים לא אתי בשום מקום וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרונינו על ישראל לאביהן שבשמים לא רצו לבטל לגמרי וכיון דתקון בחד ב"ד תקון בכל מקום שיש ב"ד אע"פ שבזמן הבית לא היה אלא במקדש דוקא ועוד י"ל דבדין הוא דלעולב יהיה דומה בגבולין יותר משופר שברחוק שבשה לא היה ידוע קביעות החדש אלא בירושלים אבל יום לחשון דעולב היה ידוע בגבולין :

הא לאו מלאכה היא דאיעצריך כו' · קשיא אדרבה מי מלאכה לא מיעצריך קרא דהא מ)מכל מלאכה לא העשו נפקא ומשום דלאו מלאכה היא מיעצריך קרא ומלאה לי דאי לאו מלאכה היא אי הא פסיעה דליכא למיסרה אבל מי מלאכה היא מיעצריך קרא סלקא דעתך אמינא דמהני מקום דכתיב יום תרועה יהיה לכם ואפילו בשבת ולהכי איצטריך קרא למיסרה ויום תרועה מיקי לה בחול · **כל** מלאכת עבודה לא העשו · בי"ט כתיב והא מני לאתויי מ) כל מלאכה לא תעשו דאף ביום שבת לא איתסר אע"ג דלא כתיב ביה עבודה נ) : **רדיית** הפת · פירש רבינו הגנאל רדייה דהכא לאחר אפייה ושרי למחליב ורדייה דריש מסכת שבת (דף נ:) דהתירו לו לרחת קודם שיבא לידי אפייה דאיסור סקילה לו לא התירו דמשמע דאסור מדרבנן ברודה הפת בעוד שהיא עיסה דהוא כעין לש ממרכבו כקרודהו בידו ובמנס דתקן דהך הכא נמי לא שריא אלא מדאורייתא כדמוכח בפרק כל כתבי (שבת דף קיז:) נבי מגיל פת מן התנור שמגיל מזון שלשה סעודות דקאמר כשהוא רודה לא ירדה במדינה אלא בסכין וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן כדמוכח בפ' כסוי הדם (חולין דף פה:) דקאמרינן תקיעת שופר בגבולין הוכיח שבשיקה דוחה בסכין ואין מגיל ודאה דוחה שבת ואפילו הכי לא היו מוסרין לו לתו מקום לרבה פמא יעבירנו* : **שמא** יעלנו ויעבירנו לרבע אמות · הא דלא נקט שמא יוליכנו מדשום היחיד לרשות הרבים פי' בקונט' בסוכה (דף מג·) משום דלא פסיקא דלא הגביהו על מנת להניחו ומלך והוליכו פטור אבל אם הגביהו על מנת להניחו ד' אמות אע"פ שלא הגביהו אלא לפנים מד' אמות אבל ברשות הרבים זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ארבע אמות : [ועיין תוספות מגילה ה: ותוס' סוכה מגי ותוספות ביצה יח·]

מ) [לולי נ"ל לא תעשה כל מלאכה שמות כ] נ) [ועי' תוס' שבת קיז: ד"ה והתנא]

ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו בין דהובה הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא ת"ש *דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתי אריסיה מדברא הוה מקדש להו ת"ר *לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהם *אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו ברי להנכן במצות · ובהלל *ובמגילה אף על פי שיצא מוציא :

הדרן עלך ראוהו בית דין

יום טוב *של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משתרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי ישיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחר יבנה ואחר כל מקום שיש בו בית דין ועוד זאת היתה *ירושלים יתידה על יבנה *שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד : **גמ'** מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי המא בר חנינא כתוב אחד אומר *שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר *יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול אמר רבא אי מראודייתא היא במקדש היכי הקעינן ועור (מ) הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי דתנא דבי שמואל *כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה *תקיעת שופר *ורדיית הפת שהיא תכמה ואינה מלאכה אלא אמר רבא מראודייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כרבה דאמר רבה *הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיעין בתקיעת שופר *שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברה"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה :[משתרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי כו' : תנו רבנן פעם אחת הל ראש השנה להיות בשבת [והיו כל הערים מתכנסין] אמר להם רבן יוחנן בן זכאי בחירה נתקע אמרו לו נדון אמר לה נתקע ואחר כך נדון לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להם כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משבין לאחר מעשה : אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחר יבנה ואחר כל מקום שיש בו ב"ד : *אמרו לו היינו ת"ק איכא ביניהו בי דינא דאקראי : אמרו לו אחר יבנה ואחר כל מקום שיש בו ב"ד : אמר רב הונא ועם

ברכת הלחם · מקום שמברכין (*לפני) המוציא : וברכת היין · שמברכין לפני קידוש : מהו · על אכילה מצה ומקדש ישראל לא חייבני לך לחובה ניהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבטיא לן שאין בהום אלא כפי שהמברך לריך שיטעום ואי אפשר הוה אור ליהנות בלא ברכה אי נמי לא טעים איהו אי אפשר דלא יהיה לאחר מייניהו למטעם ובעי ברכה מאי : היין דחובה היא · אכילה מצה חובה עליו וכן קידוש היום חובה עליו ואי אפשר שלא בהנאה והנאה אי אפשר בלא ברכה ממלאת המצוה חלייה בברכת הנאה ומפיק : אי דלמא · ברכת ההנאה לאו חובה למצוה אחרת שאף בכל ההגיות היא טהגה : לא יפרוס. ברכת המוציא כדאמרינן לעיל שאינה חובה עליהם לא יאכלו ולא יברכו. :

הדרן עלך ראוהו בית דין

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין · בגמרא מפרש לה : אבל לא במדינה. לא בירושלים ולא בגבולין : אלא ביבנה · שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה סנהדרין אבל לא בביה דין של עשרים ושלשה: ועוד זאת היתה ירושלים · בעודה בבנינה יתירה בתקיעה שבת על יבנה: שכל עיר שרואה את ירושלים: ושומעת ויכולה לבא כו' ·מפרש בגמרא מאי הנא דקאמר ועוד : **גמ'** זכרון הרועה · ולא תרועה ממש אלא מקלאה של חלוטה יאמרו : מלאכה היא · בתמיה : גזירה שמא יטלנו וכו' · ובמקדש לא גזור דאין איסור שבות דרבנן במקדש: (ג) והיו כל העניים · שבביבות יבנה : מתכנסים· לשם לשמוע תקיעה משלותי בית דין לפי שהיו רגילין כן בירושלים : כי בהירה · גדולי הדור היו : נדון · אם יש לגזור אף במקום בית דין שמא יטלנו : ואין משבין לאחר מעשה · נגלה הוא שטוליא לנו טוענים על עצמיו : בית דין דאקראי · להנא קמא תקעינן והנא דאמרו לו סבר אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין קבוע דומיא דיבנה : ועם

[ל"ל נ"מ]

[ספרים סנ: ביצה יז:] סוכה מב: מגילה ד:

סי"ל

תהות הב"ח

(מ) גם' במקדש סיכי תקעינן ועוד (כה לא) תא"ש ור"ל כפי' רש"י משמע דלא גרסינן לה ולפי מגלגה היא סי' בתמיה : (ב) רשי"י ל"ש גזירה שמא כו' במקדש הם"ל ותא"ל נ"ל ד"ה בני בתיהם כו' וד"ה מדון וכו' שמא יטלנו בס"ד ותא"ל מה"ד בגר נשמעה קרן ביבנה שבין כל העניה שבביבות יבנה מתכנסים (שם כו' בירושלים בס"ד ותא"ל מה"ד ואין משבין

[ועי' תוס' שבת ג: ד"ה הגילו וכו' ועי' בערוך ערך רד ד]

מסורת הש"ס

רבינו חננאל

מוציא. א"ר אילא שאני בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעה וברכת בעי לאכל הוא ברך . של מצה שצריך לברך המוציא ועל אכילת מצה. ובדבר היין של קידוש היום שצריך לברך ברכת היין וברכת קידוש היום מהו מי אבריגן כיון דחובה היא פטיק או דלמא ברכה לאו חובה היא . ושמעי לה מהא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוו אתו אריסיה מדברא הוה מקדש להו שאע"פ שיצא מוציא וה"ה לברכת הלחם של מצה: ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהן אבל פורס לבניו ולבני ביתו כדי להנכן במצות ב ה ל ל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא פשוטה היא :

הדרן עלך ראוהו בית דין

ור"ש של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משתרב בהמ"ק התקין רבי' יוחנן בן זכאי אמר רבי אלעזר לא התקין רבי' יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחר יבנה ואחר כל מקום שיש בו בית דין ועוד זאת היתה ירושלים יתידה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד : גמ' מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי המא בר חנינא כתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול אמר רבא אי מראודייתא היא במקדש היכי הקעינן ועור (מ) הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי דתנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא תכמה ואינה מלאכה אלא אמר רבא מראודייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כרבה דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיעין בתקיעת שופר שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברה"ר והיינו טעמא דמגילה והיינו טעמא דלולב. ת"ר פעם אחת שחל ר"ה להיות בשבת . אריב"ז לבני בתירה נתקע אמרו לה נדון אמר להו נתקע ואח"כ נדון . לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להו כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משבין אחר מעשה : כתנו' אמרו לו אחר יבנה ואחר כל מקום שיש בו בית דין גם הת"ק כך אמר התקן ריב"ז שיהי תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד ודקאמר איכא ביניהו בי דינא דאקראי כלומר מקום שאין שם הבמים קבועין לב"ד ועכשיו נזדמן לתכמים ב"ד ובאו שם שוברי דרך · ת"ק סבר אין תוקעין אחנא דאמרו לו סבר תוקעין הינדסינן בגמרא דהשוכר סירות להבירו ולא ציפרו (דף לג ע"ב) כל חנא בתרא לפשוטי מלתא אתי לפיכך אמרנו כי התנא דאמרו לו דרוא הנא בתרא אית ליה בי דינא דאקראי. כל מקום שיש בו ב"ד . אמר רב הונא ועם

ועם בית דין. הוא דמקעינן: אלא דאילו בירושלים תוקעין. בשבת ימים שאין שלוחי ב"ד והא מילתא מפרה מתמיתין ומינעי לן למעבד הכי: בין בזמן בית דין. שהלכו לגמיין: איבא דמתני לה ובו' מאי ועם בית דין. (כפני ב"ד) דקאמר רב הונא בזמן ב"ד דהא ליכא לפרושי הלי ועם ב"ד בפני ב"ד דהא בכל מלכים כתיב (דקרא פס): וכו"ה לא היו תוקעין. כשהל להיות בשבת אלא בב"ד הגדול של סנהדרין אלא המקדשין אלא המקדשים ורבי אליעזר היא: כי מסים שלחא דציבורא כו'. ולף ב"ש שהל להיות בשבת דלהכי נקט יבנה: אלא לאו דאילו ביובל תוקעין. הימדים בין בזמן בית דין כו': לא לעולם בזמן ב"ד והכי קאמר ביובל. כל יחיד ויחיד תוקע בזמן ב"ד אפי' אלא בפני ב"ד ובו"ה בפני ב"ד אין אלא בפני ב"ד לא: איתמר נמי. כרב הונא: אין תוקעין. ימדים ביום"כ ביובל אלא בזמן ב"ד יושבין במקומן והמוקעין תוקעין בכל העיר: נגערו לעמוד. עקרו ממוסגס כדי לעמוד ולילך:

מתני' בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה. דכתיב (פס כג) ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ובמדינה יום אחד דכתיב (פס) ולקחתם לכם ביום הראשון: ושישה יום הנף בולו אסור. יום הנפת עומר בולו אסור לאכול מן החדש ומדלמוריתא משהגיע מזרח עומר כדאמרינן במנחות (דף פח.) כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה (ויקרא כג) וכתוב אחד אומר עד הביאכם ונו' (פס) הא מילד בזמן הנפת עומר מתיר ובזמן שאין עומר עצם היום מתיר: **גמ'** כי אעלה ארוכה לך וגו'. מיפיה דקרא ציון היא דורש אין לה: מאי טעמא. גזר עליה: דאיבני אימת. שיהא לנו לחוס הראשון לכך: הרי האיר מזרח התיר. דהא לא היה מוצא: אלא דאיבני בחמיסר. שהיה שהוס לקוט במוצאי י"ט ולהביאו למחר כמצותו: מחצות היום ולהלן לישתרי. דשמא ולא לגזור עליה דגן יותן אלא עד חצות היום ולא נמי מהיום יבנה ראמרו אשאתך מי לא אכלנו מחצות היום ולהלן דשמא נמי מיכול שפיר אכלי ולפי' הרחוקים מירושלים שלא יאו הקרבנות יש להם לשמוח דולמי קרב כבר דאמר מר הרחוקין היו מוחרין בזמן הנפת מחצות היום ולהלן כו': לא צריכא דאיבני סמוך לשקיעת החמה דחמיסר אי נמי דאיבני בלילה. דגן יותן מוקש לשמא יבנה (א)לשקיעת החמה לו גליל שבה עשר בחצי לילה לו סמוך לנקבו שלא יהא שהוס לקלירתו והבהובו בחוט של קלאין וטחינתו והרקדתו והקרבתו עד חצות ולא הוו רגילי למיכל הדם מחצות היום בזמן הזה אתי למיכל נמי הסוא יומא הכי ועבדי איסורא. ולפי מאחר הימי מסכתא לה דלהיבו בחמיסר בי"ט ודלהיבו בגלילא והא קיימא לן בתמכת שבועות (דף פו:) דלאן בגין בהמ"ק לא מ"ט ולא בגלילא הי מי מלי בגין בידי אדם אבל בגין הבמיה בידי אדם שמים הוא: בשיטת

1 נמ"ל: [לשמר.

מסורת השרס

מוסף רש"י

מצות עשה שהזמן גרמא. שהזמן גורם לה שבגות (קדושין לט:). להקיעה ולברכות. דנכי לעמיר הנפת ברכות היום הכפורים של יובל (לעיל מו:) שהיו נמי אומרים ויהיכ"ם של שנת היובל מלכות וכרונות ושופרות (ערכין ב:).

במקדש שבעה. דכתיב בת"ב מושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים(ויקרא כג) ולא נבנולין ז' ימים (מוכה מא.).

ובמדינה. כיוהלים שלף הוא כבנולים (פס).

ושיהא יום הנף. של עומר הסיבו ע"ז ניסן, בולו אסור. בחדש, ובעוד המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין מדש כו' ביום. (ההחש למפה בעמ' זה)

[קחשין כפי' ומ"ל]

ומיל מ: [ומ"ל]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא בגיכא מו' מוסג יבנה סמוך לשקיעה בחמה:

הגהות הגר"א

[א] נמי הקיעה יוכל הוהה כו' כנ"ל:

שכם מא.

שם מחצות סמי

[אוכם מא. ע"ש]

עיכומן לב.

[ג"ל אמר רבן]

עין משפט נר מצוה

ה א מי' פ"ב מהל' שופר הל' ט וס"ש מהל' שמטה וחגל הל' רכ:

ו ב מי' ס"ו מהל' שמטה ס"ש:

ז ג מי' שם הל' יא:

ח ד מי' פ"ב מהל' שופר הל' ט מוסיף מ"ש מקמן פמי' ג:

ט ה מי' מי"ב מהל' ע"ז הל' ג מוסיף מ"ש מי' מי' ג' מקמן פמי' ד:

י ו מי' ס"ו מהל' שמטה הל' יא:

יא ז מי' שם הל' יב ומ"ב מהל' שופר הלכה ט:

יב ח מי' פ"ו מהל' שמטה הל' יב:

יג ט מי' פ"ב מהל' שופר הל' יב:

יד י מי' פ"ו מהל' הלכה יב ומו מ"ב מקמן מה מוסיף מ"ש מי' פרנה פמי' ה:

טו ב מי' ע"ו מהלכות מלכים ומלחמות הל' ג מקמן לפרק מקמן מ"ש ריד מי' ולא מקמן ד מוסיף מ"ש מי' מסכ פמי' ה:

טז ל מי' שם:

דבינו חננאל

ועם ב"ד כלומר זו התקיעה שהל לחזות בשבת אינה אלא בפני [ב"ד] בלבד ואלתי בירושלים מחיב רבא ועוד זאת הי' ח ה יחידים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא ראוה אי שמשמע כי' פירושא לא תני דפר אלא שיש שם רבר אחר שירושלים יתירה על יבנה ולהתי זה לפיכך תני דפר ואמרי' אינה אם תאמר שהיו בירושל' תוקעין יחידאין וביבנה לא ' והאמר ר' יצחק כי זה"ה סמיים שלא תקיעתא בבבנה לא הה שסע אינש קל אוניה מקל תקועה דיחידאי פי' שהיו תוקעין יחידאין ביבנה כל מי שלא שמע התקיעות מפי שלא שבא מאחר שמים הה כל יחיד ויחיד תוקעין יחיד' כדי לחזות יחי חיבה שלא שמעו התקיעות מפי ש"ל ואמרינא כי היו תוקעין בזמן ב"ד ואמי' שלא בפני ב"ד ' קשיא לרב הונא ופריק הכי קאמר בירושלים הה תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין ובבבנה לא הה תוקעין אלא בפני בית דין ' ועוד זאת הה יחיד' יחידה על יבנה כו' ' איבא דתניא הכי בה"ל תעבירו שופר שלפי שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ' אמר רב הונא ועם ב"ד בזמן בית דין בלבר ' מחיב רבא תקיעות יובל ה"ל הרחוקות תשבה בנבולין אינש ובחוט ותרגנא בנבולין אינש בבחוט ' ואמרינן אינש בבחוט ' דקא אמי' שלא בזמן ב"ד ' ודהינן לא לשלם אינש ובחוט ובזמן ב"ד ' אבל שלא בזמן ב"ד לא ' מחיב רב ששת שהה

ויבנה כפני בית דין אין שלא כפני ב"ד לא • והא דלא שמע אינש לתקוע כפני בית דין אלא שמעו אינש בבחוט ' דקא אמי' שלא בזמן ב"ד ' ודהינן לא לשלם ' ולתקוע דש איסור בכרכר לתקוע בחוט בשבת: **לא** לעולם בזמן בית דין • סימה דמכל מקום קשיא לגמרא דרב הונא לא אמר אלא כפני בית דין והכא דקתני אינש בבחוט ו"ל סיפרא דהא אלא לאו דאיכא הכא ומיהו לא גרים בנבולין בלא ו"ו ולא גרסינן ובנבולין לא יתקן לומר כן ומאמ יפרש דהאי בנבולין לאיי כיוהלים דוקא ומיהו מבכלל אלכם (ויקרא כג) בכל מקום שבאתרן יפרשו לאיי:

אין תוקעין אלא בזמן שב"ד יושבין • פי' בקנמרם ביובל וגרלה שלף בר"ה אמא לאשמועינן דאפי' בפני ב"ד אין תוקעין אלא כל זמן שיושבין ונתקלקלו

ויקרא כג

ועם בית דין מאי ועם ב"ד "כפני בית דין לאפוקי שלא כפני בית דין דלא מחיב רבא ועוד זאת הי'תה ירושלים יתירה על יבנה וכו' מאי ועוד זאת אילימא בדקתני זאת מיבעי ליה אבא דבירושלים תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר בי מסיים שליחא דציבורא תקיעה ביבנה לא שמע אינש קל אוניה מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו דבירושלים תוקעין בין בזמן ב"ד ובין שלא בזמן ב"ד וביבנה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא הא בזמן ב"ד מהא תוקעין ואפילו שלא בפני ב"ד לא דאילו בירושלים תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא בפני בית דין וביבנה כפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא איבא דמתני להא דרב הונא אהא דרבתיב °כיום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד ישכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמר רב הונא ועם בית דין מאי ועם ב"ד יבזמן ב"ד לאפוקי שלא בזמן בית דין דלא מחיב רבא תקיעת [א] ראש השנה ויובל דוחה את השבת בנבולין איש וביתו מאי איש וביתו אילימא איש ואשתו יאיתחא מי מיחייבא והא מצות עשה שהזמן גרמא היא *יובל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אלא לאו איש בביתו ואפילו שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן ב"ד מחיב רב ששת *יישה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקידשו בו את החדש ובין בב"ד שלא קידשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ובר"ה לא היו תוקעין אלא בב"ד שקידשו בו את החדש יואין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע מאי אין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע אילימא דביובל תוקעין יחידין ובראש השנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי הוה מסיים שליחא דציבורא תקיעתא ביבנה לא שמע אינש קל אוניה מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו [דאילו] ביובל תוקעין בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד ובר"ה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא קתני מידה ביובל בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן בית דין והכי קתני ביובל בזמן ב"ד תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני ב"ד בר"ה תוקעין בזמן ב"ד ובפני ב"ד איתמר נמי א"ר חייא בר נמדא א"ר יוסי בן שאול אמר רבי אין תוקעין אלא בל זמן שבית דין יושבין בעי ר' זירא נגערו לעמוד ולא עמדו מהו ב"ד יושבין בעינן °והא איבא אי דלמא זמן ב"ד בעינן וליבא תיקו :עוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה וכו' : דואה פרט ליושבת בנהל שומעת פרט ליושבת בראש הדר קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום ויכולה לבוא פרט למפסיק לה נהרא : **מתני'** *בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שהיה לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש *יושהא יום הנף בולו אסור : **גמ'** *ומנלן דעבדינן זכר למקדש דאמר קרא °כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מבלל דבעיא דרישה : ושהא יום הנף בולו אסור : מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשאתך מי לא אכלנו בהאיר מזרח עבשיו נמי ניכול ולא ידעי דאשתכח לא הוה עומר האיר מזרח דתיר השתא דאיבא עומר עומר מחיד דמיבני אימת אילימא דאיבני בשיתחסר דרי האיר מזרח התיר אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן לשתרי דהא תנן* דתרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלים בו לא נצדבא דאיבני *)בחמיסר סמוך לשקיעת החמה אי נמי דאיבני בלילא (אמר) רב נחמן בר יצחק *רבן יוחנן בן זכאי

*) [כתרש"י דהכא ובתוס' סוכה דף מח. ד"ה לו נמי שוכת דלא היה נגשמה בחמיסר]

בשיטת

מוסף רש"י

[ההשגן מלמעלה מזר יחיון] כדכתיב עד הביאכם, ובכתרב הכא מוהר מן המורה מבחיר המזרח, כדאמר במנחות (שם.) מתוב אחד אומר עד עצם היום הזה, דהיינו האיר המזרח, וכתוב אחד אומר עד הביאכם, הא כילד, בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם, ואקר ר' יוחנן בן אלי עליהם כל היום כדמתרגם עצמה בגמרא (מוהה מא.). מהרה יבנה בית המקדש. ויחזור דבר לאיתנו, דבשמא קרינן בית דין כמו בתרגמנו לאמר בזמן דליכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם, ואמר ר' יוחנן בן אלי עליהם כל היום כדמתרגם עצמה בגמרא (מוהה מא.). מהרה יבנה בית המקדש. ויחזור דבר לאיתנו, דבשמא קרינן בית דין כמו בתרגמנו לאמר בזמן דליכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם, הא כילד, בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם היום הזה, דהיינו האיר המזרח. ויחזור דבר לאיתנו, דבשמא קרינן בית דין כמו בתרגמנו לאמר בזמן דלי

לתת מיטו . טומטום אחר כמוהו שאם יקרעו שמא ימלא זה [שהקפ] נקבה וחכרו זכר : אף לעצמו ליט מוליח . דלא אחי לד עבדים שבו ומפיקי לד חיטים שבו דהוה ליה כאילו אמה הוליחה זכר : **תני** אחכה בריה דרבי זירא כל הבכרות כולן מליחה מוליח . שהרי לד ישראל עבדים זה לזה בעצמה וכיון שלא יצא לחוץ הוי מוליח . ומ"ה לכל ברכת פירות שהגיעה חייב לברך ולא שייך בהו עבדים זה לזה שאין זה תובע חבדם דלא לאהני ולא ליברך : ברכת הלחם של אכילת מצה . שמברכין לפניה קדוש היום מהו

עבר וכו' : אמר רב נחמן אף לעצמו א"ר מוליח . שכל ישראל עבדים זה לזה לגאולה : תוך מברכת (מצות) הלחם וכיון . ושאר בכרות פירות וכיומי שאינן אלא שלא ליהנות תוך הסעודה בלא ברכה ונאלו אין עבדות שאין זו תובע על הלחם אלא אסור ליהנות בלא ברכה : ברכת הלחם של אכילת מצה . שמברכין לפניה המוציא : וברכת היין . לפני קדוש היום מהו (כ) שמברכים אכילת מצה ומקדש ישראל לא תבכי לך דתובע ניהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מבעיא לך שאינן כאות אלא לפי שמברך לריך שיעבור כאות אלא אפשר ליהנות בלא ברכה אי נמי לא עביד אפשר ליהנות בלא ברכה לאחר מיכיון לאמצעם ובמי ברכה : (ג) מאי כיון דתובע היא - אכילת מצה תובע עליו וכן קדוש היום תובע עליו ואי אפשר בלא בהתלה והמצה אי אפשר בלא ברכה נמצאת (ד) הניחא בברכת הגפן ומפיק אי דילמא ברכת המצה לאו תובע ניהו (ה) אלא אם כן אוכל עמהם פירוש שאם אינו אוכל עמהם מוציא שם שמים לבטלה אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי להנהן במצות ובהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא :

סליקו להו ראוהו בית דין

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין אמר רבי אליעזר בשהתקין רבן יוחנן בן זכאי לא התקין אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחר יבנה ואחר כל מקום שיש בו בית דין : **גמ'** במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה מאי טעמא אמר רבה: הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר "גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים והיינו טעמיה דלולב והיינו טעמיה דמגילה: משחרב בית המקדש וכו' : אמר רב הונא *ועב"ר מאי עם בית דין בפני ב"ד לאפוקי שלא בפני בית דין דלא . איתמר נמי א"ר חייא בר גמרא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי אין ב' תוקעין אלא בל זמן שבית דין יושבין : **מתני'** בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה

שמא יעבירנו אלא דלא נקט שמא יוציאנו מרה"ר לרה"ר משום דהתם איכא תרתי : והייט טעמא (ז) דשופר אע"פ מאי שנא הכי דנגזרינן ומאי שנא מילה דשריא בשבת ולא נגזרינן שמא יעביר תיבה לו אומל ד' אמות ברה"ר יל הכי שאני לפי שהכל מרודין בהם ולא מדבר חד אחבריה מה שא"כ במילה ואמ"ג דנגזרינן בהלאה טמא מה שאל ז' שם בגרב הפסח שאל להיות בשבת בלהאיתא בפסחים פרק אלו דברים (דף פט.). הפסח הייט טעמא דמה שאין הכל מרודין בהלאה הרי כולם מרודין בפסחיהם ולא מדברו ליה : אמר רב הונא ומם ב"ד הוא דתקנו : בפני ב"ד . שב"ד משמרין אותם שלא יבאו לידי חילול : אלא כל זמן שב"ד יושבין . דהייט מע ר' שמעון שב"ד יושבין דהרבי בעיני בפני ב"ד ובזמן ב"ד : **לנראה** מהרב אלפסי ז"ל שהבית מימרות הללו בהלכות שהוא סובר דלא בעיני ב"ד שמעון ובראה שהוקיף לומר כן מדתמרינן בגמ' אמרו לו הייט ת"ק אומר בי דינא דאתקרלי והכי פירושו דת"ק סבר בכל ב"ד של ג' תוקעין הייט בי דינא דאתקרלי ור' אליעזר סבר דלא תקן רבן יוחנן בן זכאי אלא דומיא דבית המקדש הייט בית המועדין בקביעת לירחא ומם תוקעין בפני ג' שקדשו את החדש דקדוש החדש בשלשה ואמרו לו סברי דעתי דלא בעי ב"ד של ע"א כיבנה ב"ד קבוע מיהא בעיא של כ"ג וקי"ל כת"ק הלכך בב"ד של ג' עמי תוקעין ולפיכך כתב הריטב"ק ז"ל בהלכותיו הא דאמר רב הונא ומם ב"ד ובפני ב"ד ועל זה היה אומר לעשות מעשה בדבר שהיו תוקעין בבית דינו ברה"ה אחל לה הייטם בשבת . ומיהו מסתמא דעתי דלא בעיני ב"ד של כ"ג לו אמתר כ"ל קבוע מיהא בעיני בפני ב"ד ובזמן ב"ד ולכ"ד שהיו קבוע אין לו זמן אבל הר"ם בן מיימון ז"ל כתב בפרק ב' מהלכות שופר ובזמן הזה שהרב בים המקדש כל מקום שיש בו ב"ד קבוע מהא בעיני ב"ד ומה ב' בשבת הכי הייטם בעיני ב"ד ובזמן

עין משפט נר מצוה

ג
ת מ"י פ"ב בטור מלי תש

גמ' ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל חזון יחזקאל ומקבלן בהא דתניגן וכו' אם ד"ח הוא שדוחה את השבת אף בנבולין ידחה וכו': אמר לון כתוב אחד אומר וכו'. כלומר ולחיי דיש לנו ללמוד מהכתובים הללו דבאן אומר יום תרועה וכאן אומר זכרון תרועה דזה מיירי בחול וזה מיירי בשבת אלא דקשיא דת"ל אף במקדש לא ידחה ישל כרתיגו אנו להאי דרשא דר"ש בן יוחי בכלקמן אלא דאכתי לא מסיק להקשיא ולהתירון עד דמייתי לאלי דר"ו דלקמיה דה"ל דרש ר' לוי ולכתר הכי מקבה ומעברק: מפקד. מצוה לגבריא עולון לבית המדש ומתמו קולו דר' מה הוא דורש היום דלית חפצר בהון מולא פרשה שלו כמה שדורש דלא יהא ליהם לימוד ולכר הדם ובכנס ר' לוי לבהמ"ד ואמר לפניהם הדרש הזה כהוב אחד אומר וכו' ואמר מעתה אפי' במקדש לא ידחה ומחכון דתנא דהריעו דכתיב בתחר לחדם יום תרועה וגו' וזהו במקדש שם היו קוכנין הדודם ויודעין אחי הוא כאחד לחדם אלא דאמרי קבין מעתה אפי' בתקום המדינה שם יודעין שהוא בתחר לחדם שהרי שלוחין יוצאין וכ"ת הרי היום אין השלוחין יוצאין מ"מ אחי שנא במקדש דנקט אפי' בירושלים ידחה שהרי הן יודעין מקבש כ"ד את המודש היום וע"כ דלחיון לחתי דתני ר"ש בן יוחי דכתיב כתר דכאי קרא יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה וגו' ודקבן כאן והקרבתם חטא תשנרת לשנת הוא דאחי והקרבתם דפ' אמור כתר שכתון זכרון תרועה הוא דכתיב וקרת דפ' פנהם דכתר יום תרועה הוא ועביהם כתיב וכיונו הך דכתורה מרמזת לנו דבתקום שתקריבין קרבנות הוא דלעולם יום תרועה יהיה לכם ואפי' בשבת ומשם דועשיתם דפ' מנחם כתיב יהיה תרועה יהיה לכם וקרת לזכרון תרועה על נבולין היא דנאמר ואף בירושלים לפי האי דרשא: והכתוב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעבור לחודש כיום הכפורים. ומאי שנא שופר דר"ה בשבת מתופר דיובל ביום הכפורים ומיתא נמי דלא דחית יה"ל נבולין וקרת כתיב בכל אלכם תא"ל. הכי דרשינן זו. שופר דיובל את מעביר בתרלכם הא אחרת זוה שופר של ר"ה לא. נהגת בכל אלכם בשבת: אמרין ליה. לזכרון תרועה על נבולין היא דנאמר ואף בירושלים לפי האי דרשא: והכתוב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעבור לחודש. כיום הכפורים. ומאי שנא שופר דר"ה בשבת מתופר דיובל ביום הכפורים ומיתא נמי דלא דחית יה"ל נבולין וקרת כתיב בכל אלכם: תא"ל. הכי דרשינן זו. שופר דיובל את מעביר בתרלכם הא אחרת זוה שופר של ר"ה לא. נהגת בכל אלכם בשבת: אמרין ליה. דהריית לו דילמא נאחר דה"ק קרא זו אתם מעבירין בתרלכם אבל לא בתו"ל הא אמרת של ר"ה כין בתרן וכין בתו"ל נוהג אף בשבת: אילו הוה כתיב. גבי יובל תעבירו שופר בתרלכם הייתי דורש כאן מיעט לה"ל ובמקום אחר ובא לא דאם הכנה ריבה אף בתון לתרן אבל בשאתה דכתיב תעבירו שופר בכל תרלכם ובכל ריבוי הוא ועל כרחך דהכי דרשינן כאן ריבה אף בנבולין ובמקום אחר כר"ה מיעט נבולין דלא דהוא שבת:

הלכה ב מתני' ועוד זאת. מתני' מסורי מהסרת והכי קתני בירושלים הי' תוקעין בכל העיר כל זמן שהיו בית דין. ויוסבין בלשכת הגזית במקדש ששם כ"ד יושבין עד ו' שעות ביום ובינה לא היה תוקעין אלא בזמן כ"ד ובשני כ"ד ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבניינה יתרה בתקיעת שבת על יבנה: בכל עיר שהיא דוחה. דמשמע בגמרא מרא לעיר שיושבת בגבול ואינה דוחה ירושלים ואעפ"י שהיתה קרובה לא היו תוקעין בה בשבת: ושומעת. פרש לעיר שיושבת בתחום בתחום הכר. וקרובה. פרש ליושבת תוך לתחום. ויבולה לבא. פרש למפסיק לה נהר:

גמ' והן. ודווקא שיהו כל הדרכים האלו הבנויים בה ומפרש ואזיל: דוחה ואינה שומעת. כלומר מעא"פ שהיא דוחה ירושלים בגון בירושלים של מלמעלן לגבה והעיר היא מלמטן ויבולה לרחות למקום הגבוה ממנה שהיא יושבת במישור אלא שהיר' שומעת להכופר שבירושלים וזו שומעת מדקתני שומעת: ושומעת. אעפ"י ששומעת אלא שאינו דוחה ירושלים ובגון שההר מפסיק ביניהם דוחה וכו'. אף על פי שיש לה אלו הנתים אלא שאינה יבולה לבא וזו הישבת תוך דאלו לו הכהני: ועיר. ישבת מלמטה בגבל: ההר מפסיק. בין ירושלים לעיר לכך שומעת שהיא במוכה ואינה דוחה שההר מפסיק ביניהם:

תוך

גמ' ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל חזון יחזקאל

יתיבון מקשיי אמרין הנינן י"ם של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה אין דבר תורה הוא אף בנבולין ידחה אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה עבר כהנא אמרין הא גברא רבה דנישאול ליה. אתון שאלון ליה אבר לון כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה הא ביצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין. ר' זעירה מפקד לחבריי עולון ושמעין קליה דרבי לוי דרש. דלית איפשר דהוא מפיק פרשתיה דלא אולפן. ועל ואמר קומיהון כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה הא ביצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין. מעתה אף במקדש לא ידחה תנא כאחד לחדש. מעתה אפילו במקום שהן יודעין שהוא באחד לחדש ידחה. תני רשב"י והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין. אמרין חבריי קומי ר' יונה והכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי וגו' אמר לון את מעביר בארצכם הא אחרת לא. אמרין ליה או נאמר זו אתם מעבירין בארצכם הא אחרת בין בארץ בין בח"ל. א"ר יונה אילו הוה כתיב העבירו שופר בארצכם הייתי אומר כאן מיעט ובמקום אחר ריבה אלא בכל ארצכם כאן דיבה ובמקום אחר מיעט:

הלכה ב מתני' ועוד זאת היתה ירושלם יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעה וקרובה ויכולה לבוא תוקעין בה ובינה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד: **גמ'** והן שיהו כל הדרכים האלו בה. רואה ואינו שומעה כגון ירושלם מלמעלן ועיר מלמטן ושומעת ואינו רואה ההר מפסיק. רואה ושומעת ואינה יכולה לבא

חוץ

גמ' אין דבר תורה הוא. דתקיעת שופר דוחה שבת א"כ אף בנבולין ידחה תקיעת שופר לה בשבת: אין ליה וכו'. ואם אינו אמ"ת הוא דדחה שבת אף במקדש לא ידחה ושבת תקיעת שופר מלאכה היא: עבר. ר"ל אמרו הא גברא תורת אור רבה שובר לפניו כשאל ממנו: אמר. להו על שני מקראות אלו סמכו חכמים לאסור בנבולין והתירא דמקדש מפרש בסמוך: ר"ו. מעה לחברים שיבאו ושמעו דרשת ר' לוי דא"ל שידרוש פ' שלא יצא ממנו דבר חדש: ועלו ואמר קומיהון: ופריך מעתה אף במקדש לא ידחה שבת: ומשני תנא בא' לחדש. דכתיב בא' לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם וגו' ובתוספתא הפקודים כתיב בא' לחדש מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה וגו' קס"ד דה"ק בא' לחדש יהיה לכם שבתון אבל לגבוה אינו שבתון הא לפניו גלוי לאיתמי היא יום ראשון וס"ה במקדש דדעתין אימתי ר"ה תוקעין אפי' בשבת: ופריך מעתה בכ"מ מיודעין שהוא ר"ה יהיו תוקעין ותכן תנן אלא היו תוקעין במדינה אפי' במקום שיודעין: תני רשב"י והקרבתם. מדכתיב והקרבתם רמוק מן זכרון תרועה ועשיתם כתיב סמוך יום תרועה ש"מ במקום שמקריבין הוא לשלם יום תרועה: והכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי. ודלמא מיעיה לעיל בפ"ג שתקיעת אלא היה הכנה ויה"כ שוין וכי היכא דתקיעת יום הכפורים דוחה שבת בכ"מ כדדרש בת"כ ביום הכפורי אפי' בשבת אם כן אף תקיעת ר"ה תדחי שבת בכל מקום: זו אם מעביר בתרלכם. ודרשי בת"כ בעבור לחדש למה נאמר לומר לך בעבור לחדש דוחה שבת בכל תרלכם ואין תקיעת אלא הכנה אלא בבית דין בלבד: אם בתרלכם אתי למעט אלא תדחי תקיעת היובל אלא בתרן ולא בתון לתרן אבל תקיעת אלא הכנה נהנת ודוחה שבת בין בתרן בין בתון לתרן: אלו כתיב תעבירו שופר בתרלכם. הייתי אומר למעט תון לתרן קאתי ביובל ולרבות תקיעת אלא הכנה שהנה בכ"מ דכתיב בכל תרלכם ע"כ למעט ר"ה קאתי:

הלכה ב מתני' ועוד זאת היתה ירושלים. כשהיה בבניינה שהוא רואה וכו'. בגמרא מפרש לה: **גמ'** והן וכו'. והא שיהו כל הדרכים האלו דתקן במתני' בעיר ההיא ולאתוקי דלא נמצא לומר

ראב"ם אומר ר"ש ורשב"ל חזון יחזקאל מקבלי מי' אף בנבולין ידחה פי' אין מן הדומה מותר לתקוע בשבת שאין שום מלאכה בתקיעה אף בנבולין ידחה אין לית הוא ד"ת פי' דמן כתורה הוי תקיעה מלאכה אף במקדש לא ידחה. אבל בגבולו כו' אתון גלון ליה פי' שבאלו מתנו אם יש איסור תקיעה בשבת. אבל לא בגבולו הקשיית דמתני' אלו בנמקדש לא ידחה אלא בגבולו ידחה אלא שבאלוהו אם מכר הוקה לו לית הוא ד"ת אם אם תקיעה בשבת אמור מה"ת לו מותר אל כתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה אבל לא תוקעין אל"ש שבשום לו דלים הוא ד"ת דמן תרועה וכשעה בשבת אם בשבת ומכריע אבל לא תוקעין אל"ש שבשום לו אמר שיתקנו לה הוא ד"ת אין לית הוא ד"ת שבשום לו דלים הוא ד"ת דמן התורה יש איסור בתקיעה בשבת וכן דרש לו לתכריח ר' לוי דמן התורה יש איסור בתקיעה בשבת דהוא לה מלאכה ובשבת בסמוך אבל בקושיא דמתנ"ב בתר ובכרי אינו בקושיא מכת ממנע"ב אלא אבל אחד כיון דנשבשו דלית הוא ד"ת אלא מן סתורה

תוס' הרי"ד

ים לאיסור בתקיעה בשבת. אל"כ אף במקדש לא ידחה ופ"ו פריך מעתה אף במקדש לא ידחה ומשני תנא בא' לחדש דפ"ה כמו בכלאל כתובתו אף בשבת ביום הכפורי יעמוד אמלו בשבת כל איתה דמי כמוסבת כל איתה דמי ה' בשבתו אפילו בשבת וכ"ב בא' לחדש לאתי אפילו בשבת כל איתה דמי אחר כתובת שבת ופריך מעתה אפילו במקום לגומר תפילו בכ"ם בפי יומעין שבת בא' לחדש כיון דכרכה תוכם מקרא אחר מבנה שבת ומקרא אחר מעתה לתה אי תומר במקדש ידחה ובנבולין לא ידחה. ומבי תני רשב"י והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין במקום שנדחה שבת אבל קרבנות ד"ר נדחה שבת ג"ב לפניו תקיעה דר"ה דמה לגבי קרבנות דר"ה נדחה שבת אל"ב כתוב ליה והקרבתם לאחר כתובת ומתחילה דמה דדחי שבת הוא במקדש במקום שהקרבנות קריבין ומה דאשון מזכרון תרועה אלא דהי שבת הוא בנבולין [נמצא] דמה לאחר רב כיאה והלי דתניון בתחר לתובת ומה נחרי רבי הוא הכל אחר. אלא דבתחר לתובת מעתה לגבולין מקום אלא ידעינן לומרי לאחר לתובת כמו' בס"ר אלא אם אינו בקו"ש ד"ת אלא אם אינו בקו"ש בש"ק

מסורת הש"ס

ומקבלת הנס מלכה שם

ת"ל ע' בפר ע"ב

ר"ה בפ ע"ב

ס"ס ל כ"ת

ר"ה ל

גליון הש"ס

ג"פ. ב"ק ומפמ"ם ההוס' כהולין דף כב ע"ב ד"ה לאשרוך דכל בפיקת מתי תאבר להתבדר ובעמתים בסוה בבלין אחר שפיל מתעסיקן בפיקת מקרא ת"ש ת"ל ע"ב:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

חרא דר' לוי סבירי ליה בראש השנה כוותיה ועוד דקאמרינן בפירקא קמא אמר רב אבתי למה תוקעין בשופר של איל אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק שמע מתה הלכה בר' יהודה. שאלו לפני רבינו קלונימוס בר' שבתי זצ"ל מעיר רומי ולר' ענן בר' מרינוס הכהן זצ"ל מעיר סיפונטי קרן של עז מהו לתקוע בו בראש השנה ובבוצאי יום הכיפורים והשיבו כל קרן כשר חוץ משל פרה משום מעשה העגל ואין תוקעין בו עד כאן התשובה והנכון והמצוה מן המובחר בשופר של איל בר' אבהו. בפסיקתא דראש השנה ר' יאשיה פתח אשרי ארם יודעי תרועה ואומות העולם אינם יודעים להריע במה קרנים וכמה בוקיינום וכמה סלפינום יש להם ואתה אמרת אשרי העם יודעי תרועה אלא אשרי העם שיודעין לפתות בוראם בתרועה והוא עומד כבמה דין לכסא רחמים הה"ד עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם ומופך עליהם מידת הדין למידה רחמים איתתי בחדש השביעי באחד לחדש ובתלמודין גרסינן אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות בר"ה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר:

[רצג] דין הכשר שופר והלכותיו.

תנו רבנן היה ארוך וקיצרו כשר נרחו והעמידו על גלדו כשר. ציפהו זהב במקום הנחת פה פסול (ד) מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר (ה). נתן שופר בתוך שופר ותקע בו אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון [שמע] לא יצא. ניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. תנו רבנן (ו) גרדו והעמידו על גלדו כשר. הניח שופר בתוך שופר ותקע בו אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא. הפכו ותקע בו לא יצא. אמר רב פפא לא הימא דהפכו כי היתונא אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב מאי טעמא בדרב מתנא דאמר רב מתנא והעברת שופר-דרך העברתו בעינן. דיבק שברי שופרות פסול הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול. ניקב וסתמו בין במינו בין שלא במינו פסול ר' נתן אומר במינו כשר בשלא במינו פסול, במינו כשר אמר ר' יוחנן והוא שנשתייר רובו מכלל רשלא במינו אע"פ שנשתייר רובו פסול איכא דמתני לה אסיפא שלא במינו פסול א"ר יוחנן והוא שנפחת רובו מכלל דבמינו אע"פ שנפחת רובו כשר. כתב רבינו ישעיה זצ"ל ר' נתן אומר במינו כשר שלא במינו פסול פי' בעל ברתן אית לן לפרושי במינו כשר בנון שאינו מעכב את התקיעה שאם מעכב את התקיעה פסול אבל שלא במינו אע"פ שאינו מעכב פסול מכלל דתנא קמא סבר אע"פ שאינו מעכב את התקיעה בין במינו בין שלא במינו פסול וסתם מתניתין דתנן אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ר' נתן הוא. ובעל המאור כתב רבינו חננאל ורבינו אלפסי ז"ל (פירשוה) [פסקו] בלישנא קמא דר' יוחנן אליבא דר' נתן דבינן דהוי כה ר' יוחנן לפרושי מעטיה מסתבר דהילכתא כוותיה וסתם מתני' נטיה לדר' נתן ור"ר יצחק אבן גיאת זצ"ל פסק כלישנא בתרא וכן כתב בהלכותיו. ניקב וסתמו [בשר אע"פ שלא נשתייר רובו שלם סתמו שלא במינו אם] נשתייר רובו שלם כשר לא נשתייר רובו שלם פסול ובין בשר דבמינו ובין בשר דבשלא במינו הני מילי בשאינו מעכב את התקיעה אבל מעכב את התקיעה פסול ובתוורתא למינקט להומרא כדברי הרב אלפסי זצ"ל כיון דוכרון הוא [בין ישראל] לאביהם שבשמים. וכן פסק ר' יהודאי גאון זצ"ל בתשובותיו לחומרא כדברי המאור. והא דאמרי' אם מעכב את התקיעה פסול פי' רבינו שלמה זצ"ל אם היה מעכב את התקיעה קודם שנסתם אע"פ שלאחר שנסתם אינו מעכב פסול מדלא קאמר אם נשתנה קולו מכמות שהיה כמה דקתני גבי ציפתו והב שמע סינה ראם מעכב את התקיעה קודם שנסתם אע"פ שלאחר שנסתם אינו מעכב פסול ובן פי' גם בעל הדברות ז"ל ומסתייע מן הירושלמי. ובעל היראים ז"ל פי' אם מעכב את התקיעה לאחר שסתמו ונראה בעיני שלשון הירושלמי עיקר חה לשון הירושלמי שופר שנסרק ודבקו פסול למי נצרכה לר' נתן. ריבק שברי שופרות פסול עוד הא דר' נתן. ניקב וסתמו ר' חייא בשם ר' יוחנן דרבי נתן הוא דתני ניקב וסתמו בין במינו ובין שלא במינו אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר. רבי נתן אומר במינו כשר-שלא במינו פסול ר' חייא בשם ר' יוחנן ביני מתניתין אם היה מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר ר' אבא בר זברא בשם ר' זעירא

והוא

(ד) בכ"י ב' לוסתא טבא כתקוס הנתא פה בצר. ציפהו זהב מבפנים פסול. וכ"ה בגמ"ע הקנב. (ה) בכ"י ב' טוקף ניקב וקתמו לם מעכב לת התקיפה פסול ולם לאו כבר. וכ"ה בם. (ו) בכ"י ב' טוקף גרדו בין מבחוץ בין מבפנים כבר. וכ"ה בם.

והוא שסתמו אבל אם לא סתמו כשר שכל הקולות כשרין לשופר: במדרש הרבינו. שופר שניקב וסתמו אם מעכב את התקיעה פסול מאי טעמא כישום דכתיב וה' אלהים בשופר ותקע מה שופר של הקב"ה שלם אף שופר של ראש השנה יהא שלם. ולבה תוקעין בר"ה לפי שהן נגאלין מן מלאך המות. נסדק לארכו פסול לרהבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לא פסול ובכה שיעור תקיעה פי' רבן שמעון בן גמליאל כדי שיאהגנו בירו ויראה לבאן ולבאן. *) ובתב רבינו ישעיה זצ"ל ה"ה אם נסדק לארכו ונשתייר בו שיעור תקיעה כשר. והא דנקט אם נשתייר בו שיעור תקיעה אנסדק לרחבו משום דסדק לארכו כולו כשמע בפיו קצר עד הרהב שהקול יוצא ממנו. שלחו ליה לאבוה דשמואל קרחו בזכרוחו ותקע בו יצא דסין במינו אינו חוצץ פי' קרחו בזכרוחו עצם מחובר בולט מן הראש ונכנס בתוכו ומוציאין אותו כתוכו וזה לא הוציאו אלא נקב את הזכרות: אמר רב יהודה בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא הדר אוקמא רבא דבין בשופר של עולה בין בשופר של שלמים אם תקע יצא דמצות לאו ליהנות ניתנו. אמר רב שופר של ע"ז לא יתקע בו ואם תקע יצא פי' שישמשו בו לע"ז ונאסר כמו שישנינו אבר תאברון את כל המקומות בכלים שנשתמשו בו לע"ז הכתוב ברבר ובהולין מקשינן עליה והתניא אם תקע לא יצא ומוקמינן לה באשרה של משה מאי טעמא בתותי כיכתת שיעוריה. בשופר של עיר הנדחת לא יתקע ואם תקע לא יצא מאי טעמא בתותי כיכתת שיעוריה. ירושלמי בלולב הגזול שופר של ע"ז ר' אליעזר אומר כשר הכל מודים בלולב שהוא פסול מה בין שופר מה בין לולב אבר ר' יוסי בלולב בהיב ולקרתם לכם משלכם ולא משל איסורי הנאה ברם הבא יום תרועה יהיה לכם מכל מקום אמר ר' אליעזר המן בגופו הוא יוצא ברם הבא בקולו הוא יוצא. ויש קול אמר בתנאה אתמהא מהכא מוכח דבשופר הגזול יצא. במדרש הרבינו שופר של בעל מום כשר לתקוע בו בראש השנה וביובל שנאמר והעברת שופר הרועה וגו' אבל לא על הזבחים:

[רצד] דין שופר לדחות את השבת או לפקח עליו את הגל ביו"ט אי להעביר עליו את התחום ולהורידו מן האילן או לתתכו ולתקנו.

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא בכדינה מישהרב ביית המקדש התקין ר' יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין והאידנא ליתא לתקנת רבן יוחנן בן זכאי ובכל מקומות ישראל מנהג פשוט שלא לתקוע בראש השנה שחל בשבת. ואמרינן בגמרא מנא הני מילי אמר ר' לוי בר חבא אמר רב הונא כתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה וכתוב אחר אומר יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת כאן כשחל להיות בחול ובמסקנא אמרינן רבא אמר מראורייתא מישרא שרי ורבנן הוא רגזרי ביה משום דרבה דאמר רבה הכל היוצן בתקיעה שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בירו וילך אצל בקי ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. יש המיהן למה לי גזירה דרבה הא הדי קראי כתיבי ובזמן תרועה ויום תרועה ומוקמינן תר בשבת ותר בחול ומפרשין יש לומר דרבה נופיה מפרש להו לקרא מאי טעמא אמרה הורה זכרון תרועה משום גזירה דשמא ילך אצל בקי ללמוד וכו' [ומכנו הכמים שופר של ראש השנה אין מפקחין עליו את הגל ואין מעבירין עליו את התחום ולא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא זו אף זו קתני. מאי טעמא יום טוב עשה ולא תעשה ושופר עשה ולא אתי עשה ודחי עשה ולא תעשה. ויש תמיהין מאי אירא דתני יום טוב עשה ולא תעשה אפי' לא הוי אלא לא תעשה גרידא לא הוי מידחי דלא אתי עשה ורחה לא תעשה אלא הוכא דמקיים עשה בעידנא דבתעקר לא תעשה כגון מילה בצרעת ומפרשין דעשה דציבור דחי לא תעשה אע"ג דלא מקיים עשה בעיקור לאו. ורבינו תם וצ"ל הקשה מה נכך אם יפקחו את הגל מלמול בעלמא הוא ואינו אלא מדרבנן וליתי עשה דאוריתא ולידחי איסורא דרבנן ותירץ אי בראפשר לפקוחי בידים הכי נמי הכא במאי עסקינן דבלא אפשר אלא במרא ובוילא: ואין הוהכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות ולא בדבר שהוא משום לא תעשה רבינו יצחק פאמי וצ"ל גרים משום

שבות

*) וכלתמי נגבל מגנרות ז"ל הבפה דלמרינן כבל מקום לגבב מלבבות מגמבות ובלתיות יד לא בבפ ומה מעמיד נבלה הבלמן מבנים לתמו ומבן נילם ז"ל מאר מבפ מתקן ולתמ. ומבמגלת בבפת ניגמי מדקלמרינן מני מילתנו מיגלה מילה נבלה הבלמן מני מיגלה מבנו מבלה ומבמו מבלה ח"ל ינתה מוקמ הנ מגלה מגלה ומבו מיה מתמו נמ מים מבלה מבלמ מבלמ ומבלמ. מיה מבמני מוקמ מקבר

לא לעזוב אותי לבד

אם אתה רוצה לדעת מה אני חושב, אני לא יודע. אני לא יודע אם אני אוהב אותך. אני לא יודע אם אני אוהב אותך. אני לא יודע אם אני אוהב אותך

הוא משום גזירה שמא יעבירנו, וא"ב ממילא לא קשה הקושיות האלו דהא דבמקדש תוקעין, היינו ביון דבמקדש לא שייך החשש שמא יעבידנו, ובן מה דהקשו דתקיעות היא חבמה ולא מלאבה מתרצינן דמ"מ יש טעם לאסור כיון דחיישינן שמא יעבידנו חוהי כוונת הגמרא, מראורייתא משרי שרי כלומר מעיקר הדין היה מותר לתקוע, אלא הטעם משום שמא יעבידנו וא"ב ממילא לא קשה הקושיות הנ"ל, אכן אכתי נקטינן דילפינן לה מקראי, ואין תוקעין בשבת מה"ת.

[וראיתי בגליון הש"ס להגאון ר"י ענגיל, שם בר"ה דף בט ע"ב שהביא להתניא רבתי, וכתב שהיה לו גירסא אחרת בגמרא, ודבריו צ"ע שהרי החניא רבתי לפני כן מעמיד להריא רבדי רבא בלשונו, ואף שמשמט הקושיות שהקשו על ההו"א דקס"ד דילפינן לה מקראי, מ"מ הא קמייתי בל מסקנת הגמרא, ובשיבלי הלקט מביא להריא שדברי רבא הם מסקנא. הרי שהיה להם בגירסתם בל הסוגיא. ועיין שם עוד בגליון הש"ס שבתב דלפי דבדי הראשונים האלו מפורש ריש גזירה מראורייתא ובאשר האריך לחקור בזה בספרו לקח טוב].

עב"פ מצאנו לתרי מרבותינו הראשונים דאף למסקנת הגמרא ילפינן מקראי שלא לתקוע בר"ה שחל להיות בשבת, וסיוע גדול לדבריהם, שהרי בירושלמי שם בר"ה ריש פרק ד' מסקינן בן למסקנא דהא דאין תוקעין בר"ה הוא משום הקראי דבפסוק אחד בתוב זברון תרועה ובפסוק אחד בתיב יום תרועה, ומקשינן שם קושית הגמרא דילן דא"ב למה תוקעין במקדש ומתרצינן לה דילפינן לה מקראי, הרי מפורש דעת הירושלמי דמניעת התקיעות בשבת הוא דאורייתא, ולבאורה הוא מחלוקת הבבלי והירושלמי, אך להאמור, בולהו בחדא שיטתא קיימי שהוא מראורייתא ובן מצאנו שרדשו בן מקראי בויק"ר פב"ט, ופדר"ב כ"ג בחורש השביעי (יעויין כיפה עינים) ולהאמור אין באן מחלוקת יסודית אי הוה לה איסור דרבנן או דין דאורייתא, אלא מחלוקת במקור הילפותא.

וסימוכין לזה קצת, הא דחזינן דנקטינן להלכה בסימן תקפ"ב סעיף ז' דבר"ה שחל בשבת אומרים בתפילה זבדון תרועה, וכשחל בחול אומרים יום תרועה, (ועיין בב"י) אף שלמסקנת סוגיא דילן הא דבתיב זבדון תרועה לא קאי על שבת [ובוראי רי"ל בפשיטות, דמ"מ שייך בשבת הלשון זבדון תרועה] אך להאמור אף להמסקנא אמרינן דפסוק זבדון תרועה קאי על שבת, דמינה ילפינן דבשבת אין תוקעין, אלא הטעם הוא רק משום שמא יעבירנו.

ובשו"ת התעודדות תשובה (עדלוי) ח"ג סי' שפ"ב אות ז' בתב לחדש ראף למסקנת הסוגיא דדשינן קראי למעט ר"ה שחל בשבת שאין תוקעין בשופר, אלא דלפי ההו"א בס"ד שיש איסור דאורייתא לתקוע בשבת, ולבן נחקשו בסוגיא, אבל למסקנת הסוגיא נתחדש דאין איסור לתקוע, אבל מ"מ דרשינן בראי דאין מצוה לתקוע בר"ה שחל בשבת, אף דאין איסור.

אך בל זה בתבתי רק להעיר על החידוש בדעתם של הראשונים האלו, אך להלבה בודאי דפשטות הסוגיא היא דהוה דרבנן וחדי בב"ה בפלפולא דאורייתא.

סימן ו

טעם ביטול התקיעה בשבת

הנה לבאורה תמוה טובא מסברא דמה טעם עקרו חז"ל מצות תקיעת שופר, שהוא מצוה דאית, משום חשש שמא יעבירנו ד' אמות, הא זה הוה רק חשש וספק שמא יעבור על התצאה. ואיך משום זה מבטלים בוודאות מצות שופר, ואין ספק מתיא מידי דאי, ובן תמוה אטו משום חשש שיעבור יחיד עבידה, עקדו המצוה מבל בלל ישראל.

ואולי י"ל ברדך פלפול דבין שמה שאין תוקעים האידנא הוא מחמת גזירת חבמים, הו"ל בעין ביטול המצוה מאונס, ולבן דאו חבמים דעדיף לבטל מצות תקיעת שופר ולולב, בשהוא מתוך אונס [שהרי עתה אין מקיימים אותה משום גזירת חבמים] משום חשש שמא יעבידנו ד' אמות, שהחשש שיעבוד על בך ברצונו. [אף שיהיה שונג] דביטול מצוה באונס, אינו נחשב עבירה, בין שמרצונו היה מקיים המצוה. אלא נמנע מבך משום עיבוב חבמים. ומשא"ב בשיוציא מרשות לרשות שהוא ברצון, שבזה יעבור מרצון דחשוב עבירה, ואף בשהוא בשונג, מ"מ עבירה מיהא הוה, משא"ב בשהוא אונס.

ובעין דרך זה אפשר להוסיף, דבשנמנע מלקיים המצוה מפני תקנת חבמים, הרי הוא מקיים בזה מצות ועשית בבל אשר יורך, והו"ל בעין עוסק במצוה זו, ואף שהוא בשוא"ת, הרי בך היא עתה מצות חבמים בשוא"ת, ולבן אין חל עליו בלל המצוה האחרת דתקיעת שופר ולולב, בין שנמנע משום מצות קיום דברי חבמים. [עד שיש דסברי דהמקיים מצוה בשעה שהיה עסוק במצוה אחרת, לא קיים המצוה הראשונה, ויעויין שו"ת עונג יו"ט סימן מ"ה ד"ה לבאורה, ומשג"ב סי' תע"ה בשער ציון ס"ק ל"ט, אך עב"פ חיוב בודאי דלא דמי עליה] ולבן הערדיפו חז"ל שימנעו מלקיים מצות שופר, מפני קיום מצות ועשית בבל אשר יורך דבבה"נ לא חל בלל מצות שופר ולולב, דנמצא דלא ביטלו מצוות אלו, אלא דמעיקרא לא חל, בין שחבמים היטילו מצות ועשית בבל אשר יורך, יותר מאשר יקיימו המצוות, ויהיה חשש שמא יעבירנו ד' אמות, ויעבור עבירה.

ובדרך זה מרווח יותר, דלפי המהלך הא', דע"י תקנ"ח נחשב באילו מניעת המצוה היא באונס, דוחק בצת דהרי בבמה דנו הפוסקים אם מותר להבנים עצמו באונס, א"ב דוחק לומר דמניעת קיום מצות שופר היא משום שחז"ל עשו באילו בל ישראל הובנסו לאונס. [ובפרט לנבי ביטול מצות עשה, דיעויין בספר זבדון שמואל להגר"ש רזובסקי סימן ב"ה אות ל"ד, דהא דאמדינן בבתובות דף נ' ע"ב דמותר להבנים עצמו

ד אין תוקעין. מע"פ שתקיעה שבות ויבוא עשה של תורה וידמה שבות של דבריהם, מכל מקום נזרינן שמא יעבירנו מרבע אמות ברשות הרבים (רמב"ם שופר ג, ו). [2] המקשה מהר"ם פדוואה בהגהותיו [לרמב"ם שם] [3] דהא תקיעה שבות ומי גזירה שמא יתקן כלי שיר, [4] ומ"כ נימא דאסור דבריהם במקום עשה, ותירץ דהאי גזירה לא גזרו בתקיעת שופר דמ"כ לא יתקעו לעולם, דגם ביום טוב שיך שמא יתקן ומצא שיתקעו מצות עשה מן התורה, אבל גזירה שמא יעבירנו לא שיך אלא בשבת ושפיר גזרו. ועיין בב"ח [עמוד שנו ד"ה ושבת] וברא"ש [בביאורו לרמ"ב הלכות שופר יד, ג] שנתחקו בזה. אבל לפי מה שכתב הר"ן פרק ד' דסוכה [כא, ג דיבור ראשון] ופרק קמא דמגילה [ג, ט דיבור ראשון] שהטעם שדוחין התקיעה מפני גזירה זו היינו משום דלא בקיאין בקביעת דירחא, וכן משמע בגמרא [סוכה מב, ב], ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה מימא להגזירה הוא שמא יתקן כלי שיר כמו בכל מקיעות דרשות, ומאי דשרי ביום טוב משום דממה נפשך, אי יום טוב הוא עבדי מצוה, ואי חול הוא לא עבדינן ולא כלום, מה שאין כן בשבת דעבדינן אשבתא. [5] ובתוספות ריש פרק (ג') [ד] [6] דסוכה [שם] בד"ה אינהו לידעי וכו' משמע דבאמת בתקיעה הטעם משום שבות הוה, ע"ש וריש פרק ד' דראש השנה [כט, ג ד"ה אבל ת"ה רבינו], ולע"ע: ה לצורך

תקפט במהרי"ל [הלכות שופר עמוד רמז] קורא תגר על המבימים קטנים לבית הכנסת, שמבלבלים דעת השומעים, אך שהגשים יתר לאומם אלא להם פטורים:

ערך לחם למהריק"ש

תקפח סוף פעיף ה [בשבת אין תוקעין]. ויש אומרים שאסור לטלטלו מי אם לצורך גופו או מקומו: אם אחד מוקע שופר ואחד מוקע בטלטלות יתר יבא לידי

מקיעה שופר: דין חיטוך הקטן לתקוע בשבת יש מילוק רב בין המפרשים יש אומרים דדוקא בשלא הגיע לחיטוך ויש אומרים דדוקא כשהגיע לו מוהר לתקע

אומרים דדוקא בגדולו זמן שהיתה המקיעה דומה שבת מוהר לתקע ולכן טוב הוא שלא יתנו לשוס קטן לתקוע בשבת וכיון שנו לספרים

דמפרשמא מלמא כן נראה לי:

מחצית השקל

יצא תוקע גופיה, דלתוקע דעביר מעשה הרי הפסק. אלא על כרחך דהר"ן לא סבירא ליה לחלק בין שומע לתוקע. ועיין ט"ז [ס"ק ב] שחולק על לבוש: (ס"ק ד) **אין כו'. אע"פ שתקיעה שבות.** ד"ל, כמו תקיעה דרשות דגזרינן שמא יתקן כלי שיר: **שמא יעבירנו [כו'] והעפידו דבריהם.** דהיינו גזירה דשמא יעבירנו במקום עשה דתקיעה: **לא שייך אלא בשבת.** דביום טוב אין איסור הוצאה: **אבל לפי מה שכתב הר"ן כו' דלא בקיאינן בקביעא דירחא.** זהו לשון הרי"ף [מגילה ב, ב]. והרז"ה [המאור סוכה כא, א ד"ה ואיכא] הקשה עליו, דהא הטעם משום יעבירנו ולא משום דאין אנו בקיאים, ותירץ הר"ן [שם ע"ב דיבור ראשון] על פי מה דאמרינן בסוכה ריש פרק לולב וערבה [מב, ב] לולב פעמים ששה פעמים שבעה, דהא מצות נטילת לולב היא שבעה ימים, ואי אפשר לשבעה ימים בלי שבת, ולכן כשחל יום ראשון של סוכות בשבת אז הוי שבעה, ויום ראשון דוחה שבת, דבמקדש המצוה בל שבעה, אבל חוץ למקדש מצוחה יום אחד מן התורה לכן יום ראשון רחשיב דאפילו בגבולים הוי דאורייתא לכן כשחל בשבת דוחה נדחה שמא יעבירנו וניטל אפילו בגבולים, אבל כשחל אחר משאר ימי החג בשבת, ביון דשאר ימים לא הוי מן התורה כי אם במקדש, לא חשיב כולי האי ואינו דוחה שבת אפילו במקדש, והאידנא דלא בקיאים בקביעא דירחא אפילו חל יום ראשון בשבת אפילו הכי אין נוטלין לולב, עכת"ד הנמרא. והקשה הר"ן, אם כן שופר דאפילו בגבולים מן התורה, ולמה כשחל ראש השנה בשבת תנן [ראש השנה כט, ב] רוקא במקדש היו תוקעים ולא בגבולין, ותירץ שאני שופר דראש השנה שהוא ביום ראשון לביאת העדים להעיר על ראיית הלבנה, וזמן התקיעה הרי הוא בשחר, ובשחר על פי הדוב לא היו העדים באים, ומהאי טעמא תקנו דאפילו באו ערים בשחר מכל מקום על קרכן תמיד שחר היו אומרים שיר של חול, א"כ אם היו תוקעים בגבולים אם חל בשבת אם באו ערים בשחר, גזרינן דלמא לשנה הבאה לא יבאו ערים בשחר ער למחר ויהיה היום חול ומכל מקום יתקעו בשחר ויאמרו אשתקד תקענו בשחר גם בשנה זו נתקע בשחר, והם לא ידעו שאני אשתקד דבאו עדים בשחר דבאו עדים בשנה זו שעדיין לא בעדים בשחר ושמא לא יבאו היום עדים כלל, מה שאין כן במקדש במקום זריחים לא נזרו. ובחב שזה כוונת הרי"ף במה שכתב הטעם בקיאים בקביעא דירחא, ד"ל בראש השנה, דבאותו יום אין אנו בקיאים בקביעא דירחא, ד"ל בראש השנה, דבאותו יום אין אנו בקיאים כו': **דסמה נשמע** שיבאו היום עדים, זה קרי הרי"ף אין אנו בקיאים כו': **דביום יום טוב הוא.** דהיינו שיבאו היום עדים: **ואי חול.** ד"ל, שלא יבואו עדים כלל: **מה שאין כן בשבת.** ד"ל, כשחל בשבת שפיר נזרינן לגזרה החקיעה, שמא לא יבאו עדים ולא יהיה היום ראש השנה ועביר אינו דעבר על שבות שמא יתקן כלי שיר, דהא עכ"פ היום ודאי שבת: **ובתוספות** בר. שהקשו ג"כ קושית הר"ן הנ"ל, ותירצו דשאני לולב דאינו אלא מצות בעלמא כו', אבל בתקיעת שופר איכא מעשה חכמה ואחמור בה עכ"ל התוספות. ופירש מ"א דבריהם במה שכתבו איכא מעשה חכמה ואיכא למיגזר שמא יתקן כלי שיר, וד"ל, דמשום שבות אחד לא סעמידים דבריהם, לכן לולב ליכא כי אם שבות אחד שמא יעבירנו יום ראשון שחל בשבת דוחה שבת, אבל שופר ראיכא שני שבותים שמא יתקן כלי שיר ושמא יעבירנו, לכן העמידו דבריהם בשחל בשבת דוחה שבת אע"ג שהוא מן התורה בגבולין. ולפי זה בלאו הכי לא קשה קושית מהר"ם פדוואה דהוה ליה למימר משום שמא יתקן כלי שיר רבאמת כן כוונת הש"ס במה שאמרו שמא יעבירנו, ד"ל גם גזרת שמא יעבירנו איכא נוסף על שמא יתקן כלי שיר, דהשתא איכא תרתי שבות אבל משום חד שבות לא היו מעמידים דבריהם: **ודיש פרק ד' דראש** השנה. בר"ה אבל לא במדינה כו', ועיין שם בתוספות ד"ה דדיינו ובסהרש"א, ובחולין דף פ"ד ע"ב בתוספות ד"ה תקיעת שופר (ס"ק ה) **לצורך כו'.** בסו שכתוב סימן תרפ"ה. ואם חל ראש השנה יום ר' עיין שם אם מוחר לטלטל בשבת שאחריו: **עיין סימן כ"א.** דטלטל שבלו אין להשתמש בהן חשמיש מגונה, והוא הדין שופר. וכן כתב שם [ס"ק כ] דהוא הדין סכן סובה:

(ה) אין תוקעין בשופר. משום שמא יעלנו בידו ליל לגמדו ויעבירנו מרבע אמות ברשות הרבים. והקשה המגרמי [נמצא בס"מ הלכות שופר יד, ג אות ג] ביום טוב נמי נגזר שמא יתקן שיר, והתירץ בזה ולבסוף לא תירץ כלום. ולענ"ד נראה דקול השופר לא ניתן לשיר אלא לתקיעה. מצוה, על כן לא גזרו בו. ונראה לי לתרץ, דאין להם לגזרה ולעקור לגמרי דבר תורה שלא לתקוע ביום זה, כשלמא בשבת מתעקר לגמרי כיון שבשבת תוקעין ביום טוב. ונראה שזהו מה שעשו סייג למורה ב ולא לעקור על דברי תורה, דזהו לעבור דברי תורה לעקרה לגמרי. ומה טעמא ניתא עוד מה שהקשה כ"י [עמוד שנו ד"ה וכתב] נשם [ראש השנה ח, ב ד"ה גמ'] מאי שנא מילה דדחיה שבת ולא גזרו שמא יעביר המינוך מרבע אמות ברשות הרבים, ותירץ (יא) [לחלק] זה [לזה] דדומק, ולפי מה שכתבתי ניתא, דהמורה רבתה בדבר וביום השמיני [ויקרא יב, ג] אפילו בשבת [שבת קכב, ב], לא רצו לעקור דבר תורה בפירוש משום גזירה, וכיולא בזה כתבתי ביו"ד סי' (קי"ו) [קיח] ס [ס"ק מ]:

ראש השנה שחל להיות בשבת כו'. אף על פי ששבת לאו זמן תקיעה היא, מותר לומר לקטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשבת כדי. להתלמד לתקוע. [מור]. ויש מי שכתבו בזמן הזה אסור לתקוע לכל קטן בשבת כלל, אפילו שבת של ראש השנה, שלא נאמרו הדברים הללו אלא בזמן שתקיעת שופר היה דומה את השבת (הר"ן ראש השנה ט, ג ד"ה ומאי בשם הר"ר אפרים והרז"ה המאור שם ט, ב):

הגהות והערות

ה) עיין רש"י שם ד"ה אלא מינגה, ועיין דמשק אליעזר:

ו) עיין סימן ש"ם סעיף ב':

ז) (גליון מ"א)

ח) תוקן ע"פ הגהות הגר"א פרענקיל ולבושי שרד בח"י:

ט) נוסף מתהלוים אמ"ד מקו"ד (פרופס), וכן הגיה לבושי שרד:

ט) תוקן מתהלוים אמ"ד מקו"ד:

תקפט א) עיין מה שכתבתי סימן קנ"ט [ס"ק ז] (וענין) [לענין] קטן: (גליון מ"א)

ב) התוספות בנדרים לה, ב ד"ה מינעת לה לא מיבעי כן בנוגעת הגמרא שם, ואולי כוונתו לתוספות יומא יט, ב ד"ה מי, ע"ש:

חכמת שלמה

ולאו לגילה לא מהני בה, ופריך שפיר. ולכך הלבשים מעכבים דגבינן בזה לא יצא, דאם הגילגה יצא מ"מ קושייתו מתקומה עומדת דמה פריך, ולכך ע"פ הבעובים שם דדוקא על ידי אומם לא יצא מוכרח גילגה זו. גם לפ הבעובים דבכל ענין לא יצא, מכל מקום קשה קושייתו, כיון דהש"ס חזה להוכיח מזה דבכל ענין אסור אינו מחר, ואם כן מנא לן זה, דלמא בשמת יש מילוק בין היכי דלאו לגילה לו לא מקיימת לן כן בכמה מוכחי, ומימה דמה דאמר רבי יוחנן שהוא מחר היינו היכי דלא הוי אמאר לגמרי אבל נאמאר אינו מחר, ומה פריך, וכבל כרמך כמבר לעיל, ומוכח דבירמא זו פיקר, תו"ק היינו כי היא דאיה גדולה בשנתה הש"ס יתנגך.

ועיין בביאורי על תו"ס שנת תר"ל דף ו' ע"ל בסימן תקפ"ז פעיף ה' מה שכתבתי שם בזה, ע"ש תו"ק, ועיין בס"ז ס"ק ה' בשם [שכתב] וכיולא בזה כתבתי בי"ד סימן קי"ז, ועיין בביאורי הש"ס על יו"ד מה שכתבתי שם בזה נדולה על הע"ז מן הש"ס דמסונות, ע"ש תו"ק היטב:

(סעיף ה) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר. כ"כ, נמסקפי נרשם הסנה שבל בשנת ובנר לו שכה ותקע תקיעה אחת לו שחים ולא נמר הבלעים, לי ניתא שיבאנו הבלעים לא, דיש לחלר דיכי דהעמידו חז"ל דברייהם בשבת ובכר תקע, ואם יתקע עוד נסי דעובר על דבריהם מכל מקום עשה מצוה וקיים מצות תקיעה של תורה, אבל אם לא יתקע יחבר ל"ל לא קיים כלל ושוף סוף יעבר על איסור דדבריהם ובכר מקע, ומ"כ מפסק שם עשה איסור ולא קיים שום מצוה בזון ולא נמר החקיעה, דכל תקיעה בעינן פשוטה לשמה ופשוטה לשמה, בכמאי נוונא לשמה העמידו חז"ל דבריהם בין דסוף סוף לא נתקיים מקצתם דדבבן שבבר מקע, ניתא שבזה המידו לו לגמוד התקיעות לו נא. ולבאורה לדיבי לפשוט פסק זה מביאה דף כ"ל [ע"ל] מבריתא דבבבר עגלת שעמבן שלא לגמן לו שעמבן לפי זמן שלבים וכר ואם סיחה שבת לא יחרוב, ואם אין

(ה) יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת (ה) ד אין תוקעין בשופר: הגה ו [ז] ואסור לטלטלו אם לא ה לצורך (ז) גופו ומקומו:

סימן תקפט

מי הם הראויים לתקיעת שופר. וכו ט' סעיפים:

א ט א) כל שאינו מחוייב ברבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן:

ב (פ"ו פ"ק ה) **ולא לעבור.** נ"ב, וכן כתב הוא ז"ל בס"ו ליו"ד סימן (קס"ז) [קיז] [ס"ק א] חזו"מ סימן ב' [ד"ה חו איתא שם ולא יעבור], וכבר קדמו כהכסף משנה פרק ג' מהלכות מלכים [הלכה ז], ע"ש: (החתם סופר)

ג (פנ"א פ"ק ה) **הקשה מהר"ם פדוואה.** נ"ב, עיין היטב במהרש"א בחולין דף ע"ב (ד"ה תקיעת שופר):

(החתם סופר)

(ס"ק ה) **לצורך כו'.** בסו שכתוב סימן תרפ"ה. ואם חל ראש השנה יום ר' עיין שם אם מוחר לטלטל בשבת שאחריו: **עיין סימן כ"א.** דטלטל שבלו אין להשתמש בהן חשמיש מגונה, והוא הדין שופר. וכן כתב שם [ס"ק כ] דהוא הדין סכן סובה:

מתני' בארבעה פרקים. כשנה העולם נידון כו': כבני מרון. מפרש בגמ' [ז:]: שנאמר היוצר יחד לבם וגו'. בגמ' [שם] מפרש ליה: **גמ'** אילימא הא תבואה דקיימא. הסמוך בתמוכר ותוכנה לקנור: הרפתקי. מקרות: דעדו עלה. שעברו עליה: דמזדרעא. שעמיד לזרוע במרחשון הכא: דחד דינא. פעם אחת: קרי. כגון ברד או שדפון(ג): נידונית לשעבר. קודם שזורעה דהייט פסח של אשתקד: נידונה להבא. בפסח שאחר זריעתה: נידון לשעבר. כיון"כ של אשתקד נגזר עליו: להבא. כיון"כ שעבר עכשיו בקרוב. וכן לשון משנה במסכת נדרים (דף ב) קונס יין שאמי עושה חדש זה אסור בכל החדש כולו ור"מ להבא הוא ר"מ שעבר עתה בקרוב. ומשום דקרי לההוא אשתקד שעבר קרי להאי דלקמיה להבא: (ד)תרי דיני מיתדנא. קודם זריעתה וסמוך לקציר: כי חזי איניש דמצלח זרעא אפלא. מטה וכוסמת שנזרעין במרחשון שאין ממהרין להתבשל ליקרדים וליחדא חדפא. השעורה ממהרת להתבשל חורגים לאוכה בשבט ואדר דמיון לאפלה מצלח שמע מינה לגוונה נידון בפסח שעבר לפיכך יתהר לזרוע (ה)בזריעה שניה: דעד דמטי למידייניה. בפסח הבא: קדים שליק. וגדל קלח ואינו ממהר שוב להתקלקל: וכי קתני מתניתין. ארבעה פרקים לגזר דין(ו): קשיא אדם. דאני מתני' בר"ה ורבי יהודה ביוה"כ אמר: וכי קתני מתניתין. ארבעה פרקים: אתחילת דין. אבל אגזר' דין לאדם ביוה"כ: אנן הכי קאמרינן. הכי קשיא לן: כרבי נתן מ"ט לא אמר. משום דקסבר במינה אין זה דין אלא בוקן במעשיו הלכך בדידיה נמי מיקשי לך פקידה עיונו בעלמא הוא: אקצירי ואמריעי. מפרש במסכת נדרים (דף מט:) קצירי מולים מריעי מ"ש שהן משומי מת: בר' יוסי. דאמר אדם נידון בכל יום ויתפלל שיזונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה דלי כרבנן דאמרי אין נידון אלא בר"ה הכי כבר נקפה עליו: שהפסח זמן תבואה הוא. זמן שהתבואה נידונת בו: שתי הלחם. יצאו על פירות האילן שהן מתוקנין להביא בכורים שאין מתאלין בכורים קודם לעצרת דכתיב (שמות לד) בכורי קציר חטים. ואמי שמעתי דרבי יהודה לטעמיה דהא אלא כמאן דאמר בסנהדרין (דף פ:) עד שאכל אדם הראשון חטה היתה: כדי שיתברכו לכם פירות האילן ומפני מה אמרה תורה נסכו בחג ח)אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים כחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה *ואמרו לפני בראש השנה מלכיות וזכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר אמר רבי אבהו ט)למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני [(*ואמר) רבי יצחק נ)למה תוקעין בר"ה למה תוקעין רחמנא אמר תקעו אלא למה מריעין מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה יאלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין

בפסח על התבואה. כפ' מי שמתו (נכסת דף יח:) גבי חסיד שהקניטתו אשתו ערב ר"ה משמע דבר"ה שמע שתי רותות שמספרין זו לא זו שמתו מאחורי הפרגוד שכל חורש ברביעה ולשנה ברב מלקה אותו ומשמע בשמים בר"ה הוו מחכרים דין הענוד בפסח לי ממי כר' יהודה דאמר הכל נידונים בר"ה וגזר דין בפסח על התבואה: **שאירע** בה קרי. מקרה לשון אולי יקרה (במדבר כג) לי ממי לשון קומי ממו אם תלנו ממי בקרי (ויקרא כו):

כמאן מצלינן בתפילת אקלירי ואמריעי כרבי יוסי. ואמ"ש לרבנן ממי מי לא מצלינן רפאנו וברכת השנים ושוד (ז) רבי יהודה דאמר הכא אדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ הא אמר" בפ"ק דשבת (דף יב:) הנכנס לבקר החולה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי עמו ישראל ואומר ר"מ דשלא יתלה ודאי לא מצלינן אלא לר' יוסי אבל שיתרפא מצלינן אלידא דטלי עלמא דמחי יתלו גזר מחי יתרפאו לא גזר ואמר בריש הנודר מן המבושל (נדרים דף מפ:) אהך דרב יוסף קצירי קצירי ממש מריעי רבנן והשתא מצלינן אקצירי שיתרפאו יתלו (מ) ואמריעי הייט רבנן שלא יתלו (מ) ומה שמתפללין ברכת השנים הייט כדלקמן בפרקין (דף יז:) שאם פסקו נשמים מעטין שיורידם המקום בזמנן ושוד. יש דתפלה דרבים שאני דגזר דינם נקרע כדלקמן (שם) והשתא דשבת דל' יהודה נמי יש ליישב כהאי גוונא דדמיא לרבים דהוה מצלי בהדיה על כל חולים:

בשופר של חול. בפרק ראוהו (נקמן דף טו:) תנן דרבי יוסי מכשיר לף בשל פרה אבל קיימא לן כרבי יהודה דתוקעין בשל איל כשופים כדפסקינן התם בגמרא (דף טו:): ותוקעים

מתני' בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה *בעצרת על פירות האילן *בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם *ובחג נידונין על המים: **גמ'** הי תבואה אילימא הא תבואה דקיימא בל הני הרפתקי דעדו עלה אימת אותדון אלא תבואה דמזדרעא למימרא דחד דינא מתדנא והתניא תבואה שאירע בה *קרי או אונס קודם הפסח נידונית לשעבר לאחר הפסח נידונית להבא אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יום"כ נידון לשעבר לאחר יום"כ נידון להבא אמר רבא ש"מ תרי דיני מתדנא(פ) אמר אביי הלכך כי חזי איניש דמצלח זרעא אפלא ליקדים וליזדע חרפא דעד דמטי למדייניה קדים סליק מני מתני' לא ד"מ ולא ד' יהודה ולא ר' יוסי ולא ר' נתן דתניא *הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כדברי ר"מ ד' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין שלהם נחתם בל אחד ואחד בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"ב ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר °ותפקדנו לבקרים דבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנא' °לרגעים תבחננו וכי תימא לעולם ר' יהודה היא וכי קתני מתניתין אגזר דין אי הכי קשיא אדם אמר דבא האי תנא דבי ר' ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ וכי קתני מתני' אתחלת דין אמר רב יוסף כמאן דמצלינן אקצירי ואמריעי כל יומא כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום איבעית אימא לעולם כרבנן וכו' תתקן דאמר יפה בעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין: אמר הכל נידונין בר"ה וגזר דין הכל נחתם בר"ה: דתני בתקיעתא דבי רב זה חיום תחלת מעשיך וכו' הלא כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל שעה שנאמר [ותפקדנו לבקרים] לרגעים תבחננו ותפקדנו לבקרים עו פרנסתו לרגעים תבחננו אכילתו (גזר דין בין לאחר גזר דין) "חניא ר' יהודה אומר משום ר' עקיבא אמר תקב"ה הפסח הוא זמן תבואה תביאו לפני ועמר שתתברך לכם תבואה שבשדות וכן שתי הלחם כעצרת שהוא זמן פירות האילן וכן ניסוך המים בחג כדי שיתברכו נשמי השנה: וכן בר"ה אמרו מלכיות שתקבלו מלכותי ומריעין כשהן ישבין

עין משפט נר מצוה

פה א מי"ר פ"ג מהלי מעונה הלי ג: אי [מוקש"מ פ"ח סימן מרסד סמיף לן]. פו ב סמג עשין מב טוש"ע מ' מקפו: פז ג סמג שם טוש"ע סי' תקפה:

דבינו חננאל

מתני' בר' פרקים העולם נידון בפסח על התבואה * מי' הרפתקי בנון דוחות ברקים תשפרן וכיוצא בהן שעברו עליהן מתי אחרון. למימרי דתבואה חד דינא מתדנא * התניא תבואה שאירע בה קרי או אונס קודם הפסח נידונית לשעבר כו' * אמר רבא ש"מ תרי דיני מתדנא * מני מתניתין * ואביי מצא כתנא דבי שמואל דתני בר' פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג על חיסים * ואדם בר"ה ונחר דינו נחתם ביוה"כ * וכי קתני מתני' אתחלת דין * אמר רב יוסף כמאן דמצלינן אקצירי ומריעי כל יומא כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום איבעית אימא לעולם כרבנן וכו' תתקן דאמר יפה בעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין: ירושלמי מלחא דרב אמר הכל נידונין בר"ה וגזר דין הכל נחתם בר"ה * דתני בתקיעתא דבי רב זה חיום תחלת מעשיך וכו' הלא כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל שעה שנאמר [ותפקדנו לבקרים] לרגעים תבחננו * ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו אכילתו (גזר דין בין לאחר גזר דין) "חניא ר' יהודה אומר משום ר' עקיבא אמר תקב"ה הפסח הוא זמן תבואה תביאו לפני ועמר שתתברך לכם תבואה שבשדות וכן שתי הלחם כעצרת שהוא זמן פירות האילן וכן ניסוך המים בחג כדי שיתברכו נשמי השנה * וכן בר"ה אמרו מלכיות שתקבלו מלכותי ומריעין כשהן ישבין

[ר' יסודם כך ולפי לשון]

[קרי בידי שמים כמו מקרה לילה אונס בידי אדם אירון ערן קרי]

[תוס' פ"ש ס"ב]

מוסף רש"י

מלך הצבור. כמהקב"ה דן אותם (לעיל מ:).

מלך נכנס תחלה. לפני הקב"ה לדין (פ"ז כ:).

משפט עבדו. שלמה המלך (שם).

מקבי דליפרש חדרון אף. של הקב"ה מפני שפעני נצור, שמא שם ובאים יפרש מן המלך כל מורתנו מפני החרון (שם).

כמאן מצלינן. דיופא חולי עמו ישראל (נדרים מט:).

ובמה בשופר. ושופרות, שתעלה תפלתכם בתרועה לפני (פדזר רש"י פי' קם בשם תוספתא).

לעיל ח: ע"ז כ:

[כריש מס' {ושם איתא הכא]

[תוס' פ"ש ס"ש ותוספ' סוכה ספ"ג]

ז נפ"י: גזר.

עליכם וכרונות כדי שיעלה וכרוניכם לפני בטובה * ובמה בשופר ואמר בשופר שאזכור לכם עקידת יצחק שעלה עליכם כאלו עקדתם עצמכם לפני א"ר יצחק למה תוקעין

הגהות הב"ח

(פ) גם' מתדנא שתא אמר: (כ) שם עכדו וכוכר ומשפט: (ג) רש"י ד"ס קרי וכו' שדפון לו אונס ע"י אדם כגון חיילות ס"ד: (ד) ד"ה להבא כו' להבא ס"ד ולא"כ מס"ד ומתכון רבא ש"מ תרי דיני מיתדנא מתא למתני' קלי קודם וכיוצא: (ה) ר"ח ליחנים וכו' יאמר לזרוע ברביעה שניה ס"ד: (ו) ר"ח קדים וכו' דמדנא מתא דין ומתא דין דינדון מעמא מאלא דין וגזר דין כולא סוף דין ס"ד: (ז) תוס' דיה ממתן וכו' וברכת השנים ושוד כלא ל' יהודה: (ח) כא"ד מצלינן אקלירי שיתרפאו ר"ב מי' לדברי הכל: (ט) כא"ד שלא יתלו ר"ב מי' לר' יוסי:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

תוקעים ומריעין כשהן עומדין · תימה הא קעבר משום כל דבר לערבב. שלא יפטרו. כשיסמע ישראל מתפללין את המלוכות מסתחמין דכריו: שרשה בתחלתה. שיסמלא עשין עלמן רשין בר"ה לדבר תמנוים ותפלה כענין שנאמר מתנוים ידבר רם (משלי יח): של אותה שעה. ואפי' הוא עתיד להרשיע לאחר זמן: שנאמר תדיה אור באשר הוא שם. ומליגו בברכות

תוספ' וכי תימא כיון דלכך הוא הא"ע אי מתרמי לה לבוריה בסוף ולהו בלכם הכיים דאין מוסיף ברכה אחת זימניה כיון דאינו מתרמי ליה לבורא אחרינא הדר מברך להו הא"ע אי מתרמי ליה לבורא הדר מקע להו וא"ל דאין שייך בל תוסיף בעשיית מצוה אחת ב' פעמים כגון בהן אם מברך ומוזר ומברך אותו לבור עצמו אי טעמא טולב ולבו ומוזר ובטל וכן תוקע ומוזר ותוקע וגבי מתנות כהנים אם עוסן בקרן אחד ב' פעמים אין זה בל תוסיף: **לבדי** לערבב את הסמן: פירש בערוך [בדאיתא] בירושלמי בלע המות לנצח וכתיב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כך שמע קל שופרא זימנא הדא בהיל ולא בהיל וכך שמע תניין אמר ולאי זהו שופרא דיתקע בשופר גדול ומעות זימניה למחבלע ומחברבן ולית ליה פגאי למעבד קפגוריה: **אשאין** מוקעין בתפלה. מפרש בהלכות גדולות לא דמיקלע בשבת אלא לאוסיף לא תוכלה: **שרשה** בתחלה. שמתוך שיסרתליס רשיס לבס בעבר ומרחמים עליהם מן הרחמים:

ועיין תפלה. תומר ר"ש עיון תפלה דהכא כי ההוא דנע פשוט (נ"ב דף קפה: וסס) דג' דבריס אין אדם יוצא מהן בכל יום וקא תמיה עיון תפלה לעמר אין מכוון לבו בתפלתו כדאמר בירושלמי דברכות פרק היה קורא. א"ר חייא רבא מן יומא לא כוונים אלא חד זמן בעיא מכוונא והתרים בלבו ואמרי מאן עבל קומוי מלכא קדמוי אלקפטא לו ריש גלוסא שמואל אמר אלא מנים פרחיא ר' בון בר חייא אמר אלא מנים דומסיא א"ר מגא מחזיק אלא מיבו לרשיה דבי מני למודים הוה כרע מגרמיה ומתוך אחדם מתפלל ואין מתכוין לבו עבירותיו מזכרין ומיהו לא יתכן לערב כן בלל אלא דאדרבה מיילי בתפלתן לבון לבו ובטוח שהיא תפלתו נשמעת כי הסיא דפ' אין עומדין (ברכות דף לב:) המתריך בתפלתו ומעיין בדמוכה ברים הראוה (שם דף נה:) דאמר רב יהודה אמר רב ג' דבריס מאריכים ימיו של אדם ומסיב המאריך בתפלתו ומריך למומרת דמעליומא היא והא א"ר חייא בר אבא אמר אמר רב אלא המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב אבאמר מומלא ממוסבה מתלה לב דיעלו בלמר מעיין בה אומר בלבו שיעבו בקשתו לפי שהתפלל בכוונה ובא לידי כאב לב שאין בקשתו נעשית מוחלת לשון תפלה ומלשון ויתל משה (שמות נב) וא"ר יאלח (שם דף נה:) שלשה דבריס מזכירים עונותיו של אדם עיון תפלה שעל ידי בך מפקפקין במעשיו לומר טובה הוא בזכיותיו ונראה מה בס ומעני הא דאמר מעיין בה הא דלא מעיין והשמא הוו בל הני שלשה דבריס מעניין תחה קיר בעוי שבוטה בזכותו ועובר מוסר דין על הבירו שבוטה בזכותו שיעבה בבירו על ידו":

ונתמין לאלתר לחיים · מדקא חשיב ביטעייס משמע לדאיקים (נ) קרי למי שזכיותיו מרובים ולבעים גמורים למי שעונותיו מרובים ופעמים לדאיקים נחתמין למיתה ולבעים גמורים לחיים דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו (דברים ז) דאמרינן בסוף פ"ק דקדושין (דף לא: וסס) מי שזכיותיו מרובין משוטיתו דומה כמי שקרף את כל התורה טולה ולא עייל ממנה אות אחת ולא עונותיו מרובין מזכיותיו דומה כמי שקייים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת וכל זה דקרי הכא גבי לבעים מיתה ובבי לדיקים חיים לעולם הבא: **ליום** הדין · בשיהיו המתים בדמעכת קרא ואמ"פ בבבר בדוש אחר מיהתן בגן עדן לו בגיהנם מפני הנפש עדיין יהיה דין אחר אם יזכה לחיי העולם ויש שבבר בבוש דיבם בגיהנם ומתוך בך שמא יזכו: **ועליהם**

[ומ"ש תוס' ברכות נב: ד"ה בל וגו' שבת קיח: וב"ב קמד:]

פה א סמג עשין מג ומוס"ק מ"ר מקפה: א"י [מיי' פ"ב מהלכות רוצח הלכה ו]: א"י [עוס"ק פ"ס סימן לח סעיף ה]: א"י [ש"ע מ"ש סימן תכב סעיף ג בהג"ה]: **סעם** ב מיי' פ"ב מהל' תשובה הל' ד' סמג עשין עד טור שי"ע י"ד סי' רמח סעיף ד: **צ** ג מיי' וסמג שם פ"ב מהל' תשובה הל' ד' סעיף י: **צא** ד מיי' פ"ב מהל' תשובה הל' ו:

[שבן ערב לו]

צב ה ו מיי' פ"ח מהל' מלכים הל' ט: מהל' מלכים הל' ט: מהל' מלכים הל' ט:

תלקט — לעני" בפרשת אמור, תרא לשלא יסייע העני, וחדא להזהיר עני על שלו[9].

כג, כב ובקצרכם וכו' אני ה' א-להיכם.

כדאמר סנטרך אנא, שאני ה' נותן גשם יודה ומלקוש בעתו, אני מוציא לך רוח שתזרה, לכן צריך את ליתן שכרי עומר אחד. פיסקתא[1]. לכן אמר דבוה אין די שכרי, רק בגמר קצירה "לא תכלה פאת שדך וכו' לעני ולגר תעזוב אותם", והרי זה כאילו יהיב את לי, כי "אני ה' א-להיכם", וחונן דל באילו מלוה ה', כמו שאמרו (בבא בתרא י, א: א"ד יוחנן, מאי רבתיב — משלי יט, יז — "מלוה ה' חונן דל", אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו) כביכול (עבר לזה לאיש מלוה).

או יתכן, כי חדעון כי מתן תורה בעצרת לא היה רק על החוקים, כי אם על הנימוסים המושכלים, כמו חנינה לעני ולגר[2], כי בלא אמונה בה', עלול שכל האדם להיות כפריץ חיות, לא יחמול ולא ישא פני אביו. לכן (תהלים קלח, ד) "יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך" — כבוד אב[3], שגם על זה צריך האמונה בה' והמצוה מפיו, כי בלא אמונה — "רוד אביו יקלל (ואת אמו לא יברך") (משלי ל, יא). לכן אמר, כי בחג העצרת תחוגו על מתן תורה, לא על חוקים לבד, כי אם גם על המושגים בשכל. לכן "ובקוצרכם את קציר ארצכם וכו'", גם בן מצד ש"אני ה' א-להיכם".

במדרש (ויקרא רבה בט, ב): "כי אעשה כלה בכל הגויים" (ירמיה ל יא), כל הגויים שמכלים שרותיהם אעשה כלה ("אך אותך לא אעשה כלה" — ירמיה שם), ואתה שאינך מכלה שרותיך לא אעשה בלה, הרא הוא דכתיב "לא תכלה פאת שדך". ("בחודש השביעי" — פסוק בר). הפירושי[4], דכתיב (תהלים ט, ט) "והוא ישפוט תבל בצדק ידין לאומים במשדים". משום דאמרו בירושלמי פרק קמא דראש השנה (הלכה ג) ראין הקב"ה רן את האדם אלא "באשר הוא שם"[5]. והנה בימות הגשמים, הישראלי יושב ועוסק בדברי תורה ובמצוות, והגוי עוסק בתאות העולם הזה ובדברים אסודים. ובימות החמה, "יצא אדם לפעלו" — שניהם מוטרדים בעבודת האדמה: בקציר, ובכציר, ובאסיף. ונמצא שניהם באים לבעל הגמול בראש

"עזיבה" כתיבא בהו, ואפילו עני שבישראל מוציאים אותו מידו. 9. ולכן אין כאן קרא יתירא, לעבור עליו בשניים.

(כג, כב) 1. פיסקתא רבתי פרשת העומר, פרשה יח. אמר רבי יהושע בן לוי, סנטרך (שומר — ערוך) אנא... הוא שדור אמר (תהלים סח, י) "גשם נדבות תניף אלקים נחלתך ונלאה אתה כוננתה", אם גשם היא צריכה — נרכות, אם טל היא צריכה — תניף אלקים נחלתך ונלאה. א"ר בנאה, אמר הקב"ה לישראל, בני! כשהייתי נותן לכם את העומר, הייתי נותן לכל אחד ואחד מכם עומר לגולגולת... ועכשיו שאתם נותנים לי את העומר, אין אתם נותנים לי אלא עומר אחד משל כולכם, ולא עוד אלא שאינו של חטים אלא של שעורים (ועיין בהערות שם). 2. גם המצוות השכליות הנן תוצאה מקבלת עול מלכות שמים! 3. קירושין לא, א ורש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה, מאי דכתיב "יודוך וכו'", "מאמר פיך" לא נאמר, אלא "אמרי פיך", כשעה שאמר הקב"ה "אנכי ולא יהיה", אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש. כיון שאמר "כבד את אביך ואת אמך", חזרו והודו למאמרות הראשונות (ובהמשך הגמרא למדו חז"ל "עד היכן כיבוד אב ואם" — מגוי באשקלון). 4. רבינו דורש עתה את הסמיכות בין מצות "לא תכלה" ובין מצות ראש השנה (כי מצות "לא תכלה" מפרידה בין חג השבועות ובין המשך החגים). 5. וכן בבבלי ראש השנה טז, ב בו לומדים משמעאל אשר נידון "באשר הוא שם". רבינו מפרש את המושג הזה לא בניגוד ל"על שם סופו", כי אם כניגוד למה

השנה, זה בלא מצוה וזה בלא עבירות[6]! והלא היה ראוי לקבוע יום הדין בפסח, אז היה הישראלי מלא מצוות והנכרי מלא עבירות! וזה פלא לכאורה.

והענין, דמצאנו אצל בנימין הצדיק ששקלו זכויותיו, מצאו זכות שהחיה לאשה ובניה[7]. ושמעתי כי היה מלא מצוות ומעשים טובים, שלכן נקרא צדיק. רק לחיות מה שאינו מניע לו ולהוסיף על ימיו, צריך להיות מרה בנגד מדה, כמה שהחיה לאשה ושבעת בניה, כן יוסיפו לו חיים.והנה, בשלושה פרקים נדונים על התבואה והפירות[8], שזהו פרנסתו של אדם ועשרו. אמנם על חייו נדונים בראש השנה, והנה צריך להיות מרה במרה. לכן, הישראלי, שזרע, וחרש, וערר, וניכש, וקצר, "ונושא משך הזרע", בא לקצור — "לא תכלה פאת שדך", שכח — "לא תשוב לקחתו", נפל מאחורי הקוצר — "לא תלקט"[8]. ואין זה מתנה כחרומות ומעשרות הניתנים כטובת הנאה[9], שיודע למי ניתן, רק "עזיבה" כתיבא בהו, ומי שבא ליטול נוטל, בין שהוא ראוי והגון בעיניו או לא. ואם כן, הוא, לאחר כל יגיעתו ועמלו, נתן חיים למי שלא רצה ולא ידע אם הוא ראוי או לא. ולו ישקלו אם הוא ראוי להיות בחיים?! הלא אין זה מדה במדה! לכן בין ראוי בין לא, יוסיפו לו חיים. לא כן הנכרי, אשר הוא מלא ונרוש באסמיו ויקביו יפרוצו, אם יבא עני וישאל מעט, הלא יכלימהו וישיבהו ריקם, איך יקצובו לו חיים?! וזה שאמר (תהלים ט, ט) "והוא ישפוט תבל בצדק" — בזכות הצדק. לכן (שם שם) "ידין לאומים במישרים", ולישראל יוסיף חיים[10]. לכן אמר "לא תכלה וכו' לעני ולגר תעזוב אותם" — בין דארי או לא. ולכן "בחודש השביעי זכרון תרועה", דצונו לומר שלכן נקבע ראש השנה ויום הדין בחודש השביעי, כמו שביארתי.

כג, כד יהיה לכם שבתון זכרון תרועה.

הנה בראש השנה (טז, ב) אמרו: כל שנה שאין תוקעין בתחילתה, מדיעין לה בסופה (מאי טעמא? דלא עירבב שטן). פירש הבה"ג (מובא בתוספות שם ד"ה שאין) לאו דמיקלע בשבתא, אלא דאיתיליד אונסא[1]. הכוונה, כי אין התקיעה

שהיה לפני כן. 6. העבודה הקשה משכחת מצוות מן היהורי ועון מן הגוי. 7. בבא בתרא יא, א. אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה. פעם אתת באה אשה לפניו בשני בצורת, אמרה לו: רבי פרנסני! אמר לה: העבורה, שאין בקופה של צדקה כלום! אמרה לו: רבי אם אין אחה מפרנסני, הרי אשה ושבעה בניה מתים. עמד ופרנסה משלו. לימים חלה ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם! אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחייה אשה ושבעת בניה ימות בשנים מועטות הללו?! מיד קרעו לו גזר דינו. חנא, הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו. 8. ראש השנה טז, א (משנה): בארבע פרקים העולם נידון: בפסח על התבואה, כעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו ככני מרון... ובחג נידונים על המים. 8a. במד"ר י, א. א"ר לוי כל מעשיהם של ישראל מובדלין מן אוה"ע, בחרישתן ובזריעתן, בקצירתן, בעומרן, בדרישתן, בגרניהם וביקביהם. ובמד"ר כ, יט. "מי מנה עפר יעקב", מי יוכל למנות מצוות שהן עושין בעפר — "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" "לא תזרע כרמך כלאים". 9. טובת הנאה לבעלים שיכול לחת לאיזה כהן שירצה. 10. תהלים ט, יא "ויבטחו בך יודעי שמך, כי לא עזבת דורשיך ה'" [ואולי בזכות "לעני ולגר תעזוב" זכו ל"לא עזבת"!]. כי הצדק דורש אצל כל אחר מידה במידה.

(כג, כד) 1. כי אחרת, היה יוצא בי יש קללה בזה שאין תוקעים בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת! ועיין היטב בהגהות בן אריה לבה"ג עמוד רכ"ה בביאור הענין.

מצות עשה כמו כל המצוות, אשר בהיעדרה יענש על בלי קיומו אותה, וכי אניס — רחמנא פטריה. רק הוא כמו רפאות תעלה ולזכרון אתי, וכמו מבפר ביום הכיפורים, וכמו שאמרו[2]: כיון דלזיכרון אתי כמאן דאתי בפנים דמי. ונמצא, החולה אם באונס לא יקח מזוד ורפואה, האם יתרפא?! כן כשנערר הזכרון שופר, שמכנסת זכרונות ישראל לאביהם שבשמים, תו החולי בלא מזור ורפואה, וקטרוג השטן במקומו. [ועיין בחושן משפט סימן כא בש"ך בזה דאונסא לאו כמאן דעביר, דאם נתחייב על מנת שיעשה פלוני ולא עשה באונס גם כן אינו חייב[3]]. אולם בשבת, דאחד המיוחד ממצות שופר הוא לתקוע בשופר של איל, להזכיר זכות העקירה שופר של איל, כמו שאמרו פרק קמא דראש השנה (טז, א), והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנתלו מיצחק, למסור עצמם לחרפה ולמכה ולביזה עבור שם השם יתברך כי נקדא עליהם — זהו זכות עקידה, שבניו עוקדים בל תאותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת ה' ותורתו[3א].

והנה, ידוע כי בני ישראל והשי"ת המה בשני אוהבים נאמנים, אשר בל אחד חושש על כבוד רעהו, וזהו (ברכות ו, א): תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו? "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". והשי"ת אמר (במדבר לא, ב): "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים", ומשה אמר (שם פסוק ג) "לתת נקמת ה'", וכיוצא בזה הרבה[4]. לכן אחרי שירוע לנו גודל התועליות

2. דאש השנה כו, א ואמר עולא, היינו טעמא דרבנן (ששופר של פרה פסול) כדרב חסדא, דאמר רב חסדא, מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה? לפי שאין קטיגור (זהב העגל, השופר של פרה נמי קטיגור דעגל הוא — רש"י) נעשה סניגור. ולא?... והא איכא בגדי זהב מבחוץ! מבפנים קא אמרינן. שופר נמי מבחוץ הוא (ומדוע, איפוא, הבעיה של פרה כזכרון לעגל)! כיון דלזכרון הוא, בבפנים דמי (ככגדי כהן גדול שלפנים דמי — רש"י). ועיין שבת קלא, ב... מתקיעת שופר דר"ה ליכא למיגמר, שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהם שבשמים. 3. מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני וישבע, יהיה חבירו נאמן בטענותיו וּיטול כל מה שטען בלא שבועה, או שאם לא יבא ביום פלוני וישבע ויטול,אבד זכותו ואין לו כלום ויפטד חבירו, ועבר היום ולא בא נתקיימו התנאים ואבד זכותו, ואין נותנים זמן יותר. ואם הביא דאיה שהיה אנוס באותו היום, הרי זה פטור מקנין זה, וישבע כשיתבענו חבירו כמו שהיה מקודם, וכן כל כיוצא בזה. ומבאר הש"ך ד"ה הרי זה פטור מקנין... דהיכא דאדם מחייב עצמו נגד חבירו בדבר שלא היה חייב, על תנאי, וארעו אונס לזה שחייב עצמו שלא קיים התנאי — פטור, והרי הדבר כמו שהיה מקודם, ראונס - דרחמנא פטריה. אבל מי שחייב עצמו נגד חבירו בדבר שלא היה חייב, על מנת שיעשה לו חבירו איזה ענין ליום פלוני, וארעו אונס לחבירו, אין המתחייב חייב בשביל אונסו של זה, דאונס — דרחמנא פטריה אמרינן, אבל אונס — רחמנא חייביה לא אמרינן, ומה לו בזה שארעו לחבירו אונס, הרי לא קיבל על עצמו חייב זה אלא על תנאי זה, וכיון שלא קיים חבירו התנאי — אף שהוא מחמת אונס — למה יתחייב הוא?! 3א. וז"ל המאירי ר"ה טז, א. אע"פ שכל השופרות כשריס בר"ה חוץ מקרן כמו שיתבאר. עיקר המצוה ומובחר שבה לתקוע בשופר של איל, כדי שיתעוררו מתוכו לעקידת יצחק ויבחינו גבול אהבה וידאה עד היכן הוא מגיע, ומתוך כך מעלה הקב"ה כאילו הם עצמם נעקדו כמוהו, לפי שמתשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. 4. במדבר רבה כב, ב אמר הקב"ה להם: אינו אלא ריקו שלכם שגרמו לי להזיק אחכם. אמר משה: רבון העולמים, אם היינו ערלים, או עובדי עבודה זרה, או כופרי מצוות, לא היו שונאים אותנו, ואינם רודפים אחרינו, אלא בשביל תורה ומצוות שנתת לנו! הלכך הנקמה שלך — "לתת נקמת ה' במדין"!

ממצות שופר, אשר אם יבוטל — אף באונס — הסכנה גדולה, ובכל זאת אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצות שבת אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהיה מה! יעבוד עלינו מה, ויתקדש שמו יתברך! יקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעיר על קדושת שמו יתברך, פן יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים ויתחלל שמו חלילה! כי לישראל מעט היחס מהשבת[5], כמו שביארתי במקום אחר[6]: "מתנה טובה יש לי בבית גנזי", כי השבת מתיחס אל יחס העולם בכללה להשי"ת, לא על יציאת מצרים כהמועדים בעצם, בעילה רחוקה אבמ"ל. ויתגדל ויתקדש שמיה רבא! ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך. וכיון שכן, הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, זה גופא עקידה רוחנית מופלגת, ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר.

כג, כד זכרון תרועה.

הנה, למאן דיליף[1] מחצוצרות, הרי זכרון לפני ה'[2], ולמאן דיליף מיובל, הפירוש כמו שפירש רמב"ם — זכרון לבני ישראל, שבני ישראל יזכרו מה שתוקעים, ויעוררו משנתם לתשובה[3]. ולפי זה[4] יתכן לאמר, רר' אבהו ראמר (ראש השנה טז, א) ("למה תוקעים בשופר של איל): אמר הקב"ה, תקעו בשופר ואני אזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם", אינה מידה שלישית כמו שהכיא רא"ש מהרמב"ן[5],

5. כלומר, השבת אינה מצוה מיוחדת לבני ישראל דוקא, ובכל זאת הם הם הדאגים לה. 6. ואתתגן ה, טו והנה המועדים האחרים המה רק על יחס הבורא אל האומה הישראלית, כמו פסח, עצרת, סוכות, שהמה עדות רק על שהוציאם ממצרים והושיבם בעגני כבוד. וכן ראש השנה ויום הכיפורים על שנזכרים לפניו ומכפר עונם. אם כן אינם שייכים אל זו, רק אל האומה הישראלית. לא כן שבת על יחס העולם אל יוצר בראשית, הלא שייך אל כולם! ובכל זאת ניתנה דוקא אל ישראל, וזה שאמרו (ביצה טז, א): מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, כי אין זה רק מתנה טובה, כי אין יחס לה אל האומה מאל כל הנמצאים. ולכן שבת קביעא וקיימא (פסחים קיז, ב) כי הוא חלוי בקיום המציאות אשר ברא היחיד את עולמו. לא כן מועדים — ישראל מקדשי לה (שם שם), הוא חלוי במציאות האומה וביחס הא-לקים להם...

(כג, כד) 1. מחלוקת בראש השנה לג, כ — לה, א מנין לומדים דין תקיעה פשוטה לפני ואחרי תרועת השופר. יש הלומדים מפרשת החצוצרות בבמרבד פרק י, ה ("ותקעתם תרועה"), ויש הלומדים מיובל ("והעברתם שופר תרועה"). 2. ראש השנה כו, א אריב"ל, מאי קרא? (תהלים צח, ו) "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'" — לפני המלך ה' הוא רבעינן חצוצרות וקול שופר, אבל בעלמא לא. 3. רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ד. אעפ"י שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש כו, כלומר: עורו ישנים משנתכם! וגרדמים, הקיצו מתרדמתכם! וחפשו במעשיכם ותזרו בתשובה וזכרו בוראכם! 4. שתצוצרות הוא זכרון לה', ואיל שופר הוא זכרון של כני ישראל. 5. ריש פרק שלישי. משנה: כל השופרות כשרים חוץ משל פרה... אמר ר' יוסי... שופר של ראש השנה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב, ושתי חצוצרות משני צדדים... גמרא, תניא: בד"א במקדש, אבל בגבולין מקום שיש שופר אין חצוצרות, מקום שיש חצוצרות אין שופר. אריב"ל, מאי קרא? "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'" — לפני המלך ה' הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר, אבל בעלמא לא. משנה: שוה היובל לראש השנה לחקיעה ולכדכות, ר' יהורה אומר: בראש השנה תוקעים בשל זכרים כפופים. גמרא: א"ר לוי שופר של ראש השנה ויו"כ מצוה בכפופים. ולימא הלבה כר' יהורה? אי אמר הלכה כר"י הו"א אפילו ביובל, קמ"ל. וכר' לוי קי"ל כראמר ר' אבהו לעיל (טז, א) למה תוקעים

מוהר"ר דוד שמעה איזקסון נ"ע

כנודע[מ] שכל האויר עד הרקיע מלא מקטריגים הנבראים ממעשי בני אדם הרעים ודיבורים הרעים, והמה פורחים באויר, וכל מגמתם ממחינים עד שיעשה האדם ההוא איזה מצוה או לומד תורה ותוטפים זאת, וכן תפילתו אינם מניחים לעלות למעלה רק חוטפים לעצמם וזהו פרנסתם וחיותם וקיומם, וממתינים עוד עד מותו בלי תשובה ועושקים הנשמה ההיא וזהו פרנסתם הגמורה, והנשמה ההיא בידם נקרא כף הקלע, כי אלו אינם נחים רק טסים תמיד באויר דחמנא ליצלן, ולכן מחמת דרך דע הזה והמרחק אי אפשר שתעל שועתם השמימה בראש השנה זולת על ידי תשובה תפלה וצדקה שמעבידין את רוע הגזירה היינו אלו המקטריגים, ומתקרבים להשי"ת, לכן מר"ח אלול נותנין הזמן בית דין.

אכן מה עושה הממונה, יודר ומסית ומטמטם לבות בני אדם לבלתי ישובו בתשובה מראש חודש אלול, ושוכחים איך יבוא יום דין כל באי עולם יעברו לפניו ככני מרון וכל עלילות מצעדי גבר ימנה ויספור, ואינם מתעוררים כלל, זולת בערב ראש השנה מרבים בסליחות וכדומה, אז מתעוררים בני אדם וחרידים מיום בואו ולבם דופק בתשובה, אבל לא טוב הדבר כי קרוב יום ה' יום המוגבל, והמרחק רב והדרך דע לא יועילו ביום אתד כי לא מעט המלאכה.

אכן בכל זאת דין ישראל יוצא לאור, והוא כמו שאנו אומרים בראש השנה בסדר תקיעות: יהי רצון שיעלו אלו המלאכים היוצאים מן השופר כו' וימליצו טוב בעדנו. הרי השופר הוא הטוען שלנו והוא המליץ הגדול העומד בפני בית דין של מעלה לטעון עבור ישראל עם מתנגדם.

אמנם הקשו המקובלים[נ] היות יום א' דר"ה דינא קשיא[נ], ועם האמור שכל זכות ישראל על ידי השופר, א"כ כשחל יום א' דר"ה בשבת מאי עבדי ואיך ינצלו ישראל. ותירצו דמה שמועיל השופר בחול יועיל שבת קודש בעצמו כהיות שבת הקודש עצמו בדיננו, והוא אות בין השי"ת ובין ישראל, וקדושת שבת וקדושת ישראל קרובים ומשורש אחד באים[נ], ועל ידי זה נזכה בדין בעזרתו יתברך שמו, כי שבת קודש הוא ראש משפטנו וכאלו אנחנו בעצמנו שופטים בדיננו. הוא האמור במשל שפעם אחת לא היה דשאי הטוען להיות יחד עם ראש המשפט רק שהשר ההוא קרוב לו, וזהו שבשבת אין תוקעין דק ששבת עצמו מגין.

והנה בכל ליל שבת כשמקבלין ישראל שבת מתפשט קדושת שבת בכל העולם, וצדיקי ישראל מקבלים בפנים יפות וכבוד גדול לבלתי יחללוהו, זה ודאי יזכה בדינו. אבל יש שאין מקבלין שבת בכבוד ואדרבה יבזוהו ח"ו בדבדם בדברים בטלים בשבת, ויש ג"כ שיכוהו ויפצעוהו שהוא ח"ו בחללו שבת במלאכה גמורה, והוא ענין מחלליה מות יומת (שמות לא, יד) (שהוא מלשון חלל כנודע[נ]) והוא חייב מיתה.

אכן אין שבת תובע דינו, והקב"ה מאריך אולי ישוב, ובהגיע יום ראש השנה בשבת שאז שבת ראש המשפט, אזי בסברא יצא דינו כאמור מחלליה כו'. אבל השי"ת חפץ חסד לימד דעת את העם, מאחר שתבינו זאת תפייסו את השבת לשוב בתשובה על חילול שבת, ולקבל על[נ] עצמכם מהיום ההוא והלאה

לה. ע' שערי אורה ש"ב, וע' פרדס שער כו בעניני הקלי' בכלל. לה. ע' שער המלך ש"ד פ"א, כרית כהונת עולם מאמר אילו של יצחק פכ"ה-פכ"ז. לו. זח"ג רלא ע"ב. לז. עיין בספרים הנ"ל, וע"ע בפרדס שער כ"ג ערך זכרון דשביהם בסוד יסור ע"ש. לח. הקדמת הזוהר ו ע"א, ר"ח ש' הקדושה פ"ב. לט. ס"א את.

לבלתי חלל את השבת, ואז תזכו בדין כי יהפך השבת לאוהב לכם.

והנה אמרו רז"ל (ר"ה מ.) אמר הקב"ה תקעו לפני כו' כדי שיעלה זכרונכם לפני לטוב, וכמה בשופר. הרי שהשופר הוא זכרון טוב לנו לפני אבינו שבשמים, וממילא בשבת שאין תוקעין אזי אותו הזכרון טוב הוא על ידי השבת בעצמו כאמור.

וזה אמר הכתוב כאן דמיירי בדאש השנה שחל בשבת, אמר בחודש השביעי באחד לחודש אם הוא בשבת אזי יהיה לכם ה'שבתון' בעצמו זכרון תרועה, ר"ל שהזכרון טוב שיש לכם על ידי התרועה יהיה לכם על ידי השבתון של השבת וכאמור, ולכן אני מזהירכם בני ומלמד אתכם דעת כל מלאכת עבודה לא תעשו, ר"ל שלמען השם תקבלו על עצמכם מהיום ההוא והלאה לבל תעשו מלאכה בשבת, ולעשות תשובה על העבר, ויהפך השבת לכם לאוהב ותזכו בדין ותכתבו בספר גאולה וישועה במהרה אמן כן יהי רצון.

דרוש ד (לפרשת אמור)

אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קודש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם (כג, ח). (יש לרקרק דתיבת הזה מיותר כיון דאמר לחודש השביעי, דבשלמא לעיל (כג, ו) גבי ט"ו בניסן דכתיב בט"ו יום לחודש הזה, היינו משום דלא קאמר לחודש הראשון לכן כתיב הזה להורות דקאי אחורש הראשון דאיירי ביה תחילה (כג, ה), משא"כ כאן רכתיב בהדיא השביעי למה לי הזה. תו יש לדקרק בתיבת אך מאי אתי למעוטי, ומרוע שם גבי בט"ו בניסן לא כתיב אך. תו יש לדקדק דהלשון אין לו ביאור כלל, בעשור לחודש יום הכפורים הוא, דהול"ל אך עשור לחודש יום כפורים, דכשלמא לעיל (כג, ו) כתיב בט"ו לחודש חג המצות הוא, משום דלא כתיב יום חג המצות אתי שפיר הלשון, כלומר ביום ט"ו תעשו חג המצות, ולא מיירי מן היום[מ], משא"כ כאן דאמר דעשירי לחודש הוא יום כפורים, שאין שייך בעשור, אלא עשור הול"ל לו לומר כמובן. ותו הכפורים לשון דבים, הול"ל יום כפור).

וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא לכפר עליכם לפני ה' אלהיכם (כג, כח). (יש לדקדק מדוע כאן נתן טעם על איסור המלאכה כי יום כפורים הוא, ובתחילה גבי העינוי לא אמר הטעם כי יום כו' וסמך על מה שאמר מתחילה יום הכפורים הוא, דנבין מזה דמשום הכי מתענין, ומדוע בהא ביאר הטעם בהדיא. ותו לכפר עליכם לפני ה' מיותר, דבאמרו יום הכפורים הוא מובן דבר זה).

כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה (כג, טו-ז). (יש לדקדק דגבי עינוי אמר ונכרתה משמע ממילא, וגבי מלאכה אמר והאבדתי משמע שאינו ממילא אלא צריך עשיה. ותו מדוע בעינוי אמר מעמיה, ובמלאכה אמר מקרב עמה).

כל מלאכה לא תעשו חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם (כג, לא). (יש לרקדק מדוע במלאכה כתוב חוקת עולם ולא בעינוי, וכן מושבותיכם כתיב במלאכה ולא בעינוי. וגם יש לדקדק, מושבות[מא] רכתב רחמנא במלאכה למה

מ. כלומר אינו בא להודיע שיום ט"ו הוא חג המצות, אלא בא לומר שמהותו של ט"ו לחודש הוא חג שבו אתם צריכים לאכול מצות, משא"כ "יום כפורים הוא" אינו אלא הודעה על מהותו של היום ואינו מצוה על בני ישראל, וא"כ היה לו לומר אך עשור לחודש יום כפורים, דזהו הלשון הרגיל בהודעת דבר, ודו"ק. מא. דהיכא דכתיב מושבות בא ללמד שנוהג בחוץ לארץ ע' רש"י ז"ל ויקרא כ"ג י"ד מקידושין לז ע"א.

בנים ובינונים נקראו עברים לזה אמר הקב"ה אני אעביר כל טובי על פניך והיינו כל מדותי וקראתי בשם ר' שהם י"ג מדות ואז אתן לכל אחד תלקו ותנותי את אשר אחון לבינונים ורחמתי את אשר ארחם לצריקים.

ור"ע ג"כ עשה זה שהתפלל בשני מדות אבינו מלכנו וביאר אבינו אתה נגד אב ואין לנו מלך אלא אתה נגד מלך. ואחר שהקדים זה אמר ודאי חטאנו לפניך, ולכן ממנ"פ או אבינו אתה רחם עלינו כרחם אב, או אם מלכנו אתה ואנו עבדיך עשה עמנו למען שמך שאתה נקרא חנון, ולכן נענה. וזהו שאמר לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו, שר' עקיבא בתפילתו אבינו מלכנו לצריקים ולבינונים העביר ישראל לפני כל מדותיו של הקב"ה בלשון תעביר בל טובי על פניך. ולזה ישתדל האדם לעורר בתפילתו רחמים לפני הקב"ה וידרשוהו בהמצאו. רע"י שיציל עצמו מעיון תפילה יהי' קרוב בעת שיקראוהו.

אבל לא יתשוב האדם בשעברו ר"ה ויהכ"פ שבבר נגזר הכל וא"צ להתפלל עוד בכוונה ע"פ שיש לפרש הפסוק (משלי כד, כא) ירא את ר' בני ומלך עם שונים אל תתערב, ורבים חושבים דהתילוק בין ימים נוראים לכל השנה, רבזה יש לירא הקב"ה יותר כיון דהקב"ה הוא מלך כמו שאומרים המלך הקדוש תחת האל ורהוא שופט אז את בני אדם. ואין הדבר כן דבזה אינו ירא הקב"ה רק ירא את העונש שיורע שעתה נשפט, אבל היראה היא תמידית ולא תשתנה וזהו דקאמר ירא את ד' בני ומלך, פי' בכל השנה תירא אותו כמו בשעה שנקרא מלך ועם שונים שמשנים ביראה אל תתערב.

אכן למה הכתוב ירא את ד' בני ומלך השו' המלך להקב"ה יובן עוד ע"פ מה דאמרינן (ברכות פ"ט) וא"ר יהודה ג' צריכים רחמים מלך טוב ושנה טובה וחלום טוב, מלך טוב שנאמר פלגי מים לב מלכים, שנה טובה שנאמר תמיד עיני ד' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, חלום טוב שנאמר ותחלימני ותחייני. רש"י פי' צריכים להתפלל שיבואו שהם בירור של הקב"ה. והמהרש"א תימה הרי הכל ביד הקב"ה, ולכן פי' שצריכים רחמים מתחילת השנה. וגם זה קשה דהבל צריכים רחמים מתחלת השנה כדאמרינן ועל המדינות כו יאמר.

אבל יש לבאר אפכא מדברי מהרש"א דארבא וראי כל גזירות האדם נגזרו טרם בואם, ובפרט בר"ה, ואז בקל לא ישתנו, אבל בשלשה אלו אין גזרה כלל בהחלט, דבכל עת אפשר להשתנות, ולכן אין די להתפלל בתחילה על מלך טוב אלא בכל עת צריך תפלה דבין יהיה טוב בין יהי' רע בכל עת לבו בירור של הקב"ה. וכן בחלום דקאמרינן חלום דלא פשרא כאגרתא דלא איקריא, דהרי לכן מתפללין אם צריכים רפואה רפאם, וזה מרומז אף אם חלם ותחלימני, אכן בזה עריין לא נגזרה הגזרה אלא את"כ ותחייני על ידי גזירתך. וכן השנה כדדרשינן בר"ה פ"א (יז.) תמיד עיני ד' אלקיך בה וגו' עתים לטובה עתים לרעה, פירש"י פעמים שהעתים הנתונים לסוף השנה לטובה היא להקל עלי' מן הפורעניות הנגזר עלי' בראש השנה, ופעמים שהוא לרע לפתות מן הטובה שפסקו לה.

אמנם בשנה טובה יש לתקור אם ר"ה בשבת אם זה סימן טוב, ובזה מצאנו ששנים

שרעות ביותר ושנים שטובות ביותר הי' ר"ה בשבת, דשני שנים שנחרב ביהמ"ק הי' ר"ה בשבת כמו ראיתא בירושלמי פ"ד דתענית: יום שחרב בית ראשון ר"ח אב הי' ואחד בשבת הי', ובית שני נחרב בט"ב ג"כ בא' בשבת ושניהם מוצאי שביעית היו כראיתא בבבלי. ולפ"ז בבית ראשון ר"ח אב א'. תמוז ו' ז'. סיון ה'. אייר ג' ד'. ניסן ב'. ארר ד' א'. שבט ו'. טבת ד' ה'. כסליו ג'. מרחשון א' ב'. תשרי ז'. וכן בבית שני שנחרב בט' באב יום א' הי' ר"ח אב ז'. ולפי חשבון זה היה ר"ה ו', אכן זה אי אפשר כראמרינן ר"ה דף ד' דאם כן יום הכפורים חל לאחר השבת, ועל כן עשו שני חסרים שיהיה ראש השנה יום א' (ועבור השנה על כן לא נוכל לאוקמא דבמוצאי שביעית אין מעברין השנה).

בשנים שיותר טובות מצינו שמחילת עון העגל היו בשנה שחל ר"ה בשבת, וכן הקמת המשכן (דביום ה' יצאו ישראל ממצרים כדדרשינן בשבת פ' ט') כרכתכו התוספ' במרובה דף פ"ב ע"ש. וכן שנה שנבנסו לארץ הי' ג"כ בשבת שמשה מת בשבת ז' ארר, א"כ ר"ח ארר יום א', והוי ר"ה בשבת (ועיין חוס' מנחות דף ל' וכן הרא"ש בפ' ערבי פסחים).

ויובן זה במשל, שר אחד בעבודת המלך חטא, והמלך קצף עליו ער מאור, וצוה להשופטים לדונו כפי שורת הדין, וילך שר לבקש לו מליצים היותר טובים שיעמדו לו בשעת דינו, אבל המליצים שמטו להם אחד אחד ולא נשאר איש שרצה לקבל עליו המשרה הזאת באמרם כי אין לו התנצלות ואתת רתו להענש. והשר בראותו כי אין איש עומד לו בשעת דחקו, ויצר לו מאוד, ויגר לאשתו את כל הדברים האלה. ותנחמהו אשתו ותאמר אליו למה פניך נופלים ומה לך פנות אל המליצים, הלא אנכי יוצא ובא בחצר בית המלך הפנימית, וגם שם לי אוהבת קשורה בנפשי שתעמור בעת צרתי, השקט ושמע, אנכי ארבר לך אל המלך ואל השופטים. ויהי כן כאשר אמרה, וכשהגיע יום הדין ותעמר האשה למליצה טובה בצד אישה, ומשפט השר בחרץ לזכותו.

ואך ימים מועטים עברו, והנה גם שר אחר בעבודת המלך חטא כחטא שר הראשון, וגם אותו צוה המלך להתיצב לפני השופטים שיעבור עליו המשפט, ויאמרו לו אוהביו לך נא ובקש לך איש שימליץ בערך לפני השופטים. והשר בזכרו כי זה זמן קצר אשר גם חבירו צרק ברין צחק להם, והשיב הלא גם לאשתי מכירים רבים בחצר בית המלך, גם היא תדבר טוב עלי אל המלך והשופטים, וגם אני אצא נקי. אמנם השר האחרון הזה הי' איש זעף וקצף ולא שמר כראוי אהבת וכבוד אשתו, ובחמתו קם והכה אותה מכות אכזריות עד אשר נשארו סימני אכזריותו בחרץ לעין כל. ובכל זאת האשה הלכה עמו אל הבית דין להמליץ בעדו לפני המלך. אכן אך פתחה פיה לדבר, והמלך בראותו צרבת המכה על פניה שאלה מה זה ועל מה זה, ותתחלחלה האשה וענתה כך וכך כרי לבקש אמתלה לאישה ולא הצליח בידה. ויען אחר מן העומדים שם ויאמר הלא הם הסימנים ממכות אישה האכזרי. ויחמה המלך מאוד וירבר אל האשה לאיש אשר אלה לו נעשית סניגוד הלא רק לקטיגוד תוכל להגיש לפנינו ומשפט השופטים יצא להרשיע את השד ולהענישו.

ובזה יתבאר איך ר"ה שחל בשבת פעמים שהוא לטובתינו ופעמים שהוא סימן לדעה ח"ו, כי ישראל שחטאו כל השנה בעלות קול השופר ביום הדין מצפים שבתקיעתינו יעודבב השטן וזכות התקיעות יהיו לסניגור. וכל זה כשחל ד"ה בחול, אבל כשחל בשבת איך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין, אכן לזה בא השבת שהיא בת זוגה לישראל כמה דאמרו רז"ל בב"ר (פ' י"א) להיות סניגור בעדינו לפני ממ"ה, והשבת יוצאת ובאה לפני כסא כבודו בדבתיב (שמות לא, יז) ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, ובזכות שישראל משמדים השבת בראוי הקב"ה מוחל עונותיהם. אבל כל זה דוקא כל זמן שישראל מקיימין את השבת, אבל בשאין משמרים את בת זוגם כדאוי, ואדדבא מחללין את כבודה ברבים (בפדהסיא) איך תעשה השבת סניגוד להצדיק משפטינו, הלא תעשה קטיגור. ועל בן בשדז"ל אסרו לתקוע בשבת הוי כדי להדחיק מחילול שבת משום גזירה שמא יעבידנו ד' אמות ברה"ר, אבל מי שמתלל כל השנה את השבת בטלטול, הלא אז לא לבד שלא נעשה סניגוד לפנינו אלא אחרי שלא אירעבב שטן שוב צריכים לדאוג לדברי רבי יצחק (ר"ה טז:) כל שנה שאין תוקעין בתחלתה מריעין לה בסופה.

ולכן בפרט בשנים כאלו שר"ה חל בשבת נתאמץ בתשובה בלי הפסק, בי המופלא ממנו בל נדע ובמכוסה ממנו בל נשאל. ומי יודע אחרית השנה אם טוב ואם רע הוא, ובכר אמרינן בר"ה דף ט"ז כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה. וכן משה רבינו אחרי שכלה לכתוב הס"ת ונתנה אל הכהנים בני לוי צוה לפני מותו לאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה וכו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו וידאו את ד' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ד' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ויש לדקדק למה כפל עוד ובניהם הרי הוא בכלל והטף. וי"ל ראמרינן אנשים באים ללמוד ונשים לשמוע, אבל הבנים צריך להתחנך לידאה את ד' כרי שיקיימו המצות אם יגדלו, אבל לפ"ז למה הקדים למען ישמעו אחר שהקרים שהבנים באים כדי לעשות בתורת חנוך.

ויש לבאר דאמרינן בחגיגה דף ג' ת"ר מעשה בריב"ב וד"י בן חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש בביהמ"ד היום וגו', שבת של מי היתה, שבת של ראב"ע היתה, ובמה היתה הגדה היום אמרו לו בפ' הקהל, ומה דרש בה, הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אם אנשים באים ללמוד ונשים באים לשמוע טף למה באים, כרי להקביל שבר למביאיהם, אמר להם מדגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאברה ממני ע"כ. וק' למה שמח מאוד בדרשה זו, ובפרט לאותן גרסאות שגורסין היתה לי בירבם. ויש לבאר דבפי שמבואר בכרכות דף כ"ת ר' יהושע היה גורם שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה ולכן נעשה גם לר' יהושע שכר ממה שרדש דבי אלעזר ב"ע בטוב, ולזה שמח ואמר מרגלית טובה שאנכי הייתי הגורם שהיא בידכם בקשתם לאכרה ממני. ולכן גרול גם כן שכר הנשים שמכיאים בניהם לתודה וליראה, ועל כן הקרים נשים, ונותן טעם ובניהם גם כן ישמעו בתחילה מאמותיהן ואחר כך ילמרו מאביהן אופן קיום המצות.

ונפתח בתוכחת הנשים, למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, ומי יתן לי שומע לי, ובפרט במצות שנתקרשו בהם לבד כמו שער הראש ומקוה, ואקרא בגרון שמאריך אכל אינו חזק, אל אחשוך כשופר שחזק אכל אינו מאריך, ארים קולי להגד לעמי פשעם ולבית יעקב (כה תאמר לבית יעקב ואמר המרגש בית יעקב אלו הנשים) חטאתם. ואותי יום יום ידרושון ודעת דרכי יתפצון כגוי אשר צרקה עשה ומשפט אלקיו לא עזב ישאלוני משפטי צדק קרבת אלקים יחפצון, ולמה לא אדבר תוכחה אחרי שרגילים לחפוץ דבר ד', ומשל לרועה שמחניף לשה השבודה והחלאה ואינו מוצא לה מזור ותרופה, ומה יועילו להצאן כל אלה אם לא יחבשם ויתזקם. ותנה בעת מרת נפשה ובשפכה לבה בתפילה לפני ד' בשלה אמרה אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא תשבח את אמתך ונתת לאמתך זרע אנשים וכו', ודרשינן בברכות פ"ה אמר ד"א שלש אמתות הללו למה, אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע שלש בדקי מיתה בדאת באשה, נדה חלה הרלקה, כלום עברתי על אחד מהם. והא רמיחס דרשה זו לאמתך, י"ל רבג' מצות האשה נוהגת כאמה, נדה אשתך כגפן פורי' כירכתי ביתך, וארז"ל אימתי האשה כגפן פורי' כשהיא צנועה בירכתי הבית, ואז היא כשפחה, אבל בכל עת נקראה עקרת הבית. גלגול עסה הוא מעשה שפחה וכן הרלקת הנר. אכן אחרי שהאשה עשתה כל אלה לכבוד הקב"ה היא אמה של הקב"ה ולכן אמרה חנה אמתך. ומה שפרטה ג' מצות אלו רוקא יש לבאר, ראמרינן המקיימת מצות נדה כראוי ה"ל בנים כעלי הוראה, אם כן שמירת נדה גורם שתפריש ממנה חלק שהוא העובר קורש לר' כמו החלה מהעיסה. והאם מלמדת אותו בתחילה רוגמת הדלקת הנר כי נד מצוה ותורה אור. וזהו שאמרה חנה אחד שקיימתי המצות בפועל דאויין לי בנים לקיימם בהם ולהרריכם באורח חיים. ומה שייחסה לג' בדקי מיתה, י"ל מפני שאמרה שמא מפני זה אין אתה נותן לי בנים כרי שלא אהי' בסכנה למות בשעת לירה, לכן פרטה הלא קיימתי הג' מצות שנשים מתות עליהן בשעת לידה, וע"כ לא אירא.

וגם האנשים יש להוכית ובפרט בטלטול שבת בדרשח דבי יצחק שאמרנו למעלה כל שנה שלא תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה, והנה התוס' כתבו בשם כה"ג לאו רמיקלע בשבתא אלא דמתיליר אונסא עכ"ל. אבל בודאי דזה לא מיירי רק במי ששומר שבת בכל אופניו ובפרט בטלטול, ולמי שלא שומר איסור הוצאה הלא עבורו גם לא דחל טעם הגזירה, ואם כן הוי סתירה וצריך לירא שאחרי שלא תוקעין לו בתחילת השנה מריעין לו בסופו, וגם על זה נאמר למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני.

ואיתא במדרש (שבארנו באופן אחר בפ' וילך) יצא קין שמח א"ל אדה"ר מה נעשה כדינך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון לטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ולא הייתי יורע, מיר עמר לזמר מזמור שיר ליום השבת. וי"ל איך שייך מזמוד שיר ליוה"ש לכאן. ועור מה לשון כך היא כחה של תשובה, רמשמע רידע כבר ענין התשובה אכל לא ירע מרת כחה. ויש לומר דאמרינן בפ' בל כתבי כל המשמד שבת כהלבתה אפילו עובר ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת שומר שבת מחללו. ומזה נראה רשכד גדול כ"כ, דהנה ענין

מוקדש לרבי אורמוך נ"י מדינוב

מאמר ט

מעלות וסגולות שבת

בו ידובר כמה מעלות וסגולת שבת, קמא קמא דמטי לידן, מפסוקי נבואה ומדברי חז"ל.

א) **ויבא** יעקב שלם עיר שכם (בראשית לג יח), יש לדמז מה שנזדו חז"ל בשב ואל תעשה לבטל שלשה מצות בהניע זמן מצותן כשבת דהיינו שופר לולב מגילה, כאומדם בכמה מקומות (ד"ה כפ:) היינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה, והנה בודאי כל משכיל יבין שהנם שנזדו חז"ל לבטל מצות אלו ביום השבת בכדי שלא יבואו לידי חילול, עם כל זה השכל מחייב שבודאי לא היו נוזרים לבטל מצות עשה הבא מזמן לזמן אם לא שידעו אשר כח וסגולת השבת תעמוד במקומה, דאי לא תימא הכי קשה קושית הראשונים (ד"ן ר"ה פ"ד) למה לא נזרו בקריאת התורה ולמה לא נזרו על מצות מילה כשבת, על כרחך צריכין למימר שהם ידעו שהתיקון שנעשה על ידי נ' המצות הנ"ל הנה יושלם כקדושת השבת, ונראה לי א*) דהנה מכנים לשבת בנ' שמות היינו שב"ת, כל"ה, מלכת"א, בשמות הללו נרמזין סגולת מצות הנ"ל אשר יכולים לפעול פעולתם על ידי קדושת היום, סגולת השופר בראש השנה, כבר ידעת (שער הכונות דרושי ר"ה) סוד ב' ימים דראש השנה ב' בתי דינים קשיא רפיא סוד לאה רחל, וידוע מה שכתב האריז"ל (לק"ת ז:) בפירוש הפסוק (בראשית ב כג) עצם מעצמי וכו' לאה דינא קשיא נקראת עצם, רחל דינא רפיא נקראת בשר, והנה ביום הדין הקדוש הן המה כ' בתי דינים קשיא רפיא עצם בשר, והנה היוצר כל הוא אלהינו יהיב עימא למתקע בשופר להמתיק הב' בתי דינים הנ"ל, ויוס זה אם יארע בשכת קדש, עצם קדושת היום נקרא שב"ת בנימטריא קשי"א רפי"א וכן בנימטריא עצ"ם בש"ד, כי בעצם היום יכולין להמתיק הב' בתי דינים בזולת השופר, כאמור בזהר (ה"כ קלה.) כד עייל שבתא וכו' וכל דינין סתעברין וכו', הכן הדבר, והדברים מפורשים אצלינו בארוכה (אגרא דכלה ויצא קלז ע"ג) בענין מה שאמר יעקב (בראשית כט יח) אעבדך שבע שנים וכו' ויהיו בעיניו כימים אחדים, ואמרו דז"ל (ב"ר ע סז) ובפירוש רש"י הן הן ימים אחדים שאמרה לו אמו, והדבר אין לו ביאור, ופירש בזה הרב הקדוש בעל מכשר צדק, ימים אחדים, ימים, היינו שנה כמה דאת אמר (בראשית כד נה) ימים או עשור, אחדים, היינו ימי שבתות, (ב"ר יא ס) כי אמרה שבת לפני הקב"ה לכל נתת בן זוג וכו', והנה לפי זה ימים אחדים היינו שנה של שבתות וזה אי אפשר דק בז' שנים עיי"ש א), והנה יקשה לך מהו הקפידא דוקא שיעבוד שנה שלימה של שבת, ולפי האמור תמצא מאמר פתוח שהיה רוצה ליקח לאה רחל ב' בתי דינים דראש השנה עצ"ם בש"ר קשי"א רפי"א בנימטריא שב"ת, ועשה בעבודתו הכנה לעבודת בניו כל הימים, אין מקום להרחיב בכאן הדברים יתבארו אי"ה במקומם.

ענין סגולת הלולב, נודע ענינו בכתבי מרן האריז"ל (פרע"ת שכ"ס פ"א) להמשיך ה' חסדים מהיסוד הנקרא כ"ל לנוקבא היא ה' אחרונה על כן נקראת כל"ה כי היסו"ד כ"ל ממשיך לה ה' חסדים והיא ה' אחרונה שבשם, הנה גם שבת נקראת כלה וכמו שאמרו בנמדא (ב"ק לב.) בואי כלה, הנה סורה אשר סגולת שבת בעצמותו פועל פעולת הלולב, והדברים ארוכים לא עת האסף פה.

ענין סגולת המגילה, אמרו דורשי דשומות (של"ה תושב"כ פ' תצוה) בדמז המשנה (מגילה ב.) מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד כט"ו לא פחות ולא יותר, מגילה נקראת הוא סור שם הנקרא ארנ"י דינ"א דמלכותא, הנה י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו אלו המספרים בנימטריא אדנ"י, זה המספר נקרא, ורמזה המשנה לא פחות ולא יותר, מספר הפחות היינו י' ומספר היתר היינו י"ו, אם כן הפחות והיותר הוא כ"ו מנין השם הנכתב ולא נקרא, הנה ענין המגילה פעולת שם אדנ"י דינא דמלכותא, אסתר מלכ"ה בנימטריא צ"ה לבטל קליפת המ"ן, (שמות יז סז) כי

יד

א*) עיין אגרא דכלה וישלח קמב ע"א.

א) עיין מאמר א סימן ו ז, ראש חדש מאמר ב סימן ה.

יד על כ"ם י"ה (צ"ה) מלחמה לד' בעמלק, הנה שבת קרושת היום נקראת מלכה, עיצומו של יום עומד במקום קריאת המגילה, הכן הדבר.

ומעתה אומר לך דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, ויבא יעקב (כל בית יעקב) של"ם (ראשי תיבות שופר לולב מגילה, בנ' מצות אלו באים שלימים ומושלמים) עיר שכ"ם (ראשי תיבות שבת כלה מלכתא), עיר לשון התעוררות, כשמתעורר קדושת יום השבת אשר קרושת היום יכונה בנ' שמות הללו, הנה עצם קדושת היום פועל תמורת הנ' מצות הללו, וקילורין של מלך אינו חסר, ובל העדה כולם קדושים ותמימים ומושלמים לפני היוצר כל הוא אלהינו, ומעתה לא קשה קושיית הראשונים למה לא דחו מילה וכן קריאת התורה, משום דלא דחו רק המצות אשר קדושת היום משלים במקומם.

כל הדברים הנ"ל יש לרמוז בדברי הנבואה (ישעי' נח יג) אם תשיב משבת רגליך וכו' (היינו שלא להעביר ד' אמות ברשות הרבים) וקראת לשבת ענג (היינו מותר לך לנזור גם על הנ' מצות שלא לעשותן בשבת בכדי שלא תבוא להעביר ד' אמות, ומצות קדושת השבת תעמוד לך במקומה) והרמז הוא, לשב"ת בגימטריא שופ"ר לול"ב מגל"ה, ענ"ג כבר דרשו דורשי רשומות (זח"א כו.) ראשי תיבות עדן נהר גן, הנה (עי' פרדס ס"ז פ"ג) עד"ן רמז לבינ"ה יובל, שהוא סוד השופר הממתיק הבתי דינים ומתמתקים הדינים בשורשם, הנה האדה הזו היא גם כן בשבת בעצם היום, נה"ר רומז ליסו"ד, אשר היא בבחינת הלולב, להמשיך ה' חסדים מהיסוד לנוקבא וכמו שכתבתי לך, וזה נעשה גם כן בשבת מקדושת היום, ג"ן רמז למלבו"ת אדנ"י דינא דמלכותא בסוד מגילה נקראת וכמו שכתבתי לך, והוא נעשה גם כן בשבת מקדושת היום, וכשתעמיק בזה תבין ענין ג' סעודות בשבת נלמד (שבת קיז:) מן תלתא היום דכתיבי בחד קרא, הכן.

ב) **אמרו** רז"ל (תענית ח:) שמש בשבת צדקה לעניים, לא נודע הכוונה, ונראה לי לרמז על פי דברי חז"ל (בסדרש רבה משפטים (שמו"ר לא י)) אם תעברו על המצות אני ממשכן ב' משכנות (היינו ב' בתי מקדשים) שנאמר (שמות בב כה) אם חבול תחבול שלמת רעך, (בית המקדש נקרא שלמה ובגד לישראל לשומרם מן המקטריגים והאומות, כמו הבגד שהוא שמירה לגוף מן ציגים ופחים, נ"ל), אמר לו משה להקב"ה ולעולם הם ממושכנים, אמר לו לאו אלא עד בא השמש עד שיבא משיח שנקרא שמש שנאמר (מלאכי ג כ) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא, עכ"ל, הנה נתבאר לך הארת בית המקדש שתהיה מאירה לכל העולם בביאת המשיח היא נקראת שמש, והנה לפי זה היא נבואת העתיד, והנה מה שאמרו בגמרא שמש בשבת צדקה לעניים למדו גם כן מפסוק הזה וזרחה לכם וכו' שמש צדקה, ונראה לי לפרש על פי מה דנודע מן ספר יצירה (פ"ב משנה ד) אשר כלל הבריאה בעולם נחלק לנ' הלקים עולם שנה נפש, הנה עולם הוא כלל המקום, הנם דלית אתר פנוי מכבודו ית"ש וכבודו מלא עולם, עם כל זה יש גילוי אלקותו וכבודו בגזירתו ית"ש במקום הנרצה אליו ית"ש, והיינו מקום הנכבד מקום אשר בחר ד' בית קדשינו ותפארתינו, וכן הוא בבחינת שנה הוא הזמן הנברא, הגם שכל העתים שוין לטובה מן הש"י, עם כל זה טובה קדושת זמן זה מן זמן אחר, היינו שבתות וימים טובים בהם גילוי אלקותו ביותר, וכן הוא בבחינת נפש, הגם שכל נפשות החיים המה נבראים לכבודו, עם כל זה שנבה מעלת הנפש המדברת שהוא אדם החי, ועלתה על כולנה נפשות ישראל כביכול חלק ד' עמו וכהם גילוי אלקותו, הנה להם גם כן המקום הנבחר של גילוי אלקותו והזמנים המקודשים שבהם גילוי אלקותו הנה יצורף ביחוד כאחד גילוי אלקותו בעולם שנה נפש, והנה הוא שיעור קומת העולם במילואו וטובו.

והנה כבר חקרו הקדמונים ב) בעסק תולדות האדם, הנה נברא מן הטפה הזרעיית כל אבריו וגידיו, כי בהטיפה הוא בכח כללות כל האברים כי היא נלקחת מן כל האבדים, והנה קשה לפי זה אם כן מי שחסר לו איזה אבר הנה מהראוי היה שגם התולדה אשר יוליד יהיה מחוסר אבר הלזה כי כל דבר מוליד בדומה, והנה אנחנו רואים בחוש שאין הדבר כן, אבל הסיבה הוא, אפילו מי שהוא בעל מום ומחוסר איזה חוש עם כל זה לא יוחסר לו כח האבר והחוש

ההוא

ב) עיין ספר שבילי אמונה נתיב השלישי שביל השגי שער הראשון ח"א, כט. ראשית חכמה שער הקדושה פרק טז ד"ה השער השני.

הרב הראשי לישראל

הרב הראשי לישראל הגיע לעיר ירושלים ביום ראשון בבוקר, ונתקבל בכבוד גדול. הרב הראשי לישראל

הרה"ג ר' יואל טיטלבוים נבדל"ח

בתקיעת שופר דייקא אלא דאפשר לו לצאת בא' מב' דרכים, או בתקיעת שופר או בהזכרת פסוקי מלכיות וזכרונות שופרות, והיינו מדאפקיה קרא בהך לישנא זכרון תרועה שמעינן מינה דיתכן לצאת גם באמירת מקראות של תרועה. והשתא מדאורייתא לר' לוי בחד מהני תרי שפיר דמי או בתק"ש או בפסוקי תרועה, וכל זה מדינא דאורייתא, אבל רבנן גזרו שלא לתקוע בשופר בשבת שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ויצא לידי איסור תורה, ואף ר' לוי מודה דמדרבנן תק"ש אסורה בשבת מטעמא דרבה, וע"כ במקדש תוקעין דבמקדש לא גזרו רבנן, אלא דאיהו ס"ל לדרוש מדכתיב זכרון תרועה דמאחר שגזרו על תק"ש בשבת נשאר חיובא דאורייתא באופן הב' דהיינו להזכיר פסוקי מלכיות וכו' כנ"ל.

ומעתה נחיישנו הסתירות בדברי הש"ס, או חיוב אמירת מלכיות זכרונות שופרות דאורייתא הן או לא, דהך ברייתא (בדף ל"ד) דמצוה בתוקעין יותר מן המברכין וקאמר התם הא דאורייתא הא דרבנן, היינו דבו בזמן שתוקעין אז הוי אמירת הברכות של מלכיות ושופרות רק דרבנן. והא דילפי הנאי מקראי מנין שאומרים מלכיות וכו' היינו היכא דאין תוקעין כגון ברה"ש שאל בשבת שהתורה פטרה מחיוב תקיעת שופר אם מזכירין מלכיות וכו', אז חיובא דאורייתא להזכיר פסוקי מלכיות כדכתיב זכרון תרועה.

והנה רבא לא הבין כן בדעת ר' לוי, אלא הוה ס"ל דלר' לוי ילפינן מקרא לאסור תקיעת שופר בשבת, ועל כך שפיר הקשה דה"כ במקדש היכא תקעינן ותו דהק"ש חכמה ואינה מלאכה, אמנם אליבא דאמת כפי מה שפירשנו בשיטה ר' לוי אף איהו כרבא ס"ל דאיסור תקיעת שופר בשבת אינו אלא מחמת גזירה דשמא יעבירנו כדרכה, אלא דמן התורה הרשות בידו ברה"ה שאל בשבת לצאת בא' משני אופנים או בתקיעת שופר ממש או בהזכרת הפסוקים. ושפיר ילפינן מקרא דזכרון תרועה דאפשר לצאת בהזכרת הפסוקים, וגם איתא דבמקדש תוקעים דמדאורייתא הרי מישרי שרי וגם לא שייך גזירה דשמא יעבירנו. (ועי' בכפות תמרים שדרך ג"כ בדרך כעין זה).

ועדיין נריכים אנו למודעי איך זה עקרו חז"ל משום גזירה לחוקה את מצוה תקיעת שופר שהכל תלוי בו. ויתבאר בהקדם מה שדקדק הפני יושע דלדברי ר' לוי דדרש מקרא דפ' אמור זכרון תרועה דבשבת אין תוקעין, וקרא דכתיב בפ' פנחס יום תרועה קאי על ר"ה שאל להיות בחול, קשה שהרי בפ' אמור שם כתבה תורה עיקרי המצות השייכים בכל רגל ורגל, ואיט בפ' פנחס עיקר הכתוב מדבר בחובת קרבנות המוספין אלא דתגב גרדא מחכיר חובת היום, וא"כ איפכא הו"ל למיכתב. קרא דזכרון תרועה דמיירי בשבת שאין מקיימים מצות תקיעת שופר, מקומה הראוי בפ' פנחס במקום דחובת היום כתיבא רק תגב גרדא, וקרא דיום תרועה שהוא עיקר מצות תקיעת שופר היה מן הראוי לקובעו בפ' אמור שם המה עיקר מצות המועדות. ולכאורה הוא תמי' עצומה.

ואפ"ל עפ"י מה דאיתא במד"ר פ' אמור (סר"פ כ"ט) דר' יוחנן ור"ל היו מקשין בכא דתנינן ר"ע של ר"ה שאל להיות בשבת במקדש תוקעין אבל לא במדינה, אם דבר תורה יהה בגבולין, אם אינו דבר תורה אפי' במקדש לא יהה וכו' א"ל כתוב א' אומר זכרון תרועה וכתוב א' אומר יום תרועה יהי' לכם הא כיצד, בזמן שבא בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין, אמר רשב"י יהה במקדש שבן יהדעין זמנו של חדש ואל יהה בגבולין שאין יודעים בזמנו של חדש. דאמר רשב"י יום תרועה יהי' לכם ועשיתם אשה מקום שהקרבנות קריבין, עכ"ד המדרש. (וכ"כ בירושלמי רפ"ד דר"ה) ועוי"ש בפני יושע מ"ש בזה לפי דרכו, ועכ"פ מבואר דחיוב תק"ש בשבת הוא במקום שהקרבנות קריבים, ולפיכך היו תוקעים במקדש ברה"ה שאל להיות בשבת לפי שהוא מקום שהיו מקריבים קרבנות דהא בהא תליין כדכתיב יום תרועה וגו' ועשיתם אשה.

ומעתה מובן שפיר למה נאמר קרא דיום תרועה בפ' פנחס היכי דכתיבי פ' הקרבנות, דבאמת יש לה למצות תקיעת שופר שייכות עם הקרבנות, דבזמן שהיו מקריבין קרבנות בביהמ"ק היו תוקעים בשופר בין בחול בין בשבת, משא"כ בזמן החורבן אחר שבטלו הקרבנות אז לא שייכא מצות

22

תקיעת שופר בשבת. ולפיכך שפיר מכתב מקרא זה יום תרועה מקרא קדש בפרשת פנחס דייקא אצל סדר הקרבנות. דבמקום שמקריבין קרבנות הוא יום תרועה בין בחול בין בשבת, משא"כ בפ' אמור דמיירי בחובת היום כתיב זכרון תרועה, דלאו בכל זמנא תוקעין בשופר, שהרי בשחל בשבת אין תוקעים אלא יוצאין ידי חובתן בהזכרת פסוקי תרועה.

והנה מדע מ"ש הרמ"ע מפאנו ז"ל בעשרה מאמרות (מאמר אכ"ח) דפנחס הוא אליהו עומד ומקריב תמידין כסדרן בכל יום בבית המקדש של מעלה (עי' ביעב לב פר"פ אמור מ"ש בזה), ומעתה לפי"ד רשב"י הנ"ל דבמקום שם קרבנות תוקעים, א"כ בודאי כי בכל רחש השנה כאשר אליהו הנביא עומד ומקריב את הקרבנות בביהמ"ק של מעלה הוא תוקע שם אף בר"ה שחל להיות בשבת, והיינו באותה שעה שישראל עומדים בתפלת מוסף שהוא במקום הקרבנות, אז מתעורר ע"ז אליהו למעלה להקרית חובת היום ובשופר גדול יתקע. ומעתה ממלא לפי"ז דאע"פ שבזו חכז"ל שלא לתקוע בר"ה שחל בשבת, מ"מ לא עקרו בזה את מצות תק"ש הגדולה שבכל תלוי בה, שהרי בחמת יצנו לתק"ש גם אז, דעיקר התקיעות הרי הם במקום שמקריבין את הקרבנות ובמקום שם קרבנות תוקעין אף בשבת. ובשעה שישראל מתפללין תפלת המוספין ומחכירין פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות דהיינו זכרון תרועה כנ"ל, אז הרי אליהו עומד למעלה ומקריב לעומתן את מוספי היום ותוקע בשופר, ממלא דגם כשחל בשבת יש לו כח וסגולת מצות תק"ש.

ובזה יובן מ"ש בירושלמי דכששומע השטן קול תקיעות שיות דמעומד אז הוא מתבהל ואומר שזה ודאי הא דיתקע בשופר גדול, דלפי הנ"ל דבמקום הקרבנות שם הם עיקר התקיעות, ובשעה שישראל מתפללים תפלת המוספין אז הרי אליהו מקריב למעלה את מוספי חובת היום והוא תוקע בשופר גדול, על כן אז בשעת תקיעות דמעומד השטן מתערב שהרי הוא רואה את הנעשה, דרק אנו עם עינינו מראות את המלאה הגדול הזה, אמנם השטן שהוא דוחק עצמו בכל מקום בודאי רואה גם את זאת איך שאליהו עומד ותוקע בשופר. וכשמעו את קול תקיעת השופר מפי אליהו מלאך הברית הוא מתבלבל ומתערבב כי לא ניתן לו כח הבחנה בזה לדעת מה זה ומל מה זה כי אליהו תוקע בשופר, ובכאי פחדא יחיב כי בודאי הגיעה העת שאליהו תוקע בשופר גדול לחירותינו ומעי זימני למתבלע וע"כ הוא מתערבב.

ובזה יל"פ מאה"כ תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו הנר דהנה דורשי רשומות אמרו **תקעו בחדש שופר** ר"ת שבת, ולכאורה מיפכא הוא שהרי בשבת אין תוקעין, אמנם הכתוב בא כמבאר באמרו „בכסה" ליום חגנו, דבאמת אליהו הנביא תוקע בביהמ"ק של מעלה בעת הקרבת קרבנות היום, אלא שתקיעות אלו הם מכוסים ונעלמים מאתנו, ועליהם רמז בר"ת „שבת" דתקיעות אלו מהנים גם בר"ה שחל בשבת וכדברי רשב"י דבמקום הקרבנות תוקעין. ונמר אומר כי חוק לישראל הוא, כלומר תקיעות אלו בר"ה שחל להיות בשבת חק הוא לישראל שאסור להם לתקוע, אבל משפט לאלקי יעקב, דבשמי מעלה שם מהג משפט תקיעת שופר גם בשבת.

ולבאר ענין זכרון תרועה דשייך בר"ה שחל בשבת. אפ"ל עפמ"ש בספה"ק לפרש מ"ש בזכרונות כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, דלכאורה צ"ב וכי שייך אצל הקב"ה בביכול ענין שכחה, ואיך יצייר לומר אצל נשכחות דאינעריך לאשמעינן כי הקב"ה זוכר כל הנשכחות, והלא פשיטא דהכל לפני לפניו יתברך, וביאורו דהנה כתיב וחטאתי נגדי תמיד, שהאדם צריך לשום תמיד נגד עיניו מה שהבעים נגד יוצרו, ואז הקב"ה יעשה עמו חסד ולא יזכרו עונותיו למעלה, אבל אם האדם משכיח מלבו את חטאיו ואין מעשיו חרותים על לוח לבו לשוב עליהם בכל עת אז הם נזכרים למעלה. ודש כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, שאתה זוכר מה שבני אדם משכחין מלבם.

והנה השלה"ק (בתס' ר"ה) כתב לבאר ברמז הקולות של תשר"ת, עפמ"ש הקדמונים דבשם שם להגוף בריאות וחולי ומיתה כן יש בנפש, ובריאות הנפש הוא קיום התומ"ל והביפך הם החולאים, והרפואות להם הוא התשובה הגמורה. ולכך תוקעין תשר"ת ופירשו רז"ל שברים הוא נגוחי גנח בדרך

(24)

הרה"ג ר' שמואל ישעי' דוד טויזנפעלד נבו"מ

זכרון שמואל

ראש השנה

דרוש א'

בו יבואר למה מזכר עיקר חיוב תקיעת שופר בפ' יום תרועה יהי' לכם אצל פרשת הקרבנות • וגם יבואר למה בכו ישראל בימי עזרא בר"ה כשקראו בס"ת ומה שהשיבו להם הלויים לכו אכלו משמנים וגו' ושלחו מנות וגו'.

לז **בפ'** פנחס בפרשת המוספין כתיב (במדבר כט א') ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום תרועה יהי' לכם, ועיקר פרשה זו עניינה הוא לצוות על קרבנות המוספין, והמועדים וחיוביהם לא נזכרו רק אגב גררא, ובמוספין של חג הסוכות לא נזכר כלל שהוא חג הסוכות שהייב בישיבת סוכה רק שהוא יום אסור במלאכה והוא חג וחייב בקרבנות האלו למוסף וכן בשאר הימים טובים שנזכר בהם מעניינו של חג הוא בקיצור ולא האריך בו כיון שכל פרשה זו לא באה אלא בענין הקרבנות ועיין ברמב"ן שם, וציווי המועדים ומצוות הנוהגים בהם הוא בפ' אמור.

והנה במצות תקיעת שופר לזה הכתוב ב' פעמים בפ' אמור שם עיקר מקום ציוויו נאמר שבמון זכרון תרועה וגו' ובפ' פנחס נאמר יום תרועה יהי' לכם, ובגמ' ראש השנה (כ"ט:) אהא דתנן יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה וכו' ונאמר עלה בגמ' משום דכתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר יום תרועה יהי' לכם לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל להיות בחול, ופריך אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן ועוד תקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה ולא איצטריך קרא למיעוטי, אלא מסיק בגמ' דטעמא כדאמר

רבה גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר עיי"ש עכ"פ ממאי דסליק אדעתי' למוקים קראי חד בשבת וחד בחול נראה דעיקר הציווי של תקיעה ממש הוא מהפסוק יום תרועה יהי' לכם ובשבת דלא תקעינן רק מזכירין מצות התקיעה על זה אומר הפסוק זכרון תרועה והגם דלמסקנא לא קיימא האי אוקימתא אלא משום שמא יעבירנו, עכ"פ רואים משם שהלשון יום תרועה משמע יותר עיקר ציווי התקיעה וא"כ לפי"ז יותר הי' מתאים לנוות בלשון זה בפ' אמור ששם עיקר הציווי ולא בפ' הקרבנות שנזכר רק אגב המוספין.

ומזה נראה שעיקר מקום התקיעה הוא בביהמ"ק, והגם שהפסוק יום תרועה יהי' לכם קאי על כל מקום, אבל כיון דעיקר הציווי נזכר אצל הקרבנות שקריבין בבית המקדש משמע דעיקר התקיעה וכוונתה הוא בביהמ"ק לפני ה'. וכן מצינו עיקר מקום התקיעה הוא לפני ה' בבית המקדש וכמו שאמר הכתוב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' [וזה קאי על ביהמ"ק דשם תקעו גם בחצוצרות כמבואר בגמ']. ולהבין הענין נראה, הנה בית המקדש נקרא כסא ה' כדכתיב בישעי' (ו') בשנת מות המלך עזיהו ואראה את ה' ישב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל וכו' והכוונה הי' שישעי' הנביא ראה כביכול איך הקב"ה מנהיג את עולמו מעל כסא מלכותו שהוא בבית המקדש [שזהו המילוק בין מראה ישעי' הנביא למראה יחזקא' הנביא שראה את המרכבה כביכול וכמו שביאר המלבי"ם זצ"ל שישעי' ראה כביכול את המלך יושב בביתו על כסא מלכותו ומנהיג את העולם ויחזקא' ראה את המלך כביכול כמו שמתכונן לצאת לדרך מי כבר הראוהו את הגלות שהמלך והשרים הולכים כביכול בגלות] ושם בבית המקדש שם הוא המקום שרואין את הדר מלכותו.

והנה בראש השנה אנו ממליכין את הקב"ה, והסדר הוא כשממליכין מלך תוקעין תרועה וכן מצינו בשלמה המלך (מלכים א' א') וימשח את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך שלמה וגו' והעם מתלוים בחלילים ושמחים שמחה גדולה ותבקע הארץ בקולם עיי"ש וכן כשאנו ממליכים את הקב"ה הוא בתקיעת שופר כמו שאה"כ (תהלים מ"ז) עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר כי בזמן שממליכין תוקעין בשופר.

ומקום המלוכה הוא בביהמ"ק, כי שם הוא המקום שהקב"ה נראה ומתגלה בתפארת הוד מלכותו, שם הוא ההנהגה העליונה ומלכותו בגלוי כי שם מתנהג הכל שלא כדרך הטבע ושם הוא המקום שרואין כביכול את הקב"ה יושב על כסא מלכותו ומנהיג את העולם כמלך המנהיג מדינתו מעל כסא המלוכה, ובכל רגש השנה הוא התחדשות המלוכה כמו שהי' בעת ההבריאה, ובבית המקדש רואין את חידוש המלוכה בכל שנה ולכן שם הוא מקום התרועה בחמת, כמו שמריעין לפני המלך בעת חידוש מלכותו. והנה בעת הכרחת המלוכה כשהעם מריעין בתרועה ומריעים בקולם כפשוטו הוא מחמת שמחתם הגדולה מפרסום המלוכה עד כדי שבאין לידי הרמת קולם ותרועה כמו שמצינו בירמיו ג"כ שכשמעו

קול השופר (יהושע ו' ה') ויריעו תרועה גדולה ותפול החומה תחתי', והתרועה היתה שם ג"כ תרועת נצחון ושמחה [וגם שם הי' השמחה על פרסום אלקותו בעולם, כי חומת יריחו היתה עומדת בתוקפה ע"י כחות הטומאה שלהם, ובני ישראל הקיפוה ואמרו עלינו לשבת ז' פעמים, ובתפלה זו אנו מכריזים אין עוד מלבדו ומלכותו בכל משלה ואינה מוגבלת ח"ו בשום מקום ועי"ז ממילא בטל כח הטומאה שהעמיד את החומה וזהו ענין תרועת הנצחון שנצחה הקדושה להטומאה ונתגלה מלכותו ית']. וכיון שעיקר הכרזת המלוכה היא לפני המלך לכן נזכר עיקר הציווי של יום תרועה יהי' לכם בפ' פנחס אצל הקרבנות הקרבין בבית המקדש, ובפ' אמור נזכר רק זכרון תרועה בדרך אגב שהזכיר מצות יום טוב של ראש השנה מקרא קודש ואסור במלאכה וגם ציווה שהוא זכרון תרועה, דהיינו שצריך לזכור להריע אבל עיקר ציווי התרועה הוא במקום המקדש.

ויל"פ הענין ביותר ביאור, דהנה לולי חטא אדה"ר ואח"כ בחטא העגל הי' כל העולם כולו כסא כבודו ית', כי זה הוא עיקר תכלית הבריאה שהאדם בעוה"ז יהי' כסא ומרכבה לו ית' וכדאי' במדרש על פסוק באחי לגני וגו' מתחילת בריאת העולם נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים דהיינו שישרה שכינתו על האדם בעוה"ז אבל ע"י החטא עלה אלקים בתרועה ונתעלה לעליונים, אבל אפילו הכי השאיר הקב"ה לו מקום שישרה שם שכינתו גם בעוה"ז וזה הוא מקום המקדש ושם נצטנצמה שכינה כביכול ואי לא החטא ואילו זכינו הי' כל העולם כולו כבהמ"ק וזה הי' צורת העולם קודם חטא אדה"ר, ואז היתה ההנהגה העליונה מתנהגת בתוך הבריאה והי' מתנהג הכל שלא כדרך הטבע, והיינו זוכין לראות תפארת הקב"ה בכל העולם וממילא הי' כל העולם כולו ראוי להריע מי בכל מקום הוא כמריע לפני המלך, ואז היתה תרועה מלשון שמחה כי הי' מורה רק על שמחת המלוכה, אבל עכשיו אין בעולם מי אם זכרון תרועה שזה כעין זכרון שמזכירין אותנו שצריך להמליך את הקב"ה אבל התרועה האמיתית הוא רק לפני המלך בבית המקדש, ולכן כ' שם יום תרועה יהי' לכם משא"כ בפ' אמור שהציווי הוא לתקוע בכל מקום כ' רק זכרון תרועה וכנ"ל.

ג) ולפ"ז יש להבין הענין מה שכתוב בנחמי' (ח') כשעלו בנ"י מגלות בבל ונאספו כל העם בראש השנה לשמוע את דברי התורה מעזרא הסופר ויהי כאשר קראו בספר תורת אלקים בכו כל העם ויאמר נחמי' ועזרא והלוים לכל העם אל תתאבלו ואל תבכו כמו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם ועיי"ש כל הפרשה באריכות. ולא"ד מה הי' אז הענין שבכו בני ישראל.

וחנה בגמ' ברכות (ד'.) עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה מכאן אמרו חכמים ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא עי"ש דאם לא הי' החטא אז הי' נגמר התיקון אחר ע' שנה של גלות בבל, כי בפרשה נזכר רק שני ביאות עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה וא"כ בביאה שניה

ענין חותם **ולבאר** דבריו להבינם מעט, נקדים מאמר הבתוב (יהושפ מ ג) וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט וגו׳ כֹּה אָמַר ה׳ בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. ויש להבין, הלא גם ישראל ידעו מזה, ומה הודיעם בזה. אמנם רמז בזה גודל מעלת אבותינו הקדושים, כי שורש ישיבתם הוא במקור נעלם - בעבר הנהר היוצא מעדן העליון. והנה כבר כתב רש״י ז״ל על פסוק (בראשית נ ז) וַיַּעַל ה׳ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם, שהכתיב ביצירתו שני שמות מלאים, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים ונעשה בחותם, וכן הוא אומר (איוב לח יד) תִּתְהַפֵּךְ כְּחֹמֶר חוֹתָם. וביאור הדבר, שכמו שהצורה הטבועה על ידי החותם, הצורה ההיא הוא בהיפך מהחותם, שהציור אשר הוא על החותם בימין - הוא נחרת על הצורה הנחתמה בשמאל, כן הוא דוגמת האדם הנעשה בצלם אלקים. וכן אבותינו הקדושים כשהיו בהעלם ב׳הרת עולם׳ - היה אברהם בשמאל ויצחק בימין, וכשיצאו הזרועות עולם ונתגלה בנין העולם נעשה מדת החסד שהוא מדת אברהם לימין ומדת יצחק שהוא גבורה לשמאל. ולכן בראש השנה שאנו צריכים להמתיק הדינין מתעלים האבות על ידי השופר ותקיעות תשר״ת לשרשם - להרת העולם, ובא יצחק בימין אברהם ואברהם לשמאלו, כמו שהם בשרשם. ועל ידי זה מתמצע יצחק בין יעקב ואברהם ונמתקים הגבורות ונכללין תחת החסרים, ומתהפך האודם ללובן, ודם נעכר ונעשה חלב. וזהו מי מלל לאברהם שעל ידי המאה קולות שהן כמנין מלל אנו מעלים האבות לשרשם - להרת העולם שהיא אימא עילאה - עולם התשובה שנקרא מי, ועל ידי זה נעשית ההמתקה בנזכר. ועל ידי זה הניקה בנים שדה - שעל ידי אימא עילאה שהוא נקרא ׳שדה׳ נמתקין הגבורות, ויונקים הבנסת ישראל שנקראים בנים למקום - החסדים היורדים עליהם מהי״ג מְכִילִין דְּרַחֲמֵי.

המתקת הגבורות **וזהו תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו,** בחודש שופר בכסה סופי תיבות שרה, שעל ידי שאנו מעלים האבות שיהיו בכסה בהרת עולם באימא עילאה שנקראת שרה - על ידי זה נמתקין הגבורות ונכללין בהחסדים, ודם נעכר ונעשה חלב, וזהו רומז בכסה ליום חגנו הראשי תיבות הם אותיות חלב. ואמר עוד **כי חק לישראל הוא,** חק הוא מנין הטרומיטין (תרמד) שבתקיעות התשר״ת כירוע. פירוש, שעל ידי תקיעות התשר״ת נעשית ההמתקה שיוכללו הגבורות בהחסדים, ויכללו אברהם ויצחק בישראל דלעילא, שהוא מקור הרחמים. וזהו **משפט לאלהי יעקב** שידונו הכנסת ישראל ברחמים גרולים בבחינת יעקב, שהוא רחמים. ובזה יתבאר גם כן סיום הכתוב שהבאנו למעלה פירושו בשם האר״י ז״ל, שאמר אחר כך **ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק,** ויגדל הילד רומז, שמדת יצחק בא לגדלות המוחין, ועל ידי זה יגמל ממדתו מדת הגבורה ונכלל בהחסדים. ויעש אברהם וגו׳ ביום הגמל את יצחק - הגמל גימטריא מזלא, שהוא כמנין השלשה הויות

תרמד. מנין הכוחות - יבבות שיש בכל תקיעה הוא תשע, וכן בשברים ותרועה. נמצא שבשלש פעמים תשר״ת יש ק״ח טרומיטין.

הראשונות, שרומז שעל ידי מזלא עילאה נמתקו הגבורות, וכשהגבורות נמתקות - עושה אברהם שהוא מדת חסד משתה ושמחה בכל העולמות.

7 או יאמר תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ. והנה דוד המלך עליו השלום אמר פסוק זה לתקוע שופר בראש השנה, ולא חלק בו אם חל להיות בשבת או בחול. וחז״ל התקינו (ר״ה כט:) שלא לתקוע אם חל ראש השנה להיות בשבת, שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. ועדיין אין זה מספיק קצת לבטל עבור זה מצוה של תורה, וטעם זה אמרו בנגלה ומסתמא היו להם גם טעם כמוס על פי סוד.

תשובה בעת תקיעת שופר **ונראה** לי, שמרומז הטעם שאין תוקעין בשבת בפסוק הנ״ל. והענין הוא דהנה כל מגמת עבודתינו בימים הנוראים אלו להעלות המלכות שמים שיתגלה מלכותו יחברך במהרה על כל העולמות, כמאמרינו בפרשת נצבים. ועל זה אנו מתפללים בימים הנודאים האלו ׳וחמלוך אתה ה׳ לבדך על כל מעשיך׳, אך ביום הדין מחייצבים המקטרגים לקטרג על כנסת ישראל ח״ו, כמו שנאמר (איוב ב א) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל ה׳, ודרשו ז״ל (זוהר מ״ב נב:) ויהי היום - זה ראש השנה, וכדי לחת עצות בנפשנו צוה לנו הקב״ה לתקוע בשופר ביום הזה כדי לערבב הסטרא אחרא, לבל יוכלו להרע לישראל שהענין השופר הוא שהוא קול פשוט בלא חיתוך הריבור, ומן הצורך לשום כל מגמת כוונתינו בלב ומחשבה יחד לשוב לפניו יתברך שמו מעומק הלב בעת החקיעה, וכשחוקע בשופר מעומק הלב בחשובה הקב״ה שהוא בוחן כליות ולב מקבל מחשבה זו לפניו ועל ידי קול פשוט שיוצא מן השופר - נתעורר עולם המחשבה שאין בו דיבור, ואין שום מלאך ושרף יודעים עד מה, ולא יבינו מה שישראל עושין בשופר, ועל ידי זה נתערבב השטן ונחלש הסטרא אחרא, והרם נעכר ונעשה חלב. דהיינו שהגבורות נמתקים, ומסכימין על החסדים שירדו על הבנסת ישראל, ונתגלה הלבנונית עליון - הרחמים הגדולים על בנסת ישראל. ולזה אנו מכוונים בעת חקיעות שופר השם הקדוש קר״ע שט״ן משולב עם שם הוי״ה ב״ה, כי על ידי תקיעותינו ביום זה - נתערבב השטן והרחמים מתגברין, ונתגלה הלבנונית עליון הי״ג מְכִילִין דְּרַחֲמֵי על כנסת ישראל. והנה בימות החול שאז עת התגבדות הדינין והסטרא אחרא, צריכים אנו להמתיקם על ידי השופר, בכדי שלא יבינו הסטרא אחרא. אבל בשבת קודש לית שולטנא אחרא בכולהו עלמין ואנפהא נהירין בנהירו עילאה, ואין להסטרא אחרא שום ממשלה לקטרג בשבת קודש, והלבנונית עליון מאיר לבל העולמות. לזה אין מן הצורך לתקיעת שופר בשבת קודש, שגם בלא שופר נתערבב ונחלש כח הסטרא אחרא, והלבנונית מופיע בכל העולמות, ומה שאנו פועלים בימי השבוע על ידי השופר - יבולים לפעול בשכת קודש בלא שופר כנ״ל.

ר״ה שחל בשבת **וטעם** זה נרמז בפסוק הנ״ל, כי הראשי תיבות של תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו הן למפרע שבת חלב, וגם ראשי חיבות אלו עולין בגימטריא תשמ״ב כמנין קר״ע שט״ן וי״ג מְכִילִין דְּרַחֲמֵי, ופירוש, שעל ידי השופר נתערבב השטן,

והלבנונית עליון נתגלה על הכנסת ישראל הי"ג מְכִילִין דְּרַחֲמֵי. וגם נרמז בפסוק זה שבת חלב, ורצה לומר אם הוא בשבת קודש - מאיר הלבנונית עליון מעצמו מגודל קדושת שבת, ואין מן הצורך לתקוע בשופר, שגם בלא שופר יכולים לפעול רחמים גדולים וחסדים טובים על כנסת ישראל.

אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן. לכאורה אינו מובן, וכי אפשר שכל העם ידעו כוונת השופר אשר כוונתו גבוה מעל גבוה.

כוונות התקיעות

והנראה בזה, דעיקר כוונת ראש השנה והשופר וכוונת הנסירה הוא, שיהיה היחוד פנים אל פנים. והנה נודע, ששם הוי"ה ב"ה הוא רחמים, ושם אלקים הוא דין, וחמשה אותיות של שם אלקים כל אות ואות יש לו צירוף של שם אלקים, נמצא שהגבורות הן חמשה פעמים אלקים, וחמשה פעמים אלקים עולה בגימטריא ת"ל, והן בחינת דכר ונוקבא נמצא שהן שני פעמים ת"ל. וזהו (פיר הפירים פ' ל') קְוָצוֹתָיו תַּלְתַּלִּים, היינו שני פעמים ת"ל. על כן כתיב תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת, שהן דינין ויש בהם שחדות - שאינן מאירין. על כן צריכים אנו להמתיק על ידי כשרון מעשינו שיאיר בהם השמות הויות של רחמים, שיהיה ה' הוא האלהים. ועל ידי ששמות הויות מאירין בהם - נהפכים לרחמים. ועל ידי מה נמתקין - על ידי השופר, אם נכוין בתקיעתינו רק כדי לעשות רצון יוצרינו. כמו שאמר אדוני מורי ורבי הרב הקדוש **רבינו אלימלך זצוק"ל** על הגמרא (ר"ה ט"ו) למה תוקעין - רחמנא אמר תקעו, ופירש הוא ז"ל, שהגמרא מקשה **למה** תוקעין כלומר, מה היא הכוונה של התקיעות, ותירץ **רחמנא אמר תקעו** פידוש, שזאת תהיה עיקר הכוונה - לעשות רצון הבורא ב"ה, ועל ידי תקיעתינו לעשות רצון הבורא ב"ה - אנו ממתיקין הגבודות ונהפכו לדתמים, דהיינו על ידי תקיעות מעומד - אנו ממתיקין אות אחת מהחמשה שמות אלקים שעולים ת"ל ונשאר **תב"ט**, ועל ידי תקיעות מיושב אנו ממתיקין עוד אות אחת מהחמשה שמות הנ"ל, ונשאר **חת"ך** שהוא שם של רחמים גדולים - חותך חיים לכל חי, הוא השם היוצא מפסוק (תהלים קמה מ"ז) **פותח** את ידך - מסופי תיבות שלו. והנה דאשי חיבות של פסוק זה אשרי העם יודעי תרועה יי באור פניך יהלכון - עולה בגימטדיא **חת"ך**.

וזהו פידוש הפסוק **אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון** רצה לומד, אשרי העם שעושים דצון הבודא ב"ה בתקיעתם שעל ידי זה הן ממתיקין הגבורות ונעשים רחמים, שהוא שם חת"ך המדומז בפסוק זה כנ"ל. ועל ידי ששם זה נתגלה - **פניך יהלכון** רצה לומד, שפנים של זעם חלף והולך לו, ונמשך על כנסת ישראל חסדים ורחמים גדולים, אמן.

אֵל אֲמוּנָה בְּעָרְכְּךָ דִּין. אִם תִּמְצָה עֹמֶק הַדִּין. מִי יְצַדֵּק לְפָנֶיךָ בַּדִּין. זאת יובן על פי מה שאמרנו ככר, טעם למה שאנו אומרים ביום הכפורים בתפלת נעילה שבעה פעמים ה' הוא אלקים. ותוכן הדברים שם, שמה שבעולם שלמעלה רחמים - בעולם שלמטה הימנו דין, כי שם בעולם שלמטה הימנו עדיין הוא צימצום

נגד עולם שהוא יותר גכוה, וכן מעולם לעולם עד אין סוף ב"ה, ששם אין שום צימצום, רק כולו דחמים גמודים. וזהו ה' הצה לומר, מה שבעולם שלמעלה הוא הוי"ה דהיינו רחמים, **הוא אלהים** רצה לומד, בעולם שלמטה הימנו הוא עדיין דין.

ועל פי זה יובן **אל אמונה** שהוא חסד גדול, שהוא עתיקא, אבל **בערכך** דצה לומר, נגד האין־סוף ב"ה הוא דין. **אם תמצה עומק הדין** - שהוא כחינת (תהלים קמ"ב ו') מְמַצֲמֵקִים קָרָאתִיךָ ה' - **מי יצדק לפניך ברין** רצה לומר, העולם המחשבה שנקרא מי יוכל להמתיק ולהצדיק לפניך עומק הדין שלא ישלוט ח"ו על כנסת ישראל.

תנו רבנן חכמי ישראל מונין למכול כרבי אליעזר, ולתקופה כרבי יהושע חכמי אומות העולם מונין אף למכול כרבי יהושע (ר"ה י"ב). גם איתא במסכת ראש השנה דף י' ע"ב, **תניא רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות וכו', בפסח נולד יצחק וכו'**, רבי יהושע אומר: **בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות וכו', כפסח נולד יצחק וכו'**. ככר נתחבטו בזה גאוני קמאי, האיך שייך פלוגתא בדבר מציאות, דליכא תליא בסברא כי אם במציאות הזמן האיך שייך פלוגתא, והאיך נוכל לומר 'אלו ואלו דברי אלקים חיים'. והנני מוסיף להפליא, מה שנאמר בדברי רבי יהושע 'בפסח נולד יצחק' כנראה שפת יתר, כי בזה אינו פליג על רבי אליעזר רקאי כוותיה.

ובדרך רמז נוכל לומר ולפדש, ונקדים לבאר מאמר האר"י הקדוש זלה"ה, וזה לשונו: דינא דכורא תקיפין ברישא ונייחין בסופיה, ודינא דנוקבא

המתקת הגבורות

נייחין ברישא ותקיפין בסופיה, והוא מאמר סתום. ויובן על פי מה שאמרו, שהשם יתברך ברא העולם במדת הדין וגבורה, כמו שאמר הכתוב (בראשית ב' ד') בְּרֹא אֱלֹהִים וגו', שבתחילה עלה במחשבתו לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין (ב"ר י"ב ט"ו). וראשית הבריאה היה כדצונו הפשוט רק להיטיב לברואיו, היינו שבאם לא יחטא אדם - יהיה לו כל טוב, כן היתה כוונת הכריאה. אך כאשר יחטא אדם - אזי הדין והמשפט מתוחה עליו, להעניש אותו כמשפט חטאו. כי לא היתה אז המתקת הגבורות, כי ראשית הכריאה היתה מִינֵיהּ וּכֵיהּ בלי אתערותא דלתתא רק מִינֵיהּ וּכֵיהּ ברצונו הפשוט. והיתה כוונת הבריאה רק להיטיב, דהיינו שלא יחטא ולא יענש ויכרא עליו כל טוב, אבל כשיחטא - ליכא המתקת הגבודות, והמתקת הגבורות הוא רק באתערותא דלתתא על ידי הצריקים, על ידם יש המתקת הגבורות. וזהו פירוש מאמר האר"י זלה"ה, **דינא דכורא** רצה לומר, הכריאה הקרומה שהיה מִינֵיהּ וּכֵיהּ בלי איתערותא דלתתא מכונה בשם **דכורא**, **תקיפין ברישא** רצה לומר, כי אף שכוונת הבריאה היתה רק להיטיב - אך כשיחטא האדם אזי הדינים מוכנים לכוא עליו כי ליכא המתקה. **ודינא דנוקבא נייחין ברישא** כו' רצה לומר, שהמתקת הגבורות היתה על ידי איתערותא דלתתא מכונה בשם נוקבא היה **נייחין ברישא** שיש המתקת הגבורות, והכן.

תשובה

וראשית כריאה הקדומה שהיתה כלי אתערותא דלתתא מכונה בשם 'תשרי', שהיה 'הרת עולם' במחשבה קרומה

ח"ג יגורב כ"ף
שיעב בזמן כ"ף

אך בית דין מקדשי החודש המה מנהיגים אפילו חיצוניות העולמות ומורגש בחוש בחומרי, כמו שמובא בירושלמי [נדרים פ"ו ה"ה] א' גומר עלי [תהלים נז, ג] גמנו בית דין לעבר השנה חזרו בתוליה, וכמו בכל הטבעי כימי ווסת לנדה ששוהה הוסת לבוא או ממהרת בטבעה כפי שבית דין קובעין החודש, הרי שבמעשה הבית דין נעשה רושם בחומריות העולם, לזה המה מחוייבים לתקוע אפילו בשבת קודש.

דברי חיים לר"ת, ד"ה בפסוק תקעו, דף ו' ע"ב

תדז

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו [תהלים פא, ד], והנה דוד המלך עליו השלום אמר פסוק זה לתקוע שופר בר"ה, ולא חלק בו אם חל להיות בשבת או בחול, והז"ל התקינו שלא לתקוע אם חל ר"ה להיות בשבת, שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים [ר"ה כט:], ועדיין אין זה מספיק קצת לבטל עבור זה מצוה של תורה, וטעם זה אמרו בגנלה ומסתמא היו להם גם טעם כמוס על פי סוד.

ונראה לי שמרומז הטעם שאין תוקעין בשבת בפסוק הנ"ל, והענין הוא [וכו'], ביום הדין מתיצבים המקטריגים לקטרג על כנסת ישראל חס ושלום, כמו שנאמר [איוב א, ו] ויהי היום ויבואו בני אלקים להתיצב על ה', ודרשו ז"ל [זוהר במדבר דף דלא.] ויהי היום זה ר"ה, וכדי לתת עצות לנפשינו צוה לנו הקדוש ברוך הוא לתקוע בשופר ביום הזה, כדי לעדבב הסטרא אחרא לבל יובלו להרע לישראל [וכו'] והנה בימות החול שאז עת התגברות הדינין והסטרא אחרא צריכים אנו להמתיקם על ידי השופר בכדי שלא יבינו הסטרא אחרא, אבל בשבת קודש לית שולטנא אחרא בכולהו עלמין ואנפהא נהירין בנהירו עילאה [זוהר ח"ב דף קלה:], ואין להסטרא אחרא שום ממשלה לקטרג בשבת קודש והלבנונית עליון מאיר לכל העולמות, לזה אין מן הצורך לתקיעת שופר בשבת קודש, שגם בלא שופר נתערבב ונחלש כח הסטרא אחרא, והלבנונית מופיע בכל העולמות, ומה שאנו פועלים בימי השבוע על ידי השופר יכולים לפעול בשבת קודש בלא שופר כגזכר לעיל.

וטעם זה נרמז בפסוק הנ"ל, כי הר"ת של ת'קעו ב'חודש ש'ופר ב'כסה ל'יום ח'גנו הן למפרע שב"ת חל"ב [וכו'], ור"ל אם הוא בשבת קודש, מאיר הלבנונית עליון מעצמו מגודל קדושת שבת

ואין מן הצורך לתקוע בשופר, שגם בלא שופר יכולים לפעול רחמים גדולים וחסדים טובים על כנסת ישראל.

מאור ושמש רמזי ר"ה, ד"ה א"י תקעו, דף רמ"ב ע"ד

תרח

ל"עיקר כוונת תקיעת שופר כמו שדברנו לעורר היראה בלב וכמו שנאמר [עמוס ג, ו] אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, והרמב"ם ז"ל [הלכות תשובה פ"ג ה"ד] כתב דמז יש בדבר עורו ישנים מתרדמתכם, ובשבת דרשו חז"ל (תענית ח' ע"ב) הפסוק יראי שמי על שומרי שבת (כפירוש רש"י), ואין צריך אז שופר לעורר היראה, ולא שייך הטעם עורו ישנים מתרדמתכם, שכל אחד מישראל נופל עליו הפחד בשבת וכמו שאמרו (ירושלמי פרק ד' דדמאי) אימת שבת על עם הארץ.

פרי צדיק ר"ה אות ט"ז, דף פ"ט ע"ד

תדט

ונתנה תוקף קדושת היום, זה שייך ביותר כשחל ר"ה בשבת שתוקף קדושת היום היינו הדינא קרישא שכיזמא דדינא הזה נתקן על ידי הדיבור שהוא ונתנה, ואין צורך להמתיק הדינים בפעולת השופר כמו בחול, כי בשבת כל דינין מתעברין מיניה בעצמם כענין שאמרו ז"ל על עיקר קדושת שבת זכרהו על היין [פסחים קו.].

תורת אמת לר"ה, ד"ה ונתנה תוקף, דף ט' ע"ד

תרי

כשחל ר"ה בשבת אף שמדין תורה רשאים לתקוע בשבת תקנו חז"ל לבל לתקוע, והוא על סמך זה הנרמז בדברי חז"ל [שבת יב.] שבת היא מלזעוק, שאין צורך כעת לזעקה, כי זהו תכח של קדושת שבת שלא ישמע בו שום זעקה, כי ממילא נתקן תכל ורפואה קרובה לבוא.

תורת אמת לר"ה, ד"ה שבת הוא, דף י"ב ע"א

ענף ב, שבת פועל פעולת התקיעות

תריא

אם תשיב משבת רגליך וגו' [ישעי' נח, יג] יש לרמז דהנה חכמינו ז"ל גזרו על שלשה מצות, שופר, לולב, מגילה, שיתבטלו בשבת